

NEWSLETTER

Closing a Chapter and Opening a New One

Dominique Kassab Tezgör

“There is no sun without shadow, and it is essential to know the night.”

Fikret Yegül

Oğuz Tekin: Life of a Numismatist

Canberk Soylu

Caesar’s Adventures in Anatolia

Serhan Güngör

How to Read Ancient Historians?

Oğuz Yarlıgaş

From Late Ottoman to the Early Republican Period: Museology in Türkiye

Pelin Gürol Öngören

Lend Support to Arkeopolitics

Erdem DENK

Newsletter of the Archaeology Department

Dear readers,

As a result of long-lasting endeavors, we are sincerely excited to bring you the 2024 Bilkent Archaeology Newsletter, even though it has been difficult to finish and later than intended. As unfortunate as it is to be expected, it wasn't possible to put together a flawless Newsletter, but we sincerely believe that the present volume will be beneficial in one way or another, to anyone in their intellectual journey. Undoubtedly, this intellectual benefit lies primarily in the hands of our authors.

In the first paper of the Newsletter, Dominique Kassab Tezgör, officially bids farewell to the archaeology department with her essay on the meaning of the years spent in Bilkent, and their significance particularly to her. If the new generation in academia rises on the shoulders of the giants that have come before them, it is nothing but a great pride for Bilkent archaeology students to rise on that of such a giant like Dominique Kassab Tezgör. And it is an inevitable duty for her students to continue from where she left off.

Fikret Yegül looks back at a life spent with Greco-Roman architecture, archaeology, and academia. He shares his personal opinions and experiences with young historian/archaeologist candidates on the basis of his stimulating career and mentions his point of view to the life with Albert Camus' saying "There is no sun without shadow, and it is essential to know the night."

In the third paper, the comprehensive biography of Oğuz Tekin, a prominent name in the field of numismatics, is brought to readers. Tekin's career is explored in as much detail as can be, and the article focuses on his position in the study of ancient numismatics studies in Türkiye.

After these three (auto)biographic papers, Serhan Güngör, a well-known professional tour guide in Türkiye, turns to the life of C. Iulius Caesar, placing his victory at Zile—an episode of this renowned figure of the late Roman Republic—at the center of a paper that stands as the first and longest version he wrote many years ago through research and visits.

Next, Oğuz Yarlığaş shares his opinions as to how ancient sources that are indispensable for

Değerli Okuyucular,

Hem geç hem de güç olsa da uzun uğraşlar sonucunda 2024 Bilkent Arkeoloji Newsletter'ını sizlerle buluşturmanın heyecanını tüm içtenliğimizle duyuyoruz. Ne yazık ki, ama doğal olarak, kusursuz bir Newsletter hazırlan(a)madı, ancak entelektüel bir yolculuk yapan herkesin şu ya da bu şekilde faydalı bulacağı bir ürün ortaya koyduğumuza inanıyoruz. Şüphesiz bu fayda, kıymetli yazarlarımızın cümlelerinde yatmaktadır.

Newsletter'ın ilk yazısında Dominique Kassab Tezgör Bilkent'te geçirdiği yılların kendisi için ne anlama geldiğini anlatarak özdeşleştiği arkeoloji bölümümüze –resmi olarak- veda ediyor. Akademi'de her yeni nesil kendisinden önceki devlerin omuzlarında yükseliyor ise Bilkent arkeoloji öğrencilerinin Dominique Tezgör gibi bir devin üzerinde yükselmesi büyük bir gururdan başka bir şey değildir. Onun bıraktığı yerden devam etmek ise öğrencileri için kaçınılmaz bir görevdir.

Fikret Yegül Yunan-Roma mimarisi, arkeolojisi ve akademi ile geçen hayatına dönüp bakıyor. İlham verici kariyerine dayanarak genç tarihçi/arkeolog adayları için kişisel düşünce ve tecrübelerini paylaşıyor ve Albert Camus'nün "Gölgesiz Güneş olmaz ve geceyi tanımak gerekir" sözüyle hayata bakışını anlatıyor.

Üçüncü yazıda nümismatik alanının önde gelen isimlerinden Oğuz Tekin'in kapsamlı hayat hikayesi okuyucuyla buluşuyor. Tekin'in kariyeri olabildiğince detaylı bir şekilde anlatılıyor ve Türkiye'de antik nümismatik çalışmalarındaki yerine odaklanılıyor.

Bu üç (oto)biyografik yazının ardından Türkiye'nin meşhur profesyonel turist rehberlerinin başında gelen Serhan Güngör, yıllar önce araştırıp ve gezip yazdığı çalışmanın burada yayımlanan en uzun versiyonunda C. Iulius Caesar'ın Zile'deki zaferini merkeze alarak geç Roma Cumhuriyeti'nin bu en ünlü isminin hayatına değiniyor.

Oğuz Yarlığaş ise Yunan-Roma tarihyazımının olmazsa olmaz antik kaynaklarına nasıl büyük bir dikkatle yaklaşılması ve tarihçilerin metinleri nasıl okuması gerektiğiyle ilgili düşüncelerini paylaşıyor.

Greco-Roman historiography should be approached carefully and how historians should read them.

After these two papers related to the Classical world, Cansu Gözüyılmaz takes us into the depths of ancient Near Eastern philology with her paper in which she focuses on Sumerian orthography and grammar, and pays attention to the importance of understanding Sumerian in Turkish.

Pelin Gürol Öngören recounts the story of museology in Türkiye from the 19th century Ottoman Empire to the new-born Turkish Republic and provides interested scholars with valuable references.

Then, we include the thoughts of Ahmet Rasim, one of the significant writers of the late Ottoman & early Republic times, on history and archaeology in his own words in the Newsletter and invite you to think on the relationship between the Empire and archaeology during the 'long 19th century'.

Another relationship on which we invite you to think is the one between political science and archaeology. Erdem Denk stresses strongly that a bond should be established between these two fields in Türkiye. In his contribution he sums up the principle thinking that lies behind the Arkeopolitics initiative that began in Ankara University Faculty of Political Science (Mülkiye), in 2022.

Aziz Cem Kayaalp, who added value to Bilkent archaeology department with his attractive master thesis, demonstrates that the history of money is complex enough and therefore it should be taken into consideration carefully with a brief and strong paper.

Last but not least, Ege Cabaroğlu looks for the traces of Lawazantiya, one of the important cities in the 2nd millennium BCE Anatolian history.

It should be noted that all these papers (except the first) were written in Turkish. Therefore, the authors are not responsible for any error regarding English translation. What belongs to the authors is their opinions, any errors and oversights belong of course only to us.

With the hope that every Newsletter be better than the previous one...

Klasik dünyayla ilgili bu iki yazıdan sonra Cansu Gözüyılmaz Sümercenin ortografisi ve grammerine odaklandığı yazısıyla bizi antik Yakın Doğu filoloji dünyasının derinliklerine götürüyor ve Sümerce'yi Türkçe anlamının önemine dikkat çekiyor.

Pelin Gürol Öngören 19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'ndan ve yeni doğan Türkiye Cumhuriyeti'ne ülkemizde müzeciliğin serüvenini anlatıyor ve ilgilenenler için yol gösterici bir kaynakça sunuyor.

Daha sonra geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet'in önemli yazarlarından Ahmed Rasim'in tarih ve arkeoloji üzerine düşüncelerine bizzat onun kelimeleriyle yer veriyor ve uzun 19. yüzyılda imparatorluğun özellikle arkeolojiyle olan ilişkisi üzerine seçilmiş bir kaynakça eşliğinde sizleri düşünmeye davet ediyoruz.

Üzerine düşünmeye davet ettiğimiz bir diğer ilişki ise siyaset bilimi ve arkeoloji arasındaki. Türkiye'de bu iki alan arasında bağ kurulmasının önemini şiddetle vurgulayan sayılı isimlerden biri olan Erdem Denk 2022 yılında Mülkiye'de hayat bulan Arkeopolitics girişiminin temelinde yatan ana düşünceleri özetliyor.

Dikkat çekici yüksek lisans teziyle Bilkent arkeolojiye değer katmış olan Aziz Cem Kayaalp paranın tarihi üzerine kısa ve güçlü bir yazı ile sözü edilen konunun yeterince kompleks olduğunu ve bu yüzden dikkat edilmesi gerektiğini gösteriyor.

Son olarak ama diğerlerinden daha az önemli olmayan yazıda Ege Cabaroğlu MÖ II. bin yıl Anadolu tarihinin önemli kentlerinden Lawazantiya'nın izlerini sürüyor.

Belirtmekte fayda var ki, Newsletter'ı zenginleştiren tüm bu yazılar (ilki hariç) Türkçe kaleme alınmıştır. Bu nedenle İngilizce çevirileriyle ilgili herhangi bir hata yazarlara ait değildir. Yazarlara ait olan tek şey kendi düşünceleridir, geriye kalan her türlü hata ve gözden kaçma elbette yalnızca bize aittir.

Her Newsletter'ın bir öncekinden daha da iyi olması dileğiyle...

Canberk Soylu
Defne Güler Bilgili
Ongun Eren Alpar

KATKIDA BULUNANLAR

LIST OF CONTRIBUTORS

Aziz Cem Kayaalp holds a B.A. degree in History at Istanbul University, and M.A. degree with his thesis “Western Anatolian Metalwork and (The Self -Image) of Metalworkers in the Later 1st Millennium BC – A Historical -Archaeometrical Approach” in Archaeology at Bilkent University. He participated in the excavations of Tuşpa, Labraunda, and Sardis. As an ancient historian and archaeologist his focus is on technologies and mythical narratives.

Canberk Soylu is a senior archaeology student at Bilkent University. He is interested in ancient Greek, Roman and late Ottoman history.

Cansu Gözüylmaz is a senior archaeology student at Bilkent University. Her research interests are ancient Near Eastern languages and history.

Dominique Kassab Tezgör received her Ph.D. in Ancient History and Civilization from the University of Paris IV-Sorbonne and her Doctorat d'État in Classical Archaeology from the University of Dijon. Tezgör, who specialized in classical art and archaeology holds two diplomas from the École du Louvre, Paris (History of Art and Museology). Her research is specifically based on terracottas and amphorae. She worked as the director of the excavations of an amphorae workshop in Sinope, and taught at Bilkent University where she was the chair of the Department of Archaeology. Some of her works are İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu. Cilt 1. Protohistorik, Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönemler (with Tahsin Sezer, 1995); Les Fouilles et le Matériel de L'atelier Amphorique de Demirci Pres de Sinope (2009).

Ege Cabaroğlu is a senior archaeology student at Bilkent University. He participated in excavations in Tatarlı Höyük, Ani, and Labraunda. He is especially interested in Byzantine and Ottoman history. He also likes collecting a large array of items such as coins, photos, postcards, and insects.

Erdem Denk graduated from B.A. (1997) and M.A. (1999) programs at the Department of International Relations at Ankara University Faculty of Political Science (Mülkiye). He completed his Ph.D. at the Faculty of Law at Cardiff University (2005). As a faculty member of Mülkiye, he has been working on the history and theory of international law, international organizations, the international criminal court and universal jurisdiction, human rights theory, nuclear disarmament and the relationship between media and foreign policy. He is known for the Arkeopolitics initiative in archaeology circles in Türkiye. Some of his books are Uluslararası Örgütler Hukuku: Birleşmiş Milletler Sistemi (2015); 50 Bin Yıllık Dünya Düzeni: Toplumlar ve Hukukları (2021); Uluslararası Hukuk (with Hüseyin Pazarcı, 2024).

Fikret Yegül is an Emeritus ‘Distinguished’ Professor of the University of California, Santa Barbara, Department of the History of Art and Architecture. He holds B. Arch degree and M. Arch degree from the Middle East Technical University (METU), and University of Pennsylvania, respectively. He completed his Ph.D. at Harvard University. As an architectural historian, he is known for his contributions to the Roman art and architecture. Among his books are *The Bath-Gymnasium Complex at Sardis* (1986); *Baths and Bathing in Classical Antiquity* (1994); *Bathing in the Roman World* (2010); *Roman Architecture and Urbanism* (2020); and *The Temple of Artemis at Sardis*, 2 vols. (2020).

Oğuz Yarlığaş graduated from the Department of Ancient Greek Language and Literature, and the Department of History at Istanbul University. He wrote his master’s thesis on the “Significance of the speeches in Xenophon's *Anabasis*” in the Ancient Greek Language and Literature department (2008), and Ph.D. dissertation on “The Roman Legions Deployed in the Euphrates Frontier During the Principate” in the Ancient History department (2017). Oğuz Yarlığaş is a faculty member of the Department of History at Istanbul Medeniyet University.

Pelin Gürol Öngören is an Assistant Professor at the Department of Architecture at TOBB University of Economics & Technology. She graduated from the Department of Interior Architecture and Environmental Design at Bilkent University (2001). She holds an M.A. degree (“Building for Women's Education During the Early Republican Period in Türkiye: İsmet Paşa Girl's Institute in Ankara in the 1930s”, 2003) and a Ph.D. degree (“Displaying Culture Heritage, Defining Collective Identity: Museums from the Late Ottoman Empire to the Early Turkish Republic”, 2012) from Middle East Technical University. Her research interests are museology and exhibition, as well as archaeology and cultural heritage.

Serhan Güngör received a B.Sc. in Political Science and Public Administration from the Middle East Technical University (METU), in 1992. He served as a marine lieutenant and part-time protocol officer during his military service between 1993-95. He has been working as a professional tour guide since 1997. He is an expert on the historical battlefields of Türkiye, an academic field in which he wrote his master’s thesis in the Department of Geography at Istanbul University, in 2010. Apart from his knowledge of the battlefields of the Turkish Independence War, he accompanied prominent historian Barry Strauss in Türkiye and France to seek the traces of the Trojan War, military campaigns of Alexander the Great in Anatolia, and the conquest of Gaul by Caesar. He has guided travelers both in Türkiye and abroad, among which are foreign statesmen, and famous names such as Meryl Streep, Dan Brown, and Rick Stein. He served as a member of the Istanbul Tourist Guides Guild (IRO) and of the Executive Board of Türkiye's Association of Tourist Guides (TUREB). He contributed to documentaries made by BBC, Discovery Channel, ARTE TV, and History Channel. He produced and presented radio programs called “Seyahatname” and “Rehberesor” for Açık Radyo and Yapı Radyo. Serhan Güngör, who is also a lover of jazz and has a great book collection, is the author of many articles published in *#tarih*, a popular history journal, and of the book *Gezgin-göz: Sınır Ötesi Türkiye Mirası Rehberi* (2021).

Special thanks to...

Those who contributed to the translations:

Bedirhan Bal
Canberk Soylu
Defne Güler Bilgili
Eda Bayram
Nazım Gürsoy
Ömer Faruk Yiğit

Çeviriye katkıda bulunanlar:

Bedirhan Bal
Canberk Soylu
Defne Güler Bilgili
Eda Bayram
Nazım Gürsoy
Ömer Faruk Yiğit

Edward Dodwell, West Front of the Parthenon, from the portfolio Views in Greece, 1821, hand-colored aquatint, Ömer M. Koç Collection, Istanbul. This view includes the modest modern houses that had been built within the Acropolis walls and shows some of their “Turkish” inhabitants. (taken from Edhem Eldem, “From Blissful Indifference to Anguished Concern: Ottoman Perceptions of Antiquities, 1799–1869,” in Scramble for the Past, 282 fig. 88)

Contents

- 01 In Memoriam Professor Julian Bennett
(9 June 1949 – 29 January 2025)
Bilkent Archaeology Department
- 08 Closing a Chapter
And Opening a New One
Dominique Kassab Tezgör
- 11 “There is no sun without shadow, and it is essential to know the night.”
Fikret Yegül
- 19 Oğuz Tekin
Life of a Numismatist
Canberk Soylu
- 29 VENI VIDI VICI
Caesar’s Adventures in Anatolia
Serhan Güngör
- 46 How to Read Ancient Historians?
Oğuz Yarlıgaş
- 58 Translating the Difficulties of Not Knowing
the Orthography and Grammar of Sumerian
into Turkish
Cansu Gözüyılmaz

Contents

69 From the Late Ottoman to the Early Republican Period: Museology in Türkiye
Pelin Gürol Öngören

77 Lend Support to Arkeopolitics
Erdem Denk

81 Modernization, Archaeology, and Ottoman Empire...
Archaeology and History
In the Eyes of Ahmed Rasim (1864/5 – 1932)
Canberk Soylu

87 What a Piece of Metal Can Worth?
Aziz Cem Kayaalp

90 In Pursuit of a Lost Cult City Lawazantiya
Ege Cabaroğlu

99 Bilkent Archaeology Day in April 2024
A Yearly Event since 2018
Dominique Kassab Tezgör

In Memoriam Professor Julian Bennett (9 June 1949 – 29 January 2025)

It is with deep sadness that we announce the passing of Professor Julian Bennett, a dear friend, esteemed colleague, and distinguished archaeologist, scholar, and educator.

Having earned his Ph.D. in Archaeology from the University of Newcastle upon Tyne in 1991, Professor Bennett devoted his career to the study of Roman provincial and military archaeology, as well as the archaeology and architecture of Late Roman and Byzantine Anatolia. Since joining Bilkent University in 1995, he played an integral role in shaping the understanding of ancient civilizations through both his teaching and extensive research. Over nearly three decades, he taught generations of students, inspiring many with his deep knowledge, charisma, and unwavering passion for the ancient world. More than a teacher, he was a mentor to both undergraduate and graduate students, guiding many into successful careers in the study of the Roman and Late Antiquity periods. His impact on their intellectual development and professional paths is a testament to his remarkable ability to ignite curiosity and nurture scholarship.

A prolific writer, Professor Bennett authored monographs and articles on Roman and Medieval Britain and the Roman army. His highly regarded book, *Trajan, Optimus Princeps* (Routledge/Indiana University Press, 1997), remains a seminal work on the Roman emperor, with a second revised edition published in 2001 and translations into Romanian, Polish and most recently Italian.

Profesör Julian Bennett'in vefatını derin bir üzüntüyle duyuruyoruz. Kendisi değerli bir dost, saygıdeğer bir meslektaş ve seçkin bir arkeolog, akademisyen ve eğitimciydi.

1991 yılında Newcastle upon Tyne Üniversitesi'nden Arkeoloji alanında doktorasını alan Profesör Bennett, kariyerini Roma eyalet ve askerî arkeolojisine, ayrıca Geç Roma ve Bizans dönemi Anadolu'sunun arkeolojisi ve mimarisine adanmıştır. 1995 yılında Bilkent Üniversitesi'ne katıldığından bu yana hem öğretim faaliyetleri hem de kapsamlı araştırmalarıyla antik uygarlıkların anlaşılmasında önemli bir rol oynamıştır. Neredeyse otuz yıl boyunca birçok kuşağı eğitmiş, derin bilgisi, karizması ve antik dünyaya olan sarsılmaz tutkusu ile pek çok öğrenciye ilham vermiştir. O yalnızca bir öğretim üyesi değil, aynı zamanda lisans ve yüksek lisans öğrencileri için bir mentordur; Roma ve Geç Antik Çağ çalışmaları alanında pek çok kişiyi başarılı kariyerlere yönlendirmiştir. Öğrencilerinin entelektüel gelişimindeki ve mesleki yollarındaki etkisi, merak uyandırma ve akademik gelişimi destekleme konusundaki olağanüstü yeteneğinin bir göstergesidir.

Üretken bir yazar olan Profesör Bennett, Roma ve Ortaçağ Britanyası ile Roma ordusu üzerine monografiler ve makaleler kaleme almıştır. 1997 yılında Routledge/Indiana University Press tarafından yayımlanan ve Roma imparatoru üzerine temel eserlerden biri olarak kabul edilen *Trajan, Optimus Princeps* adlı kitabı, 2001'de gözden geçirilmiş ikinci baskısıyla tekrar yayımlanmış; Romence, Lehçe ve son olarak İtalyanca'ya çevrilmiştir.

Professor Bennett was also a dedicated field archaeologist, contributing to excavations in Britain, Germany, Romania, and Türkiye. His expertise and passion for uncovering the past left a lasting impact on the field. His contributions were recognized when he was elected a Fellow of the Society of Antiquaries in 2002, and promoted to Full Professor at Bilkent University in 2024.

Professor Bennett's legacy will live on in the many students he mentored, the colleagues he inspired, and the invaluable scholarship he leaves behind. He will be deeply missed by his colleagues at the department, the archaeological community and all who had the privilege of knowing him.

Our thoughts and prayers are with his wife and children.

May he rest in peace.

Profesör Bennett aynı zamanda kendini saha arkeolojisine adanmış bir bilim insanıydı. Britanya, Almanya, Romanya ve Türkiye'deki kazılara katkıda bulunmuş; geçmişi ortaya çıkarma konusundaki uzmanlığı ve tutkusu arkeoloji alanında kalıcı izler bırakmıştır. 2002 yılında Society of Antiquaries'e üye seçilmiş, 2024 yılında ise Bilkent Üniversitesi'nde Profesörlüğe yükseltilmiştir.

Profesör Bennett'in mirası, mentorluk yaptığı sayısız öğrencide, ilham verdiği meslektaşlarında ve geride bıraktığı kıymetli akademik çalışmalarda yaşamaya devam edecektir. Kendisini tanıma ayrıcalığına sahip olan bizler, bölümdeki meslektaşları, arkeoloji camiası ve tüm dostları onu derin bir özlemle anacağız.

Eşi ve çocuklarına en içten düşüncelerimiz ve dualarımızla başsağlığı diliyoruz.

Huzur içinde yatsın.

PROFESSOR JULIAN BENNETT, FSA CURRICULUM VITAE

1. PERSONAL DATA

1.1 09 June 1949; Didcot, England

2. ACADEMIC DEGREES

2.1 Doçentlik Sertifika (Klassik Arkeoloji), Yükseköğretim Kurulu, 01/2014

2.2 Ph.D., Archaeology, University of Newcastle upon Tyne, 05/1991

2.3 BA., Archaeology, University of Durham, 06/1978

3. EMPLOYMENT HISTORY

3.1 12/2015- present: Associate Professor, Bilkent University, Department of Archaeology

3.2 05/2002-12/2015: Assistant Professor, Bilkent University, Department of Archaeology

3.3 10/1997-05/2002: Instructor, Bilkent University, Department of Archaeology

3.4 10/1995-10/1997: Visiting Instructor, Bilkent University, Department of Archaeology

3.5 12/1986 -10/1995: Guide/Lecturer in World History and Archaeology, Raymond and Whitcomb Travel Co, New York, USA

3.6 12/1980-12/1986: Field Officer, Hadrian's Wall, Central Excavation Unit, English Heritage, Portsmouth, England

3.7 07/1978-12/1980: Senior Research Assistant, Department of Archaeology, University of Durham, England

3.8 08/1975-06/1978: Mature student, Department of Archaeology, University of Durham, England

3.9 05/1971-08-1975: Senior Archaeological Field Officer, City Museum, Bristol, England.

3.10 06/1970-05/1971: Excavations Assistant, Niedersächsische Landesamt für Boden Denkmalflege, Hannover, (West) Germany

3.11 06/1968-06/1970: Archaeological Field Officer, City Museum, Bristol, England.

4. PROFESSIONAL AWARDS

- 4.1. 06/1977: Awarded the Eric Birley Bursary by the University of Durham for travel and research into the Roman frontiers in the Netherlands and Germany
- 4.2. 06/1975: Awarded a full-time 3 year mature studentship by Bristol City Council, England, to register and study for a BA degree at Durham University.

5. HONORS, SCHOLARLY AND PROFESSIONAL DUTIES AND ACHIEVEMENTS

- 5.1 Fellow-elect, Royal Historical Society, January, 2023
- 5.2 Black Sea Scholarship (£ 500), British Academy/British Institute in Ankara, summer 2013
- 5.3. Elected Fellow of the Society of Antiquaries, May, 2002.
- 5.3 Elected member of Editorial Board of the journal *Anatolica*, Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, 2012-present

6. MEMBERSHIP

- 6.1. Member: British Institute at Ankara
- 6.2. Life member: American Research Institute in Turkey

7. INVITED LECTURES AND INVITED TALKS

(the last ones)

- 7.1 *Paper, Stone and Wood: A Multidisciplinary Approach to Akkerman Castle* at Bilkent Archaeology Day 2018
- 7.2. Public presentation in Rome, in December 2022, on the occasion of the publication in Italian of the biography of Trajan (see 12.2.5).
- 7.3. *Immortalizing an Enigma: the Funerary Monument of Severius Acceptus* at Bilkent Archaeology Day 2024.

8. ARTISTIC EXHIBITS OR PERFORMANCES

- 8.1. Several TV documentaries on the archaeology of Turkey for National Geographic, History Channel, Discovery Channel, etc. These include:
Lost Worlds: ser. 1, ep. 11: *'The First Christians'* (2006: <https://www.imdb.com/title/tt1087112/>);
Lost Worlds, ser. 2, ep. 11: *Seven Wonders of the World* (2007: <https://www.imdb.com/title/tt1087111/>);
Lost Worlds: season 2, ep. 11: *Lost Superpower of the Bible* (2007: <https://www.metacritic.com/tv/lost-worlds/season-2/episode-11-lost-superpower-of-the-bible>);
BBC TV, *David Suchet: in the footsteps of St.Paul*, ep 1: (2012: <https://en.kinorium.com/1698069/episodes/s1e1/>);
Ancient Megastructures: *Istanbul's Hagia Sophia* (2019: <https://www.imdb.com/title/tt1609826/>);
Unearthed, ser. 8, ep.2: *Rome's Gate to Hell* (2020: https://www.imdb.com/title/tt13848568/?ref=filmo_li_tt);
Unearthed, ser. 8, ep.3: *The Legend of King Midas* (2020: https://www.facebook.com/ScienceChannel/videos/king-midas-unearthed/169586021547751/?locale=el_GR)

9. TEACHING

9.1. Graduate Courses

HART 509: Issues in Classical Archaeology
HART 518: Supervised Research in Anatolian Archaeology

9.2. Undergraduate Courses

HART 102: Introduction to Study Skills
 HART 111: Introduction to Archaeology
 HART 116: Ancient History II
 HART 124: Societies and Cultures of the Classical World
 HART 125: Archaeological drawing
 HART 126: Archaeological surveying
 HIST 101: History of Civilisations: Part One
 HIST 102: History of Civilisations: Part Two

HART 206: Mythologies of the Ancient Mediterranean World
 HART 208: Roman Art and Architecture
 HART 221: Great Discoveries from the Ancient World

HART 306: Hellenistic and Roman Sculpture
 HART 310: Archaeological Surveying and planning
 HART 311: Archaeological Finds Drawing
 HART 316: Roman Architecture
 HART 352: Monuments of Rome
 HART 366: Buried Cities of Campania
 HART 367: Pompeii: life and death in a Roman City

HART 407: Hellenistic and Roman Anatolia
 HART 408: Late Roman and Byzantine Anatolia
 HART 409: Museums Practices and the Preservation of Cultural Heritage
 HART 410: Special Topic in Art and Archaeology
 HART 411: Greek and Roman portraiture
 HART 423: Cities, Monuments, and Landscapes of Classical Anatolia
 HART 433: The Eastern Roman Provinces
 HART 436: Archaeological Theory
 HART 441: Gender and Body Language in Greek and Roman Sculpture
 HART 460: Readings in Roman Art and Archaeology

9.3. Independent Study Supervised courses:

HART 400: Senior Project

10 MA GRADUATE STUDENT SUPERVISION

- 10.1 Susan D.Cooke, *The Monuments of Roman Ancyra*
- 10.2 Jason R.De Block, *The Archaeology and History of Selinus: from its origins to the reign of Diocletian*
- 10.3 S.M.Haley, *The Intellectual Consequences of Undocumented Excavation, with Special Reference to Roman Period Archaeological Material from Turkey*
- 10.4 Spencer H.Garret, *Wine Production in Classical Asia Minor*
- 10.5 Alev Tanyar, *Judaism and Christianity in Asia Minor in the Roman Imperial Period*
- 10.6 Esen Oğus, *The Antakya Sarcophagus: design elements and the chronology of the Docimeum Sarcophagi*
- 10.7 Dinç Saraç, *History of Archaeological and Cultural Heritage Management in Turkey and Europe*
- 10.8 Damjan Donev, *St. Erasmus (Lychnid) and St.Thecla (Seleucia): a study of two early Christian Cultic Centers*
- 10.9 Pınar Kuşeven, *The Cult of Jupiter Dolichneus Reviewed*
- 10.10 Leyla Yorulmaz, *The Forgotten Frontier: the Upper Euphrates and Upper Tigris region from the late Third-century to Anastasius*
- 10.11 Andrew K.Beard, [*A group of seven column capitals from Roman Ancyra: a unique composite style*](#)
- 10.12 Sercan Batum, *Histria in Late Antiquity*
- 10.13 Recep Can Mert, *Beyond The Reality: Divination and Ritual in The Greco-Roman World*

12 SCHOLARLY PUBLICATIONS

12.1. Ph.D. Thesis

- 12.1.1. *The Setting, Development and Function of the Hadrianic Frontier in Britain*, 03/91, Charles.M.Daniels, University of Newcastle upon Tyne

12.2. Published Books

- 12.2.1. *Trajan, Optimus Princeps*. London/Indiana: Routledge/Indiana University Press, 08/1997. Julian Bennett
12.2.2. *Trajan, Optimus Princeps*. (Fully revised second edition), London/Indiana: Routledge/Indiana University Press, 08/2007. Julian Bennett
12.2.3. *Traian Împărați Romani (Romanian language version of Trajan, Optimus Princeps)*. Bucharest, Romania, Editura Bic All. 2008. Julian Bennett
12.2.4. *Trajan Optimus Princeps: życie i czas* (Polish language version of *Trajan, Optimus Princeps*). Oświęcim, Poland, Napoleon V, 2015. Julian Bennett
12.2.5. *Traiano: Optimus Princeps* (Italian language version of *Trajan, Optimus Princeps*). Iserna, Italy, Cosmo Iannone Editore. 2022. Julian Bennett

12.2A. Published monographs – i.e., individual published academic works of less than c. 30,000 words

- 12.2A.1. *Towns in Roman Britain*. Aylesbury, Shire Archaeology, 1980. Julian Bennett
12.2A.2. *A Romano British Settlement at Cattybrook, Almondsbury, Avon* Bristol, Western Archaeological Trust, 1980. Julian Bennett
12.2A.3. *Towns in Roman Britain*. Aylesbury, Shire Archaeology: 1st revised edition, 1984. Julian Bennett
12.2A.4. *Sea Mills, the Roman Town of Abonae* Bristol, City Museum, 1986. Julian Bennett
12.2A.5. *Towns in Roman Britain*. Aylesbury, Shire Archaeology: 2nd edition, 1986. Julian Bennett
12.2A.6 *Towns in Roman Britain*. Aylesbury, Shire Archaeology: fully revised 3rd edition, 2001. Julian Bennett

12.3. Edited Books, etc.

- 12.3.1 *Limes XVIII: Proceedings of the XVIIIth International Congress of Roman Frontier Studies 2000*. Oxford, BAR, 09/2002. P.Freeman, J.Bennett, Z.Fiema, and B.Hoffman.

12.4. Chapters in books or monographs

- “A Preliminary Report on the Roman Military Presence at Gordion, Galatia”, in *Limes XX: Estudios Sobre La Frontera Romana* (edited by A.Morillo, N.Hanel, and E.Martin). Leon, Spain, Gladius, 2009, 1605-1616, Julian Bennett and A.L.Goldmann.
“The Linear Elements of the Hadrian’s Wall Complex: four investigations 1983-2000”, in *Hadrian’s Wall: archaeological research by English Heritage 1976-2000* (edited by T.Wilmott). London, English Heritage, 2009, 72-136, Julian Bennett and T.Wilmott
12.4.3 “Ancyra, Metropolis Provinciae Galatae” in *The Archaeology of Roman Towns*, (edited by P.R.Wilson). 2003, 1-12. Julian Bennett
12.4.4 “The Roman Frontier in Cappadocia Reconsidered”, in *Limes XVIII* (edited by P.Freeman, Z.Fiema, B.Hoffman, and Julian Bennett). Oxford, BAR British Archaeological Reports, 2002, 301-312, Julian Bennett.
12.4.5. “A revised programme and chronology for the building of Hadrian’s Wall”, in *Limes XVIII* (edited by P.Freeman, Z.Fiema, B.Hoffman, and Julian Bennett). Oxford, British Archaeological Reports, 2002, 825-834, Julian Bennett.
12.4.6. “A Roman Helmet in the Dominican Republic”, in *Roman Military Equipment: the sources of the evidence* (edited by C.Van Driel-Murray). Oxford, BAR, 06/1989, 235-245, Julian Bennett.
12.4.7. “The Principal Gateways of the Primary Forts on Hadrian’s Wall”, in *Portae cum Turribus Roman Fort Gates* (edited by P.Bidwell, R.Miket, and W.Ford). Oxford, BAR, 1988, 113-142, Julian Bennett.
12.4.8. “Plumbatae from Pitsunda (Pityus), Georgia, USSR”, *Roman Military Equipment Studies* 2, 1991, 59-63.
12.4.9. “Fort Sites as a Guide to Garrison Type”, in *Studien zu den Militargrenzen Roms III* (edited by C.Unz). Aalen, Baden-Württemberg Staatsrat, 1986, 707-716, Julian Bennett.

- 12.4.10. "A Chased Cheek-piece from Stanwix", in *The Production and Distribution of Roman Military Equipment* (edited by M.C.Bishop). Oxford, BAR, 1985, 109-116, Julian Bennett.
- 12.4.11 "The North-East in the Second Century AD", in *Settlement and Society in the Roman North* (edited by P.R.Wilson, R.F.J.Jones, and D.M.Evans). Bradford, University of Bradford, 11/1984, 36-38, Julian Bennett
- 12.4.12. "The End of Roman Settlement in Northern Britain", in *Settlement in Northern Britain* (edited by J.C.Chapman and H.Mytum). Oxford, BAR, 1983, 205-219, Julian Bennett
- 12.4.13 "Temporary Camps" on Hadrian's Wall", in *Roman Frontier Studies, 1979* (edited by W.S.Hanson and L.J.F.Keppie). Oxford, BAR, 1980, 151-172, Julian Bennett.
- 12.4.14. "A Romano-British Relief from Cadbury Camp, Tickenham, Avon" in *Rescue Archaeology in the Bristol Region* (edited by N.Thomas). Bristol, Bristol City Museum, 1979, 1-8, Ian Burrow and Julian Bennett

12.5. Reviews

- 12.5.1. *The Expansion of Christianity: a Gazetteer of its First Three Centuries*. By R.L.Mullen. In *The Journal of Cyprus Studies*; 28/29, 2006, 133-137. J.Bennett.
- 12.5.2. *Trajano, Emperador de Roma*. By J.González. In *Latomus*; 66. J.Bennett
- 12.5.3. *Hadrian and the Cities of the Roman Empire*. By M.T.Boatwright. In *American Historical Review*, 107/2, 2002, 586. J.Bennett

Articles in Citation Index journals

- 12.6.1. "British Pattern 1907 Bayonets marked to the Royal Air Force: an archaeo-historical investigation. *Arms and Armour* 19/2, 11/2022, 198-219. Julian Bennett and J.M.Ballard.
- 12.6.2 "A Call for Arms! Supplying the Sultan's Army, 1916-1918". *Arms and Armour* 18/1 11/2021, 99-117. Julian Bennett.
- 12.6.3 "'Un engin de torture, une baïonnette à crochets; une arme blanche déshonorée': an historical archaeological evaluation of the Sawback bayonets of the Deutsches Heer", *Journal of Conflict Archaeology*, 14/2-3, 11/2020, 99-125. Julian Bennett.
- 12.6.4 "The Annexation of Galatia Reviewed", *Adalya* 22, 05/2019, 224-257. Julian Bennett.
- 12.6.5 "Bayonets for the Peabody-Martini Rifle", *Arms & Armour* 16/1, 04/2019, 75-104. Julian Bennett
- 12.6.6 "Becoming a Roman": Anatolians in the Imperial Roman Navy", *Adalya* 20, 05/2017, 214-240. Julian Bennett.
- 12.6.7 "An Investigation of the Weights of Pattern 1907 Bayonets made in the UK around the First World War Period", *Arms & Armour*, 10/2017, 14/2, 206-222. J.M.Ballard and Julian Bennett.
- 12.6.8. "Christianity in Lycia: From its beginnings to the 'Triumph of Orthodoxy'", *Adalya* 18, 03/2015, 259-288. Julian Bennett.
- 12.6.9. "CIG 9155B (Anazarbos): An Epigraphic Record of a *numerus Phalangarium*?" *Adalya*, 16, 2013, 203-211, Julian Bennett
- 12.6.10. "Agricultural Strategies and the Roman Military in Central Anatolia during the Early Imperial Period", *Olba*, 21, 07/ 2013, 315-344, Julian Bennett
- 12.6.11 "The Garrison of Cilicia during the Principate", *Adalya* 15, 05/2012, 115-128, Julian Bennett.
- 12.6.12 "Why did Claudius annex Lycia?", *Adalya* 14, 05/2011, 119-136. Julian Bennett.
- 12.6.13 "The Cohortes Augustae Cyrenaicae", *The Journal of African Archaeology* 7/1, 03/2009, 107-121. Julian Bennett.
- 12.6.14 "A Prefect of the *ala I Ulpia Dromedariorum Palmyrenorum milliaria* from Attaleia? IGR 3.777 reassessed", *Adalya* 12, 05/2009, 185-189. Julian Bennett.
- 12.6.15. "The *Legio XXX Ulpia Victrix Pia Fidelis* and Severus' *Expeditiones Asiana and Mesopotamia*", *Archäologisches Korrespondenzblatt* 38, 11/2008, 543-549. Julian Bennett.
- 12.6.16 "The Roman Army in Lycia-Pamphylia", *Adalya* 10, 03/2007, 131-153. Julian Bennett.
- 12.6.17 "Two New Centurions of the legio IIII Scythica", *Latomus* 66/2, 06/2007, 404-413. Julian Bennett.
- 12.6.18. "The Origins and Early History of the Pontic-Cappadocian Frontier", *Anatolian Studies* 56, 2006 77-92. Julian Bennett
- 12.6.19. "New Evidence from Ankara for the *Collegia Veteranorum* and the *Albata Decursio*", *Anatolian Studies* 56, 2006 93-99. Julian Bennett

12.7 Articles in refereed journals

- 12.7.1 "The *Auxilia* of Pontus-Bithynia". *Anatolica* 48, 2022. Julian Bennett.

- 12.7.2. “Two Roman soldiers in Istanbul – Praetorian Guardsmen or Centurions?”
Anatolica 46 2020, 235-247. Julian Bennett.
- 12.7.3. “The ‘Aynali Martini’: the Ottoman Army’s First Modern Rifle”, *Anatolica* 44, 2018, 229-255. Julian Bennett.
- 12.7.4. “The Auxiliary Garrison of Asia Province”, *Anatolica* 41, 2016, 151-169. Julian Bennett.
- 12.7.5. “The Regular Roman Auxiliary Units raised from the Provinces of Asia Minor”. *Anatolica* 37 (2011), 251-274. Julian Bennett.
- 12.7.6. “Auxiliary Deployment during Trajan’s Parthian War: some neglected evidence from Asia Minor”, *Collections Latomus* 323 (2010), 423-445. Julian Bennett.
- 12.7.7. “Mummies for export? The Repatriation of a corpse from Alexandria to Ancyra in the Roman Imperial Period”, *The Journal of Egyptian Archaeology* 96 (2010), 10-13. Julian Bennett.
- 12.7.8. “Gladiators at Ancyra”, *Anatolica* 35 (2009), 1-13. Julian Bennett.
- 12.7.9. “A Centurion and his Slave: a Latin Epitaph from Western Anatolia in the Rijksmuseum van Oudheden, Leiden”, *Anatolica* 33, 2007 129-142. . Julian Bennett.
- 12.7.10. “Two New Centurions of the *legio IIII Scythica*”, *Latomus* 66/2, 2007 404-413. . Julian Bennett.
- 12.7.11. “The *Auxilia* of Lycia and Pamphylia: identity, role and function”, *Collections Latomus* 315, 2007, 283-305. Julian Bennett.
- 12.7.12. “The Political and Physical Topography of Early Imperial Graeco-Roman Ancyra”, *Anatolica* 32, 2006 189-227. Julian Bennett.
- 12.7.13. “The *Cohors Equitata* Fort at Tihău-Cetate, Sălaj Province, Romania: the results of geophysical and other surveys”, *Journal of Roman Archaeology* 19, 2006 278-299. . Julian Bennett.
- 12.7.14. “The Roman Frontier from Wallsend to Rudchester Burn Reviewed”, *Archaeol Aeliana* (ser. 5) 26, 1998 17-37. Julian Bennett.
- 12.7.15. “Hadrian and the Title *Pater Patriae*”, *Britannia* 15, 1984, 234-235. . Julian Bennett.
- 12.7.16. “The Finds from Milecastle 54, Randylands”, *Archaeol Aeliana* (ser. 5) 12, 1984, 228-235. L.A.Allason-Jones, D.A.Welsby, Julian Bennett.
- 12.7.17 “Caerwent (*Venta Silurum*): the Excavation of the North-west Corner Tower and an Analysis of the Structural Sequence of the Defences”, *Archaeol Cambrensis* 132, 1984, 49-77. P.J.Casey, Julian Bennett
- 12.7.18. “The Examination of Turret 10a, and the Wall and Vallum at Throckley, Tyne and Wear”, *Archaeol Aeliana* (ser. 5) 11, 1983 27-60. Julian Bennett.
- 12.7.19. “The Vallum at Wallhouses, Northumberland: excavations in 1980 and 1981”, *Archaeol Aeliana* (ser. 5) 11, 1983 61-78. Julian Bennett, R.Turner.
- 12.7.20. “The Great Chesters *Pilum Murale*”, *Archaeol Aeliana* (ser. 5) 10, 1982 200-205. Julian Bennett.
- 12.7.21. “Some new and some forgotten Stamped Skillets, and the date of P. Cippius Polybius”, *Britannia* 12, 1981 37-44. Julian Bennett, R.Young.
- 12.7.22 (with Young, R.) “A Stamped Patera-handle from Lincoln City”, *Lincs History and Archaeol* 15, 1981 84-85. Julian Bennett, R.Young.
- 12.7.23. “Early Claudian Lezoux Ware in the Durham University Collections”, *Trans Archaeol Archit Soc Durham and Northumberland* (ser. 2), 5, 1980 45-46. Julian Bennett.
- 12.7.24. “A Further Vessel by the Aldgate-Pulborough Potter”, *Britannia* 9, 1978 393-394. Julian Bennett.
- 12.7.25. “Some Roman and some Post-Roman Pottery from Stanton Prior”, *Proc Somerset Archaeol Nat Hist Soc* 118, 1974, 44-46. Julian Bennett.

12.8. Articles submitted for publication in refereed (Citation Index) journals

- 12.8.1 “Debunking a myth: the role of the Winchester in the ‘Plevna Delay’”, *Journal of Conflict Archaeology*, Julian Bennett. (Submitted 03/2023: under review).

12.9 Book in preparation

- 12.9.1 *Trajan’s Last Campaign: the Parthian War of 114-117*. Pen and Sword, Stroud UK. Expected completion date – 2024.

Closing a Chapter And Opening a New One

Dominique Kassab Tezgör

It is now time to draw to a close the lengthy chapter of my career as a faculty member of Bilkent University. My life in Bilkent represents quite the while: it has been 24 years since I began to teach full-time in 2000. For accuracy's sake, we may deduct three and a half years for the time I spent on leave for family reasons.

How should I summarize these years? I would say a succession of challenging surprises... When my Bilkenter story began in 2000, my only aim was to have an academic position, which would be like a nest in order to continue my research since at that time I was directing the excavation of an amphorae workshop in the ancient city of Sinope. However, I was caught in a kind of synergy, I discovered the pleasure of teaching and of tutoring the students to be successful and to develop their skills. I also discovered one by one all the opportunities offered by the university in terms of teaching, but also of research or implementing projects. I learned that to be in Bilkent was to have a way of living that provided a quality of life.

The Fine Arts Department and the Faculty of Art, Design and Architecture, where I began my Bilkent life as a Visiting Assistant Professor, has a special, emotional place in my heart. For the most part, I taught History of Art at different levels, but also sometimes more unexpected courses, like the History of Gardens, a course that I enjoyed a lot because it harmonizes with my att-

Bilkent Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak geçen uzun bir kariyer döneminin artık sonuna gelmiş bulunuyorum. Bilkent'teki yaşamım oldukça uzun bir süreye tekabül ediyor: 2000 yılında tam zamanlı olarak ders vermeye başladığımdan bu yana 24 yıl geçmiş. Yine de ailevi sebeplerle izinde geçirdiğim üç buçuk yılı bu süreden düşebiliriz.

Bu yılları özetlersem zorlu sürprizlerin getirdiği bir başarı süreci diyebilirim...Bilkent maceram 2000 yılında başladığında, tek amacım akademik bir pozisyona sahip olmaktı. Bu pozisyon, o dönemde antik Sinope şehrinde yürüttüğüm bir amphora atölyesi kazısında araştırmalarımın devam edebilmek için bir tür yuva işlevi görecekti. Ancak kendimi bambaşka bir sinerjinin içinde buldum. Öğretmenin ve öğrencilerin yeteneklerini keşfedip başarılı olmaları için rehberlik yapmanın verdiği tatmini keşfettim. Ayrıca, üniversitenin öğretim, araştırma ve projeleri hayata geçirme konularında sunduğu imkanları birer birer buldum. Bilkent'in hayat kalitesini artıran bir yaşam tarzı sunduğunu öğrendim.

Bilkent'teki yaşamıma Ziyaretçi Yardımcı Doçent olarak başladığım Güzel Sanatlar Bölümü ile Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, kalbimde özel ve duygusal bir yere sahip. Bu süreçte çoğunlukla farklı düzeylere hitap eden Sanat Tarihi ders-

reaction to nature. In this department, I went through the obstacle race from Visiting Assistant Professor, to Assistant, to Associate Professor and to Professor. Since I didn't have such an ambition when I applied to be a Faculty Member in Bilkent, I believe that I can be an encouraging example for younger colleagues of all the possibilities that they have in front of them, if they decide so.

Of course, the department of Archaeology that I joined afterwards also has a privileged place not only emotionally but professionally. I first gave some seminars and courses there in 2011, then became officially affiliated in 2016 and finally Chair in 2017 until the end of this summer 2024. These years would have been so challenging for the department and for me had it not been for the teamwork, which is the key to any achievement in academic life. The students, my colleagues, the administrative and technical assistants have played a role in developing the department while the support of the higher administration has been essential.

Actually, it would also be very unfair not to pay special attention here to our students. I met wonderful young ones, successful or less successful, this is not important at this point. What matters to me now is that many of them have inspired me in my teaching, if not in my life, sometimes by a simple sentence.

leri verdim. Zaman zaman ise Bahçe Tarihi gibi daha beklenmedik ancak doğaya olan ilgimle beraber pekişen dersler de vermeyi çok sevdim. Bu bölümde Ziyaretçi Yardımcı Doçentlikten Yardımcı Doçentliğe, ardından Doçentliğe ve nihayet Profesörlüğe kadar adeta bir engelli koşudan geçtim. Bilkent'e öğretim üyesi olarak başvurduğumda böyle bir hedefim olmadığından, genç meslektaşlarım için isterlerse tüm olanakların önlerinde olduğunu gösteren cesaret verici bir örnek olduğuma inanıyorum.

Daha sonraları katıldığım Arkeoloji bölümü ise gönlümde sadece duygusal olarak değil profesyonel olarak da çok özel bir yere sahip. İlk olarak 2011'de seminerler ve dersler vererek başladığım bu bölümde yoluma 2016'da resmi üye olarak ve 2017'den 2024 yazına kadar Bölüm Başkanı olarak devam ettim. Akademik hayattaki başarımın en önemli noktası olan ekip çalışması olmasaydı bu yıllar hem bölüm hem de benim için oldukça zorlu olabilirdi. Üst yönetimin de verdiği destek sayesinde öğrenciler, meslektaşlarım, idari ve teknik asistanlar, bölümün gelişmesine önemli katkılar sağladı.

Esasen öğrencilerimize özel bir önem atfetmem gerekiyor. Başarı düzeylerinin hiçbir önem arz etmediği, akademik hayatıma ve hatta kendi yaşamıma yalnızca bir cümleyle bile olsa ilham verebilen harika gençlerle tanıştım.

Arkeoloji Bölümü'nde öğrenciler yıllar geçtikçe düzenlenen etkinliklere, Arkeoloji Kulübü'nün de sayesinde daha fazla dahil oldular. Uluslararası sempozyumlar, konferanslar ve atölye çalışmalarının yanı sıra eğitici ve oldukça eğlenceli olan özgün etkinliklerin hazırlanmasına da katkı sağladılar. Son olarak, dört yıl önce yeniden yayıma başlayan ve şu anda dördüncü sayısına ulaşan Bilkent Arkeoloji Bülteni'nin düzenlenmesinde de sorumluluk aldılar.

In the department of archaeology, the students have been more and more involved in the events organized through the years, mainly thanks to the Archaeology Club. They have actively participated in the preparation of international symposia, lectures and workshops, but also in some original events which are educational and fun at the same time. Last but not least, they have taken the responsibility of the edition of the yearly Bilkent Newsletter, which was resumed four years ago. The present edition is the fourth issue.

Together with my colleagues, we have been amazed by the efficiency, creativity and initiatives of the students, for example recently during our Symposium about Colors and Pigments in the fall 2023 or the Bilkent Archaeology Day in April 2024.

I met many colleagues, from the faculties where I was working, but also from other units, who became familiar faces which counted for me through all these years. With almost everyone I had some privileged moments in professional or personal exchanges or projects and all are precious memories. These friendships will not end here.

This fall semester 2024-2025 marks the closing of a happy fold of my life, but also the beginning of a new one with projects which hopefully will make my time colorful, even if in a different way, but always with Archaeology as a binder.

Lastly, I am happy to add that I am leaving the department with a peaceful mind since I know that it is in good hands and I wish all the best to my successor, Peter Talloen, in his new function as Chair. I also wish success to all my colleagues in their research and teaching.

I will conclude by addressing my gratitude to all who have contributed to the rewarding years, professionally and affectionately, that I have spent in Bilkent University.

2023 sonbaharında düzenlediğimiz Renkler ve Pigmentler sempozyumunda veya 2024'ün nisan ayında altıncısı gerçekleşen Bilkent Arkeoloji Günü'nde öğrencilerimizin yaratıcılıkları ve inisiyatifleri karşısında ben ve meslektaşlarım hayranlık duyduk.

Çalıştığım fakültelerde ve diğer birimlerde tanıştığım birçok meslektaşım, yıllar boyunca güvenebileceğim tanıdık yüzler oldular. Çoğuyla profesyonel projeler içinde ya da kişisel anlamda güzel anlar yaşadım ve tüm bu anılar benim için çok değerli. Bu dostluklar burada sona ermeyecek.

2024-2025 güz dönemi, hayatımın mutlu bir bölümünün kapanışını, ancak aynı zamanda yeni bir bölümün başlangıcını işaret ediyor. Bu yeni dönemde projelerle zamanımı farklı bir şekilde de olsa arkeolojiyle hep iç içe kalarak renkli kılmayı umuyorum.

Son olarak, departmanı huzurlu bir şekilde bıraktığımı söylemekten mutluluk duyuyorum çünkü biliyorum ki, emin ellerde. Yeni Bölüm Başkanı Peter Talloen'a bu yeni görevinde başarılar diliyorum, bütün meslektaşlarımın araştırma ve öğretimlerinde başarılarının devamını diliyorum.

Bilkent Üniversitesi'nde geçirdiğim profesyonel ve manevi olarak tatmin edici yıllara katkıda bulunan herkese minnettarlığımı ifade ederek sözlerimi sonlandırıyorum.

“There is no sun without shadow, and it is essential to know the night.”

Fikret Yegül

I am a Turk specializing in architecture, architectural history, and classical archaeology. Having got a B. Arch degree from Middle East Technical University (1964), I got a M. Arch degree in Louis Kahn studio at the University of Pennsylvania by means of a Fulbright scholarship. After forty years in my career, I retired as a “Distinguished Professor” from the University of California, Santa Barbara. Due to my interest in classical archaeology, I have worked in many excavations (Cosa, Italy; Thuburbo Majus, Tunisia; Isthmia, Greece) and have been working in Sardis excavations under Harvard University to which I have contributed through my many publications. This is the outline of my life shown in dates and numbers. Now, let us look at the narrative side of the story.

As can be deduced, almost all of my career has been in the United States (except the year 1993 when I was a visiting professor at Bilkent University). Nevertheless, since I come to Türkiye every summer for excavation, my bond with my country has not broken; in my retirement, this lasts longer. My wife Diane Favro (a

Ben mimarlık, mimarlık tarihi ve klasik arkeoloji konularında uzmanlaşmış bir Türk’üm. Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden B. Arch derecesi aldıktan sonra (1964), Fulbright bursuyla University of Pennsylvania’da Louis Kahn stüdyosundan M.Arch derecesi aldım (1966). Amerika ve Türkiye’de kısa bir müddet çalıştıktan sonra akademik kariyere geçtim. Kırk yıllık bir meslek yaşamından sonra University of California, Santa Barbara’dan “Distinguished Professor” derecesi ile emekli oldum. Klasik arkeolojiye olan ilgim dolayısıyla çeşitli kazılarda çalıştım (Cosa, İtalya; Thuburbo Majus, Tunus; Isthmia, Yunanistan) ve 1964 yılından beri Harvard Üniversitesi çatısı altında olan ve birçok yayınlarımla katkıda bulunduğum Sardes kazılarında çalışmaktayım. Bunlar yaşamımın tarih ve rakamlarla gösterilebilen ana hatları. Şimdi bir de işin hikâye/narrative tarafına bakalım.

Anlaşıldığı gibi meslek yaşamımın hemen tümü Amerika’da geçti (1993’te Bilkent Üniversitesi’nde bir yıl misafir profesörlüğüm dışında). Yine de her yaz kazı dolayısıyla Türkiye’ye geldiğim için, ülkemle ilişkim kopmadı; emeklilik döneminde bu süre daha da uzuyor. Eşim Diane Favro

retired professor too, at UCLA) and I have a moderate summer house in the forest, in Gölcük, Ödemiş. The calm and cool shadow of chestnuts looking towards Tmolos Mountains (Bozdağ, where Dionysos was born) that has been the subject of legends under which I have been writing these lines is very appropriate to work and think.

Why have I and many Turks like me pursued their careers in other countries leaving their country? The reason for that is quite simple for me: In Artvin with its unique natural environment where I finished primary school, there was a weak, mediocre school; that often went without teachers. Therefore, my mother and dad decided to send me to Talas American College in Talas, the district of Kayseri. This was a decision requiring a great economic sacrifice because, at the same time, my elder sister painter Cavidan Yegül was studying at the Academy of Fine Arts in Istanbul. These sacrifices for their children's education are widespread in Turkish society; many years later, I was perplexed by the fact that many families ceased to support their children economically once they became 18 in the United States! Another element affecting this "college" decision was the belief of my mother and father that it was necessary to know a foreign language, particularly English which has become a world language ("son, one language, one person...").

Talas College was known for a stone building resembling an eagle's nest, in the foothills of Mt. Erciyes, on a high hill, looking towards Kayseri plain. Our life in the school was anything but comfortable, it resembled the life of those suffering in freezing monasteries in -30 degrees winter temperatures for the sake of piety. Indeed, the main principle of our missionary-originated American teachers was to teach becoming self-sufficient against challenges. The sadness of leaving my home for the first time, the strict rules of boarding school, and moreover that I could not comprehend English were very difficult for me at the beginning of my new life. I can not explain the extent to which that language—even though I would learn it very well later on, and can claim to speak better than its native speakers with pride-demoralized me back then. After Talas, I finished

ro ile beraber (o da emekli profesördür, UCLA'de) Ödemiş'in yaylası Gölcük'te orman içinde, basit bir yaz evimiz var. Efsanelere konu olan Tmolos Dağlarına bakan (Bozdağ, Dionysos'un doğum yeri) sakin, serin şu satırları yazdığım kestane ağaçlarının gölgesi çalışmaya ve düşünmeye çok uygun bir yer.

Ben ve benim gibi birçok Türk ülkelerinden neden ayrılmış başka yerlerde kariyerlerini sürdürmüşlerdir? Benim nedenim gayet basit: ilkokulu bitirdiğim doğası eşsiz Artvin'de, o zaman şöyle böyle bir ortaokul vardı ama çok zayıftı; çoğunlukla öğretmeni yoktu. Onun için beni Kayseri, Talas ilçesindeki Talas Amerikan Koleji'ne yollamaya karar verdiler annem ve babam. Bu oldukça büyük bir maddi fedakârlık isteyen bir karardı çünkü aynı zamanda ablam Ressam Cavidan Yegül de İstanbul'da Güzel Sanatlar Akademisi'nde okuyordu. Çocuklarının tahsili için böyle fedakârlıklar Türk toplumunda yaygındır; yıllar sonra Amerika'da birçok ailenin 18 yaşını bitiren çocuklarını her türlü maddi yardımı kestiklerini görünce çok şaşırmıştım! Bu "kolej" kararını etkileyen başka bir unsur da annem ve babamın 1950'lerin Türkiye'sinde artık bir yabancı dili, özellikle dünya dili olmaya yüz tutan İngilizceyi bilmemin gerek olduğu inançlarıydı ("oğlum, her lisan bir insan...").

Talas Amerikan Koleji (<http://talasamerikankoleji.com/talastan-fotograflar/i>)

Talas Koleji Erciyes Dağı eteklerinde, yüksek bir tepenin üzerinde, Kayseri ovasına bakan, kartal yuvası gibi taş binasıyla tanınırdı. Okulda yaşamımız her türlü konfordan uzak, eksi otuza varan kışlarda ısıtılmayan bir manastırda yüksek bir gaye uğruna çile çekenlere benziyordu. Gerçekten misyoner-kökenli Amerikalı öğretmen-

high school at Tarsus American College. In this lively southern town, being a grown person, and following lessons with passion brought me confidence and happiness, and in 1960 I graduated from Tarsus College as the top student in my years. I went to the Faculty of Architecture at METU and those four years I spent there enlightened me – I can say that there was not a single day that I did not feel a new excitement. Loving school and lectures, and regarding professors as future colleagues, and friends, instead of being intimidated by their hierarchical position, makes all the difference – Dündar Elbruz with his creative personality; Abdullah Kuran who kindled my interest in architectural history; my friends, Cengiz Yetken, Ragıp Buluç, Murat Balamir who carried art, literature, music, opera to our studio; and Arda Düzgüneş whose interesting personality and special talent were not understood whatever the reason was, and many other names. In 1964, I graduated from METU on top of not just my faculty, but the entire university. I went to Yale University and then I got an M. Arch degree from the University of Pennsylvania in 1966. I remember the year in Louis Kahn's studio at Penn like an architecture storm; but it was quieter, deeper, and more thought-provoking than that of METU. We all, coming from every side of the globe, were in search of an understanding that was beyond the architectural values to which we were accustomed. I still remember the excitement and pain aroused by the unknown of this search. I do not think that, I truly appreciated the deep understanding of Kahn, not just about architecture but also about art and every part of life, his philosophy, and sometimes his basic, prudent, and even witty thoughts on the charm of subjects which we supposed very difficult. Kahn's charming world would be needed later in my future career. Louis Barragan, Carlo Scarpa, Rafael Moneo, Ricardo Bofill, and maybe if he had lived Frank Israel are the names who influenced me in this world of architecture. I still keep and occasionally flick through the notebook that I had jotted down whatever Kahn had said in the studio back then, as inspiring quotes. However, if universe created by quietness, rather than that of noble words, may inspire my thoughts and writings, how lucky I should be.

lerimizin ana ilkesi zorluklar karşısında yumuşamadan kendi kendine yeterli olmaktı. İlk defa evden ayrılmanın üzüntüsü, yatılı okulun katı kuralları, üstelik İngilizceyi bir türlü kavrayamamam, yeni yaşamımda bana önceleri çok zorluk yaratmıştı. Sonradan çok iyi öğrendiğim—hatta biraz övünerek ana dili İngilizce olan birçoklarından daha iyi kullandığım—dil bana ne kadar yeis verdiğini anlata-mam. Talas'tan sonra Tarsus Amerikan Koleji'nde liseyi okudum. Bu canlı güney kasabasında artık “büyük” olmak, konuları bilerek, severek takip edebilmek bana lise yıllarımda kendime güven ve mutluluk getirdi ve 1960 yılında Tarsus Kolejini “birinci” olarak bitirdim. ODTÜ’de Mimarlık Fakültesine girdim ve orada geçirdiğim dört yıl yeni buluşlar, yeni ufuklar açtı bana—yeni bir heyecan hissetmediğim tek bir gün olmadığını söyleyebilirim. Okulu ve konuları sevmek; profesörleri korkulacak makamlarda görmek yerine yarının meslektaş-ları, arkadaşları olarak görmek her şeyi değiştirir—yaratıcı kişiliğiyle Dündar Elbruz; bana mimarlık tarihini sevdiren Abdullah Kuran; ve sanatı, edebiyatı, müziği, operayı stüdyomuza taşıyan yetenekli arkadaşlarım, Cengiz Yetken, Ragıp Buluç, Murat Balamir ve değişik karakteri ve özel kabiliyeti nedense anlaşılamayan, Arda Düzgüneş, ve diğer birçokları. 1964 yılında sadece fakültenin değil tüm üniversite birincisi olarak ODTÜ’yü bitirdim. Yale Üniversitesi ve oradan da University of Pennsylvania'dan 1966'da M. Arch derecesi aldım. Penn'deki Louis Kahn stüdyosunda geçen yılın bir mimari fırtınası gibi geçtiğini hatırlıyorum; fakat bu ODTÜ'dekinden daha sessiz, daha derin ve düşündürücü bir fırtınaydı. Kürenin her tarafından gelen öğrencilerle hepimiz alıştığımız mimari değerlerin üstünde bir anlayış ve arayış içindeydik. Ben bu arayışın bilinmezliğinin verdiği heyecanı ve acıyı hala duyarım. Kahn'ın sadece mimarlık konusunda değil, sanat ve yaşamın her zerresindeki derin anlayışını, felsefesini ve bazen ağır olduğunu sandığımız konuların tılsımı karşısında basit, sağduyulu, hatta esprili görüşlerini, o zaman anlayabildiğimi sanmıyorum. Kahn'ın tılsımlı dünyası bana çok sonraki meslek yaşamımda acıldı—Louis Barragan, Carlo Scarpa, Rafael Moneo, Ricardo Bofill ve yaşasaydı belki Frank Israel—bu mimari dünyada beni etkileyen isimlerdir. O yıllar stüdyoda tuttuğum ve Kahn'ın her dediğini bir mucizevi hayret (“wonder”) içinde

Tarsus Amerikan Koleji'nin en eski binalarından Stickler, one of the oldest buildings in Tarsus American College (https://tr.wikipedia.org/wiki/Tarsus_Amerikan_Koleji)

I came back to Türkiye from the States with my architecture diploma. After military service, I looked for an architect to work with. The job opportunities were primarily focused on adopting "type plans" of apartments with 'betebe' fronts (a kind of factory-made bonded ceramic) to the plot in Moda and Altıyol. I looked for jobs alongside prominent architects (such as Turgut Cansever). There was none. Infact, most of the prominent architects were getting young architects to work without pay! I was offered to do a PhD at Harvard University. On a rainy autumn evening, my family saw me off to a train going from Sirkeci to Paris. The plan was to go to Luxembourg by way of Paris, and then to board the cheapest option to cross the Atlantic back then; the propeller type Icelandic Airlines, which would take me to New York, and then to Boston.

The department of Art History at Harvard was in the old museum building of Fogg Art Museum, and integrated with unique galleries of the museum. Perhaps due to this, Harvard was known for offering an Art History education that was known for being object-oriented; with a focus on style, dating, and connoisseurship training. However, in time, when I got into Harvard this methodology that was regarded as limited in terms of humanities was replaced by iconographic, social, and cultural approach. When we look at art or architectural monuments, the first question was whether that piece fit its purpose and

yazdığım defteri saklar, hala arada okurum. Fakat asil sözlerden çok, sessizliğin yarattığı evren düşünceme ve yazılarıma ilham verebilirse ne mutlu bana!

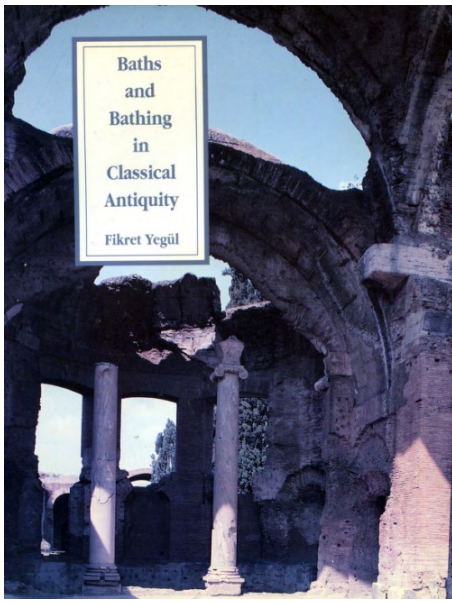
Amerika'dan elimde mimar diploması ile Türkiye'ye döndüm. Askerlikten sonra bir mimarın yanında iş aradım. Çıkan işler Moda'da, Altıyol'da, önü 'betebe'li (bir nevi fabrika işi yapıştırma seramik) apartmanların "tip planlarını" arsaya uydurma cinsindendi. Önde gelen mimarların yanında (Turgut Cansever gibi) iş aradım. Yok. Zaten önde olan mimarların çoğu gençleri parasız çalıştırırlardı! Harvard Üniversitesi'nden doktora yapmak için teklif geldi. Yağmurlu bir sonbahar akşamı ailem beni Sirkeci Garından Paris'e gidecek trene yolcu ettiler. Gaye Paris'ten Lüksemburg'a geçerek o zaman Atlantik'i aşmanın en ucuz yolu olan pervaneli 'Icelandic Airlines' ile New York'a, sonra Boston'a gitmekti.

Harvard'ta sanat tarihi Fogg Art Museum denen tarihi müze binasında ve müzenin eşsiz galerileriyle iç içeydi. Belki bu yakınlıktan dolayı Harvard'ta sanat tarihi daha çok 'obje' ağırlıklı, stil, tarihleme ve "connoisseurship" eğitimi olarak tanınırdı. Fakat gün geçtikçe hümanist bilimler açısından kısıtlı görülen bu metodoloji ben Harvard'a girdiğim yıllarda yerini ikonografik, sosyal ve kültürel bir yaklaşıma bırakmıştı. Bir sanat veya mimarlık eserine baktığımızda, en önce onun amaca ve topluma uygun olup olmadığı sorulurdu. İnsani merkeze yerleştiren (*agency*?) ve sadece Batı değil tüm dünyanın yerel kültür, sanat ve geleneklerini bilen, arayan, kutlayan bir kadro yaratılmıştı: Oleg Grabar, James Ackermann, George Hanfmann, seminerlerini unutamayacağım adlardandır. Bu dolayla, profesör-öğrenci arasındaki mesleki ve profesyonel havayı ve yakınlığı canlandıran şu anımı paylaşmak isterim. 1970'li yıllarda Sardes kazılarındaki görevim "Mermer Avlu" dediğimiz Roma hamam-gymnasiminun renkli sütunlarla bezenmiş bir salonunun restorasyonuydu. İki kat üzerine zengin sütun sıralarının şekillendirdiği bu mimari bütünü ve detaylarını anlamak zordu—ve bu benim Roma mimarisinde ilk göz ağrımdı. Harvard'tan hocam (ve Sardes kazı başkanı) Profesör Hanfmann, Roma mimarisinin o günlerde ünlü uzmanı olarak bilinen Roma'daki Amerikan Akademisi müdürü Frank Brown'ı görmemi tavsiye etti. Ben de Roma'da bir durak yaparak, koltuğumun altında birkaç ağır rulo çizim, Akademi'nin Gianicolo tepesindeki

society. A team was brought together that appreciated, sought out, and praised the values of not just western but all the worlds local cultures, arts, and traditions: Oleg Grabar, James Ackermann, George Hanfmann are among the ones that I will never forget their seminars. Hence, I would like to share this memory reflecting the academic and professional environment and affinity between professors and students. In 1970's my responsibility in the Sardes excavation was the reconstruction of the hall called the "Marble Court" with its colorful coulums, that belonged to the Roman bath-gymnasium. It was difficult to comprehend this architectural monument as a whole and details of it, which is shaped by rich rows of columns on two floors –and it was my first love in Roman architecture. Professor Hanfmann, who was my professor at Harvard (and the director of Sardis excavations), suggested me to see Frank Brown, director of the American Academy in Rome and the prominent expert on Roman architecture at that time. I made a stop in Rome, a few heavy sheets of drawing under my arm, and went up to the "palazzo" of the Academy on the Gianicolo hill. I said that I wanted to see Frank Brown. I had no appointment. Fifteen minutes later, the "great professor" met me -not in the director's office, but in his beloved drawing room. I unrolled the sheets, the marble columns came out, and we bent over the drawing table. Brown, who had a real love and an instinctive understanding of Roman architecture, stayed with me for two hours. We drew and drew on paper what we could not express in words. We were architects! Can such acceptance and relationship be imagined today between a naive and raw doctoral student and a world-class humanist, an expert? I hope the answer is yes. I was lucky to be able to share my enthusiasm for Roman architecture with my professors. In the following years, I stayed at the Academy, which brought together students and experts of all ages in the fields of art, music, archaeology, and architecture under one roof; I began and completed many of my research studies there. Additionally, in 1998, I was appointed as a "Resident" to the Academy.

"palazzo"suna çıktım. Frank Brown'ı görmek isteğimi söyledim. Randevum falan yok. On beş dakika sonra "büyük profesör" beni karşıladı—müdür bürosunda değil, çok sevdiği çizim odasında. Ruloları açtım, mermer sütunlar ortaya döküldü, çizim masasının üzerine eğildik. Roma mimarisine gerçek bir aşkı, içgüdülü bir anlayışı olan Brown benimle iki saat kaldı. Sözlerimizle ifade edemediklerimizi kâğıt üzerinde çizdik, çizdik. Mimarlık! Bugün saf ve ham bir doktora öğrencisi ile dünya çapındaki bir hümanist, bir uzman arasında böyle kabul ve ilişki düşünülebilir mi? Umarım, evet dersiniz. Roma mimarisine olan heyecanımı hocalarımla paylaşabildiğim için şanslıyım. Sanat, müzik, arkeoloji ve mimari dallarında her yaşta öğrenci ve uzmanları bir çatı altında birleştiren Akademi'de sonraki yıllarda defalarca kaldım; birçok araştırmalarımı orada başladım, orada tamamladım. Ayrıca 1998'de Akademi'ye "Resident" (onurlu davetli) olarak atandım.

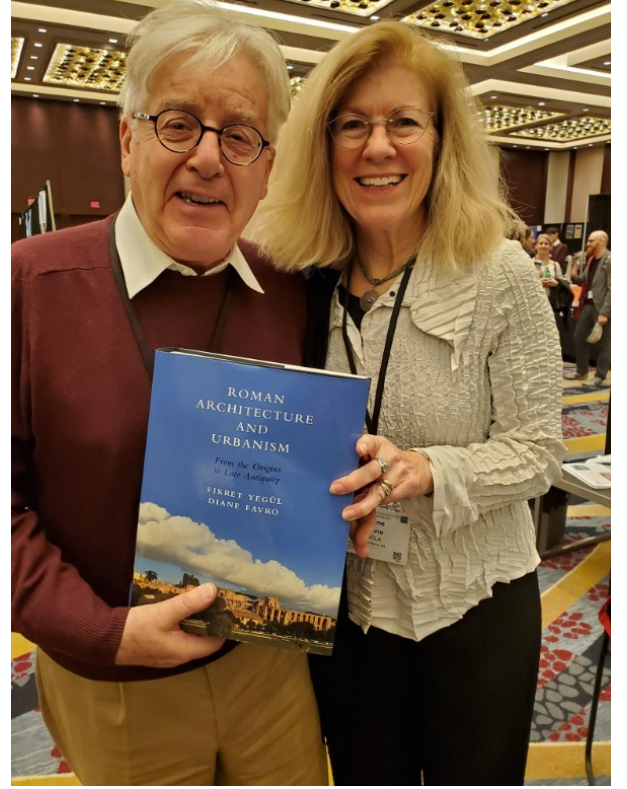
Mesleki yaşamımın bu kısmını daha çabuk geçebirim. 1976 sonunda University of California'nin Santa Barbara kampüsünde Sanat ve Mimarlık Tarihi bölümüne "asistant professor" olarak girdim; Antik Yunan ve Roma sanat ve mimarisi ana ders konumdu. Kariyerimi yaptığım "orta yıllar" çabuk geçti: 1981'de doçent, 1988'de tam profesör, 2008'de California Üniversitesi'nin (bizde ve Avrupa'da 'ordinaryüs' denilen) "Distinguished Professor" derecesini aldım. Meslek yaşamımın içinde aldığım birçok ödül ve onur içinde, tümüyle çalışma, araştırma ve yayında başarıya dayanan (yani kimi tanıdığınıza değil!) bu derece beni en sevindiren, gururlandıran bir unvandır: eyaletinin en üst düzeyde araştırma kolu olan University of California'nin tüm akademik personeli içinde (yaklaşık 25,000) sadece yüzde 5-6'sı bu dereceyi alabilmiştir. Şu anda 11 kitabım, 102 bilimsel (hakemli) makalem ve makale-eleştirim var. Üç kitap ve iki makale de "baskıda". *Baths and Bathing in Classical Antiquity* adlı kitabım 1984'te Society of Architectural Historians'ın "Alice Davis Hitchcock Ödülü"nü aldı ve Türkçeye çevrildi; 2020 de eşim Diane Favro ile ortak yazdığımız *Roman Architecture and Urbanism* kitabı (900 sahife 850 resim) Amerika Yayıncılar Derneği tarafından

Baths and Bathing in Classical Antiquity, Architectural History Foundation/MIT Press, 1992.

I can pass this part of my professional life more quickly. At the end of 1976, at the University of California, Santa Barbara, I started working as an "assistant professor" in the Department of History of Art and Architecture; my main courses were Ancient Greek and Roman art and architecture. The "middle years" when I built my career passed quickly: in 1981 I became an associate professor, in 1988 a full professor, and in 2008 I received the "Distinguished Professor" degree (called "ordinaryüs" in our country and in Europe) of the University of California. Among the many awards and honours in my career, based on the work, research, and publication success (and not on whom you are connected with!) this degree holds the title that makes me the most pleased and proud: only 5-6 percent of the academic staff (approximately 25,000) of the University of California, the highest level research institution in the state, has been awarded this degree. I currently have 11 books, 102 scientific (refereed) articles and article-reviews. Three books and two articles are also in press. My book *Baths and Bathing in Classical Antiquity* received the "Alice Davis Hitchcock Award" of the Society of Architectural Historians in 1984 and was translated into Turkish; in 2020, the book *Roman Architecture and Urbanism* (900 pages and 850 illustrations), which we co-authored with my wife Diane Favro, received the "PROSE Award of Excellence" for the best research book by the American Publishers Association. This book is published in abridged form both in the United States and in Turkish in Türkiye. *The Temple of Artemis at Sardis*

en iyi araştırma kitabı olarak "PROSE Excellence Ödülü"nü aldı. Bu kitap kısaltılmış olarak hem Amerika'da hem Türkçe olarak Türkiye'de yayınlanıyor. *Temple of Artemis at Sardis* (2020) iki cilt olarak Sardes kazıları yayınlarında çıktı. Bu kitabın genişletilmiş şekli *Temple of Artemis at Sardis and the Hellenistic Temple Tradition in Asia Minor* olarak Cambridge University Press'in "özel yayını" olarak şu anda baskıda.

Roman Architecture and Urbanism: From the Origins to Late Antiquity, Cambridge University Press, 2019. This book was awarded with "2020 PROSE Award For Excellence in Reference Works". (Cambridge University Press - History, Classics and Archaeology, https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10158481119862448&id=377904957447&set=a.10150328829307448&locale=fr_FR)

Genç arkadaşlarım hiçbir zaman benim ve benim gibi hocalarının, profesörlerinin yaşamlarının devamlı bir başarı zinciri olduğunu sanmasınlar. Benim meslek yaşamımda birçok "hits and misses" oldu: bazı araştırma burslarını alamadım (örneğin şu meşhur Guggenheim bursunu); bazı milletlerarası bilim kuruluşlarına başvurularım cevapsız kaldı; hatta bazı ödül ve pozisyonlar (kim olduğum için) verilmedi; bir tanesi verildikten sonra geri alındı! Birkaç yıl önce anılarımı fantezi ve kurgu ile karıştırıp yazdığım *Hamid'in Öyküsü- Leyleklerin Dönüşü* adlı romanımı Türkiye'de ka-

(2020) appeared in two volumes in the publications of the Sardis excavations. The enlarged version of this book *Temple of Artemis at Sardis and the Hellenistic Temple Tradition in Asia Minor* is currently in press as a “special publication” of Cambridge University Press.

My young friends, never think that my life and that of their professors like me is a continuous chain of success. There have been many “hits and misses” in my career: I could not get some fellowships (for instance that famous Guggenheim Fellowship); some applications of mine to international research institutions went unanswered; some awards and positions overlooked me (for my identity); one that I received was even revoked! I struggled to find a Publisher in Türkiye to accept publishing my novel *Hamid'in Öyküsü-Leyleklerin Dönuşü* which I wrote mixing my memoir with fantasy and fiction a few years ago (at last it was published in 2024). The other face of success is failure. I suggest to my young friends who have just started their careers not to give up, and to continue their work even if they are demoralized (which is normal) owing to these kinds of challenges (maybe injustice). My book that later got awarded with the Hitchcock Award was initially rejected by three publishing houses.

What else can I say... how can I describe and share my permanent and significant values when I look back to my over 50 years of university, excavation, and publication life? Have a broad mind. Details matter too (“God is in details...”) but do not forget the big picture, seek it, and find it. In this respect, as an architect, I had disagreements with my archaeologist fellows who are accustomed to looking at trees rather than the forest itself. Let me give you an example: Octagon, one of the important parts of the palace complex called ‘Golden House’ (*Domus Aurea*) built by Nero in Rome, is an octagon hall with a dome that has a circular window looking toward the sky. It is reasonable that the banquet room known in ancient sources as *Cenatio Rotunda* whose circular dome is open to

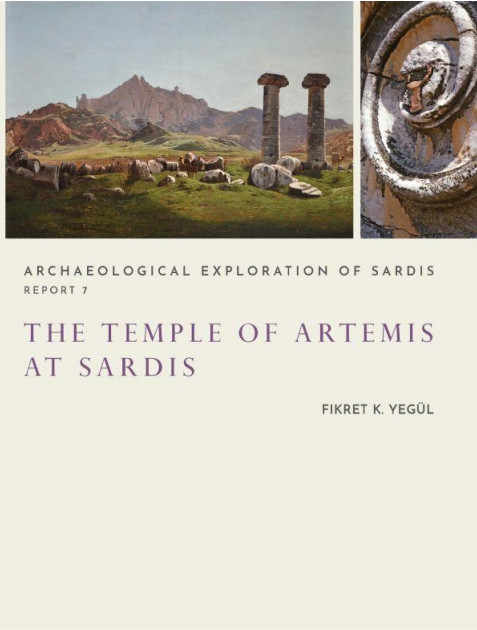
bul edecek yayınevi bulmakta çok zorluk çektim (bu kitap sonunda 2024’te yayınlanabildi). Başarının diğer yüzü başarısızlıktır. Mesleklerinde ilk adımlarını atan genç arkadaşlarım bu tip zorluklar (belki haksızlıklar) karşısında, üzülseler de (bu normaldir) yılmamalarını, uğraşlarına devam etmelerini öneririm. Benim Hitchcock Ödülü alan kitabım önce üç kitabevi tarafından reddedilmişti.

Başka ne diyebilirim ... 50 yılı geçkin üniversite, yayın, kazı yaşamıma bakınca benim için kalıcı ve önemli olan değerleri nasıl betimleyebilirim ve sizinle nasıl paylaşabilirim? Ufkunuzu geniş tutun. Detaylar da önemlidir (“tanrı detaylardadır...”) ama karşınızdaki büyük tabloyu unutmayın, o tabloyu arayın, bulun. Bu bakımdan mimar olarak ormandan çok ağaçlara bakmayı alışkanlık edinen bazı arkeolog arkadaşlarımla çelişkilere düşmüştür. Bir örnek vereyim: Roma’da Nero’nun ‘Altın Sarayı’ (*Domus Aurea*) denilen malikânesinin en önemli bölümlerinden biri olan Octagon, sekizgen, kubbeli, kubbesinde yuvarlak göğe bakan bir penceresi olan bir salondur. Kaynaklarda adı geçen yuvarlak kubbesi gökyüzüne açık, dönen, *Cenatio Rotunda* adında bir ziyafet salonunun bu Octagon olması akla yatkındır. Fakat böyle “dönen” bir salonun mekanik donatımının nasıl olduğu, yataklarında bilyeler veya tekerlekler mi olduğu, bu kubbeyi esirlerin mi döndürdüğü vs. konusunda onlarca makale ve hipotez yayınlamışlar, bazen de konuda hiçbir gerçek delil olmamasına

Marble Court, 1973 (©Archaeological Exploration of Sardis/President and Fellows of Harvard College)

the sky and rotating might be Octagon. But, dozens of articles and hypotheses have been published as to how this “rotating” hall’s mechanical equipment was, whether there were balls or tires, whether it was rotated by slaves etc., and sometimes they had hot debates even though there is not any real evidence. None of them considered that when those who sit under this dome open to the sky look at the Sun, moon, stars, planets, and the Milky Way have been moving through time; that light, shadow, and rain in the infinity of time are integrated with the place through circular hall’s window; instead of looking for the hardware making such a domed hall rotate, the miracle of architectural design opening the hall to the universe, and the value of architecture that “cannot be measured by meters”. Domus Aureas’ Octagon is not rotating, the universe united with Octagon is rotating.

The Temple of Artemis at Sardis, Harvard University Press, 2020.

Despite the challenges of life –no, owing to the challenges of life- existing, the Sun, moon, stars, light, eternity, time passing through are good things. Albert Camus’ Sisyphus could despise jealous gods, glorify his boulder while rolling it, since he was the master of his fate. Sisyphus is glad. “There is no sun without shadow, and it is essential to know the night.”¹

BATHING IN THE ROMAN WORLD

Fikret Yegül

Bathing in the Roman World, Cambridge University Press, 2010.

rağmen ciddi bir şekilde birbirlerine girmişlerdir. Hiçbiri bu göğe açık kubbenin altında oturanların başlarını kaldırdıklarında yürüyen güneşi, ayı, yıldızları, gezegenleri, Samanyolunun zaman içinde devamlı değiştiğini; ışığın, gölgenin, yağmurun ve zamanın sonsuzluğunda bu yuvarlak salonun tepesinden mekânla içleştiğini; böyle bir gök kubbeli salonu “döndüren” hırdavatı aramaktansa salonu evrene açan mimari tasarımın mucizesini, mimarın “metre ile ölçülemeyen” değerlerine bakmak gerektiğini düşünmemişlerdir. Domus Aurea’nın Octagon’u dönmüyor, Octagon’la birleşen evren dönüyor.

Yaşamın zorluklarına karşın—hayır, yaşamın zorluklarından dolayı—var oluş, güneş, ay, yıldızlar, ışık, sonsuzluk, geçen zaman güzel şeyler. Albert Camus’un Sisyphos’u kendi kayasını dağa çıkarırken kendi kaderinin hâkimi olduğu için kiskanç tanrıları küçümseyebiliyor, kayasını yüceltiyordu. Sisyphos mutlu. “Gölgesiz güneş olmaz ve geceyi tanımak gerekir.”¹

¹Albert Camus, Sisifos Söyleni, çev. Tahsin Yücel (Can Yayınları, 2024), 140.

Oğuz Tekin ve/and American Numismatic Society'nin direktörü Ute Wartenberg, executive director of American Numismatic Society (<https://numismatics.org/huntingtonwinners/>)

Oğuz Tekin

Life of a Numismatist¹

Canberk Soylu

Oğuz Tekin was born in Ankara in 1958, to a typical Turkish family that consisted of an inspector father, a housewife mother, and two sisters. The family after Tekin's birth moved to İstanbul where he has spent most of his life. Tekin attributes great importance to his elder sister who was a teacher and took close care of him. He acknowledges that he was raised in a good environment thanks to his sister who was a part of education circles. In 1977, he started to study at Istanbul University's Prehistory and Archaeology Department, specifically at the Department of Classical Archaeology. That Oğuz Tekin entered that department was "incomprehensible" to his parents in the first place, as many other families show indifference to social sciences and humanities nowadays. However, with the support of his family, Tekin started to take his first steps in his career in which he would achieve important goals. At that time, Istanbul University Faculty of Letters –with Ankara University DTCF– was (and still is) one of the leading institutions in the studies of philology, archaeology, history, and other related fields. Both of these universities had expert names in the said fields. Under Istanbul University, there were prominent archaeologists who left their traces in the history of Turkish archaeology such as Arif Müfit Mansel, Halet Çambel,

Müfettiş bir baba, ev hanımı bir anne ve iki abladan müteşekkil tipik bir Türk ailesi olarak nitelendirilebilecek bir aileye mensup Oğuz Tekin 1958 yılında Ankara'da doğdu. Aile Tekin'in doğumundan kısa bir süre sonra hayatının büyük bir kısmını geçirdiği İstanbul'a taşındı. Tekin ortaokul, lise ve daha sonra üniversite yıllarında özellikle öğretmen olan küçük ablasının kendisi üzerindeki emeğine ve ilgisi-ne büyük bir önem atfetmektedir. Ablasının eğitim camiasından biri olması sayesinde iyi bir ortamda yetiştiğini belirtmektedir. 1977 yılına gelindiğinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya ve Arkeoloji bölümünün Klasik Arkeoloji dalında öğrenimine başladı. Bu bölümü kazanmış olması ailesi için biraz "anlaşılmaz" gelmişti, tıpkı şimdiki ailelerin bu ve benzeri sosyal ve beşeri bilimlere karşı tavırlarında olduğu gibi. Ancak ailesinin desteğiyle Tekin, ileride önemli işlere imza atacağı akademik kariyerinde ilk adımlarını atmaya başladı. O zamanlarda, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi - Ankara Üniversitesi DTCF ile birlikte- Türkiye'deki filoloji, arkeoloji, tarih ve ilişkili diğer alanlardaki çalışmalar için başta gelen kurumlardı. Her iki üniversite de söz konusu alanlarda yetişmiş duayenler barındırıyordu. İstanbul Üniversitesi bünyesinde Arif Müfit Mansel, Halet Çambel, Ufuk Esin, Muhibbe Darga, Refik Duru, Bahadır Alkım, Jale İnan, Aşkıdıl

¹ Bu yazıdaki kişisel bilgiler 08 Ekim 2023 tarihinde Oğuz Tekin'le yaptığım söyleşiye dayanmaktadır. Yazıdaki hatalar ve gözden kaçanlar elbette yalnızca bana aittir.

The personal information in this paper is based on the interview I made on October 8, 2023 with Oğuz Tekin. Any errors and oversights of course only belong to me.

Ufuk Esin, Muhibbe Darga, Refik Duru, Bahadır Alkım, Jale İnan, Aşkıdıl Akarca, Somay Onurkan. The education of Oğuz Tekin was quite diversified. For instance, during his BA years, he took courses on ancient history, protohistory, hititology, ancient Greek etc. in addition to his classical archaeology courses. Of all these diversified subjects, it was numismatics that seemed the most tempting to him.

In the courses given by Nezahat Baydur, he met the field of numismatics to which he would dedicate most of his career. Contrary to other students, Oğuz Tekin decided to focus on this field. One of the primary reasons as to why he chose this field was because he recognised the potential for useful knowledge this discipline possessed, as well as the awareness that he could do significant research therein. Thus, he knew what he was going to study in the very early years of his BA. Then, he went further into ancient history, albeit without separating himself from archaeology. He started to work in the Ancient History Department as a research assistant in 1984. Numismatics, which he first became interested in during his undergraduate studies, became his area of expertise, and he consequently managed to marry his interests in both archaeology and in history, under the discipline that appealed to him the most.. First, he wrote his MA thesis titled “Perge Kazılarında Bulunan Sikkeler” (1987) of which Nezahat Baydur was the supervisor, and then completed his PhD “Aspendos Sikkeleri” (1991) with Oktay Akşit, the chair of Department of Ancient History. Here, it should especially be stressed how the conference given by Oğuz Tekin at the Library of İstanbul Archaeology Museum led to a turning point in his life.

One of the attendants of the said conference was Jean-Louis Bacqué-Grammont, Ottoman historian and the Director of Institut Français d’Études Anatoliennes. The director—who was fascinated by the speech delivered by PhD candidate Oğuz Tekin— invited him to France offering a scholarship. This invitation led to a new avenue in Oğuz Tekin’s academic career. First he started to learn French at French Consulate, in Beyoğlu. Then, he developed his language skills that he gained there in Besançon with a three-month intense program. So, it became

Akarca, Somay Onurkan gibi Türk arkeoloji tarihinde iz bırakmış isimler bulunuyordu. Bu önemli ve çeşitli dönemlerde uzmanlaşmış arkeologların yanı sıra, Oğuz Tekin’in eğitimi de oldukça çeşitlilik gösteriyordu. Örneğin; lisans öğrenimi sırasında Klasik Arkeoloji’nin yanı sıra Eskiçağ tarihi, Protohistorya, Hititoloji, antik Yunanca gibi farklı alanlarda da öğrenim gördü. Bu çeşitlilik içerisinde ise şüphesiz en çok ilgisini cezbeden alan ise nümismatikti.

Greek and Roman Coins. The Yapı Kredi Collection / Yapı Kredi Koleksiyonu Grek ve Roma Sikkeleri, Yapı Kredi Yayınları, 1994.

Akademik kariyerinin büyük bir kısmını adayacağı nümismatik disiplini ile tanışması Nezahat Baydur’un dersleriyle oldu. Kendi dönemi içerisinde diğer öğrencilerin aksine Oğuz Tekin, bu alana odaklanmaya karar verdi. Bu kararın altında yatan temel sebeplerden biri ise bu disiplinin oldukça faydalı bilgiler sunduğunu ve dikkat çekici çalışmalar yapabileceğini fark etmesiydi. Böylece henüz lisanstayken uzmanlaşacağı alanı belirlemiş oldu. Arkeolojiyle olan bağı tamamen kopmamış olsa da özelde Eskiçağ tarihine yöneldi. Nitekim, bu alanda çalışmaya başlaması da 1984 yılında Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı’na araştırma görevlisi olarak atanmasıyla gerçekleşti. Lisans yıllarında nümismatik alanına duyduğu ilgi artık onun uzmanı olduğu bir alana dönüşmeye başladı ve böylece hem tarih hem de arkeoloji ile olan bağı en çok dikkatini çeken alanda birleşmiş oldu. Önce Nezahat Baydur’un danışmanlığında “Perge Kazılarında Bulunan Sikkeler” başlıklı yüksek lisans tezini (1987) ve sonra da bölüm başkanı Oktay Akşit’in danışmanlığında “Aspendos Sikkeleri” başlıklı doktora tezini (1991) tamamladı. Burada özellikle doktora sürecinde İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nin kütüphanesinde verdiği bir konferansın Tekin’in hayatında nasıl bir

possible for him to attend the lectures at École Pratique des Hautes Études. Up until the years in which Oğuz Tekin was a student, numismatics studies in Türkiye had gained momentum and some people were educated as numismatists. But, in comparison to Western scholarship, it was quite difficult to be an expert in the field owing to a lack of sources and experts in Türkiye. The fact that this discipline had a well-established past in the UK, Germany, and France should explain to what extent the education he received in France influenced Tekin's work. At École Pratique des Hautes Études, he attended the lectures of Georges Le Rider, and spent most of his time at the department of "Cabinet des médailles", in Bibliothèque nationale de France. Having had an intellectual gain in France, he came back to Türkiye and completed his PhD. Then he became an associate professor in 1993, and a professor at a relatively young age (40) in 1999 at İstanbul University. Tekin, who was the chair of the Department of Ancient History between 2010 – 2016, was offered to be a professor at Koç University's Department of Archaeology and History of Art and in 2016 he left İstanbul University where he spent most of his career and improved himself with the sources on offer. At the same time, he was appointed as the director of Koç University Suna & İnan Kıraç Research Centre for Mediterranean Civilizations (=AKMED).

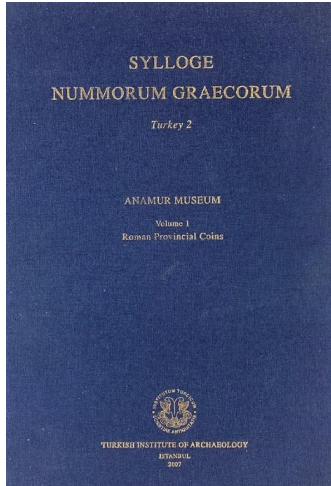
Koç Üniversitesi Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED)

It is possible to divide Oğuz Tekin's works into two groups, as can be done for many other historians and archaeologists: academic and popular works. Among his academic works especially the volumes of *Sylloge Nummorum Graecorum* (SNG) and *Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum* (CPAI) are of great importance. The SNG project which aims at publishing and cataloging the coins in

dönüm noktasına yol açtığını belirtmek gerekir.

Sözü edilen konferansı dinleyenlerden biri Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü Direktörü Osmanlı tarihçisi Jean-Louis Bacqué-Grammont'du. Konferanstan etkilenen direktör, doktora öğrencisi Tekin'e bir burs teklifinde bulunarak onu Fransa'ya davet etti. Bu davet, Oğuz Tekin'in akademik kariyerinde yeni bir yol açtı. Bu yolda yürümek için ise her şeyden önce Beyoğlu'nda bulunan Fransız Konsolosluğu'nda bir yıl Fransızca eğitimine başladı. Burada edindiği birikimi Fransa'ya gittiği ilk üç ay Besançon'daki yoğun bir dil programıyla geliştirdi. İstanbul'da öğrenmeye başlayıp Fransa'da geliştirdiği Fransızca bilgiyle École Pratique des Hautes Études'de dersleri takip etmek Tekin için artık mümkündü. Tekin'in zamanına kadar Türkiye'deki numismatik çalışmaları belli bir yol katetmiş ve bu alanda yetiştirilen isimler olmuştu. Yine de, kütüphane ve uzman eksikliğinden dolayı Türkiye'de bu alanda uzmanlaşmak Batı'ya kıyasla oldukça zordu. Özellikle İngiltere, Almanya ve Fransa'da bu disiplinin köklü bir geçmişe sahip ve oldukça gelişmiş bir durumda olduğu gerçeği, Tekin'in Fransa'daki eğitiminin onun üzerinde ne denli etkili olduğunu anlaşılır kılmaktadır. École Pratique des Hautes Études'de Fransız numismat Georges Le Rider'in derslerine katıldı, bununla birlikte mesaisinin önemli bir bölümünü Bibliothèque nationale de France bünyesindeki "Cabinet des médailles" departmanında geçirdi. Bu sırada İstanbul'daki doktora çalışmasını yürütmeye devam eden Tekin, Fransa'da edindiği entelektüel birikimle ülkesine geri döndü ve doktorasını tamamladı. Sonrasında 1993'te doçent, 1999'da o dönem için erken denebilecek bir yaşta (40) profesör olarak İstanbul Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda görevine devam etti. 2010 – 2016 yılları arasında anabilim dalı başkanlığı görevini üstlenen Tekin, Koç Üniversitesinden gelen bir teklifle, akademik kariyerinin büyük bir kısmını geçirdiği ve olanaklarından faydalandığı İstanbul Üniversitesi'nden 2016 yılı sonunda ayrılarak Koç Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümüne geçti ve eş zamanlı olarak ileride ayrıntılı olarak değineceğimiz Koç Üniversitesi Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi'nin (=AKMED) direktörü olarak atandı.

private collections and museums that were minted in Greek poleis from the Archaic period to the first three centuries of the Roman Imperial period in the Mediterranean World, was established in 1930 by the British Academy to publish coins found in the British Isles. The project was then supported by the Union Académique International and the International Numismatic Council. In time, the scope of the project was expanded and more than twenty countries have contributed to this project. The first SNG Turkey volume was published in 2002 by numismatist Koray Konuk, a colleague of Oğuz Tekin. From 2007 onwards when the second volume was published, Oğuz Tekin prepared almost every volume with his young colleagues. The volumes of SNG Turkey were published by the Turkish Institute of Archaeology between 2002 – 2019. Later on, Tekin became the president of said institute, and volumes were published with the cooperation of the Turkish Institute of Archaeology and AKMED. The aim was to provide access to more researchers through an online database. That Oğuz Tekin is the director of this international project made him well-known among academic circles in the world. In this respect, it would not be wrong to think of this project as the second turning point in his career.

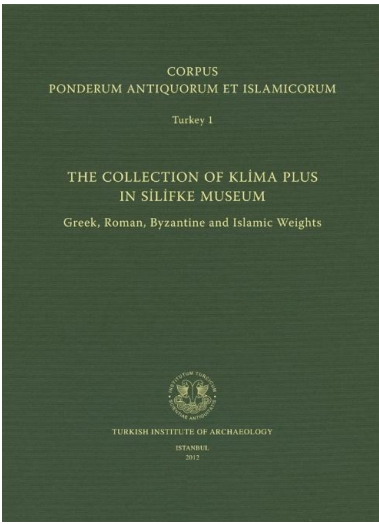
Sylloge Nummorum Graecorum. Turkey 2. Anamur Museum. Vol 1. Roman Provincial Coins, Turkish Institute of Archaeology, 2007 (with S. Altınoluk).

Furthermore, the third turning point is *Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum* which was also published by the Turkish Institute of Archaeology. This project, which was begun by Oğuz Tekin himself, aims at publishing the Greek, Roman, Byzantine, and Islamic balance weights and presenting them to academia. The first serious works on balance weights, which is the subject of metrology, started to appear in the 19th century when many other fields

Ege Dünyasında Terazi Ağırlıkları. Klasik ve Hellenistik Dönemler, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2015.

Oğuz Tekin'in çalışmalarını -diğer birçok tarihçi ve arkeolog için yapılabileceği gibi- iki gruba ayırmak mümkündür: akademik ve popüler yayınlar. Akademik yayınları arasında bilhassa *Sylloge Nummorum Graecorum* (=SNG) ciltleri ile *Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum* (CPAI) ciltleri büyük bir önemi haizdir. Arkaik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi'nin ilk 300 yılı dahil olmak üzere tüm Akdeniz dünyasındaki antik Yunan şehir devletlerinde darp edilmiş ve günümüzde özel koleksiyon ile müzelerde yer alan sikkelerin kataloglanmasını amaçlayan *Sylloge Nummorum Graecorum* projesi ilk defa 1930 yılında British Academy tarafından Britanya topraklarındaki sikkelerin yayımlanmasıyla başladı. Proje daha sonra Union Académique International ve International Numismatic Council tarafından desteklenmeye devam edildi. Zamanla projenin kapsamı büyük ölçüde genişledi ve yirmiden fazla ülke bu projeye katkıda bulundu. Bu ülkelerden biri olan Türkiye'deki ilk SNG Turkey cildi ise Tekin'in meslektaşısı Koray Konuk tarafından 2002 yılında yayımlandı. Daha sonra ikinci cildin çıktığı 2007 yılından itibaren Oğuz Tekin neredeyse şu zamana kadar çıkan tüm ciltleri genç meslektaşlarıyla hazırladı. SNG Turkey ciltleri 2002 – 2019 yılları arasında Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü (= TEBE) tarafından yayımlandı. Daha sonra 2019'da Tekin'in sözü edilen enstitüde başkan olarak seçilmesiyle ciltler TEBE ve AKMED işbirliğiyle yayımlandı. Dijital bir veri tabanı oluşturularak daha geniş bir araştırmacı kitlesinin erişimine sunmak amaçlanmaktadır. Bu projenin uluslararası bir niteliğinin olmasından dolayı Türkiye'deki yayınların bizzat Oğuz Tekin'in direktörlüğünde yürütülmesi onun dünyadaki akademik camiada tanınmasına sebep oldu. Bu bağlamda bu projenin yürütücülüğünü üstlenmesini onun akade-

Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum. Turkey I. The Collection of Klîma Plus in Silifke Museum. Greek, Roman, Byzantine and Islamic Weights, Turkish Institute of Archaeology, 2012 (with A. M. Merzeci).

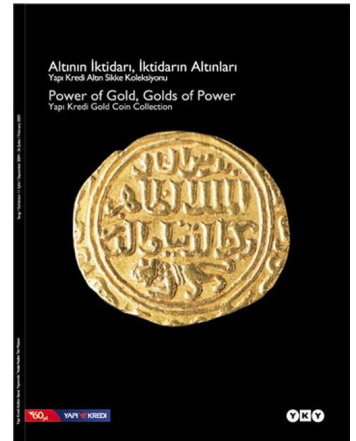
began to develop.² Oğuz Tekin focused on these objects, noticing that there are gaps that need to be filled in this field in academic circles. His first article on the subject was published in 2007 and then his works became more comprehensive and were published with the support of the Turkish Institute of Archaeology under his directorship.³ For this project, he worked on the balance weights both in Türkiye and abroad that are in special collections and museums and they were published both in articles and in volumes. He also wrote a handbook in Turkish and English, so that enthusiasts and young researchers could benefit therefrom.⁴ Thus, he filled academic gaps by publishing especially the balance weights of Classical and Hellenistic Greek city-states, and made original works in the field.

Along with the volumes of SNG and CPIA, Tekin edited many catalogues of special collections in Türkiye.⁵ Both SNG and CPIA projects, as well as the catalogs edited by him in Türkiye, became indicators that he was a leading numismatist in the field. So much so that he was awarded with Archer M. Huntington Award in 2019 which has been presented by the American Numismatic Society since 1918 for his contributions to the study of numismatics and metrology.

mik kariyerindeki ikinci dönüm noktası olarak düşünmek yanlış olmayacaktır.

Bununla birlikte, üçüncü bir dönüm noktası ise yine TEBE tarafından yayımlanan *Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum* (= CPAI) adlı projedir. Bizzat Tekin tarafından başlatılan bu proje müze ve özel koleksiyonlarda bulunan Yunan, Roma, Bizans ve İslami terazi ağırlıklarının yayımlanarak akademi dünyasına sunulmasını amaçlamaktadır. Metroloji alanının konusu olan terazi ağırlıklarıyla ilişkili ilk ciddi çalışmalar diğer birçok alanın da gelişmeye başladığı 19. yüzyıldan itibaren çıkmaya başlamıştı.² Hem Türkiye’de hem de dünyada bu alandaki yayınların eksikliğini fark eden Oğuz Tekin, odak noktasını terazi ağırlıklarına yöneltti. Terazi ağırlıklarıyla ilgili ilk makalesini 2007 yılında yayımladı ve daha sonra çalışmaların kapsamını artırarak TEBE’nin desteğiyle onun başkanlığında CPAI ciltleri yayımlanmaya başlandı.³ Bu proje için Tekin, Türkiye ve yurt dışındaki özel koleksiyon ve müzelerden yararlandı ve bulgularını hem makale olarak hem de ciltler halinde yayımladı. Alana merak duyan veya yeni başlayacak olan araştırmacılar için ise İngilizce ve Türkçe olmak üzere bir el kitabı yazdı.⁴ Böylece, Klasik ve Hellenistik Dönem Yunan şehir devletlerinin terazi ağırlıkları başta olmak üzere Anadolu terazi ağırlıklarının yayınlarıyla ilgili literatürdeki boşlukları doldurdu ve terazi ağırlıkları, üzerinde uzmanlaştığı ve özgün çalışmalar yaptığı konulardan biri oldu.

Altının İktidarı, İktidarın Altınları. Yapı Kredi Altın Sikke Koleksiyonu / Power of Gold, Golds of Power. Yapı Kredi Gold Coin Collection (ed. O. Tekin), Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2004.

² Alanın gelişim süreci için bkz. Oğuz Tekin, *Ege Dünyasında Terazı Ağırlıkları. Klasik ve Hellenistik Dönemler*, (İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, 2015), 2 – 6.

³ Oğuz Tekin, “Bizans Ağırlıkları: Harput Kazısından Bir Örnek”, *Toplumsal Tarih* 168 (Aralık 2007), 32-35; “Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü’nden Yeni Bir Proje: *Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum*”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü HABERLER* 34 (2012), 42.

⁴ Oğuz Tekin, *Ege Dünyasında Terazı Ağırlıkları. Klasik ve Hellenistik Dönemler*, (İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, 2015); *Balance Weights in the Aegean World - Classical and Hellenistic Periods*, (İstanbul: Turkish Institute of Archaeology, 2015).

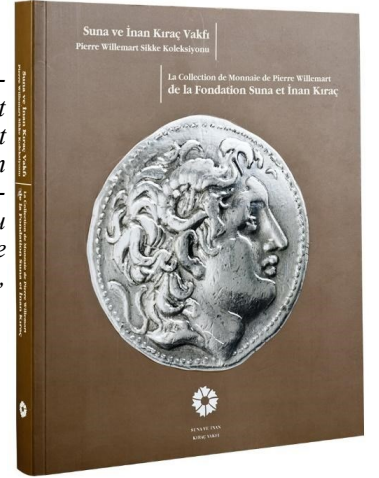

Antik Nüsmistik ve Anadolu, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1992.

His reputation among academic circles has meant a lot to Tekin, but he did not shy back from writing popular Works, with the belief that it is important to appeal to more people as a scholar. Among these works, the most prominent one is *Antik Nüsmistik ve Anadolu: Arkaik ve Klasik Çağlar*.⁶ This book is really important in being one of the first Turkish books in the field. Then, Tekin published another introductory book, *Eskiçağ'da Para: Antik Nüsmistatiğe Giriş*.⁷ Additionally, he prepared *Bibliography of Ancient Numismatics for Anatolia / Antik Anadolu Nüsmistatiği Bibliyografyası*.⁸ This is a complementary book of the bibliography prepared by Clemens Emin Bosh, who was the first to start numismatics lectures at Istanbul University, and this is one of the signs indicating that it is Oğuz Tekin who has been maintaining the tradition started by Bosch. In addition to these, *Eski Yunan Tarihi*⁹ and *Eski Anadolu ve Trakya: Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğu'nun İkiye Ayrılmasına Kadar*¹⁰ both published by İletişim Yayınları constituted the basis of *Eski Yunan ve Roma Tari-*

SNG ve CPAI ciltleri dışında Tekin Türkiye'deki çeşitli koleksiyonların kataloglarını da yayımladı veya editörlüğünü üstlendi.⁵ SNG ve CPAI projeleri ile Türkiye'deki koleksiyonların kataloglanması onun hem yurt dışında hem de yurt içinde önde gelen bir numismat olduğunun göstergeleri oldu. Öyle ki, özellikle SNG ve CPAI projeleri özelinde antik nüsmistik ve metroloji alanına sunduğu katkılar sebebiyle Amerika Birleşik Devletleri'nin köklü nüsmistik kurumlarından biri olan American Numismatic Society tarafından 1918'den beri her yıl verilen Archer M. Huntington Ödülü'ne 2019 yılında layık görüldü.

La Collection de Monnaie de Pierre Willemart de la Fondation Suna et İnan Kırac / Suna ve İnan Kırac Vakfı Pierre Willemart Sikkeleri Koleksiyonu (ed. O. Tekin), Suna ve İnan Kırac Vakfı Yayını, 2009.

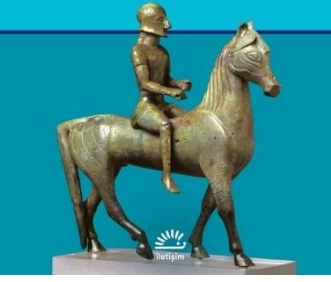

Akademi dünyasındaki tanınırlığı Tekin için çok şey anlam ifade ediyordu fakat daha geniş bir kesime hitap etmenin bir akademisyen olarak ne derece önemli olduğu düşüncesiyle popüler yayınlar yazmaktan da geri durmadı. Bu tür yayınlar içerisinde başta gelen eser *Antik Nüsmistik ve Anadolu: Arkaik ve Klasik Çağlar*'dır.⁶ Bu kitap alanda Türkçe yazılmış ilk kitaplardan biri olması yönünden oldukça önemlidir. Tekin daha sonra *Eskiçağ'da Para: Antik Nüsmistatiğe Giriş* adıyla bir giriş kitabı daha yayımladı.⁷ Bu iki eser dışında *Bibliography of Ancient Numismatics for Anatolia / Antik Anadolu*

⁵ Oğuz Tekin, *Greek and Roman Coins. The Yapı Kredi Collection / Yapı Kredi Koleksiyonu Grek ve Roma Sikkeleri* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994); *Byzantine Coins. The Yapı Kredi Collection / Bizans Sikkeleri. Yapı Kredi Koleksiyonu* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999); *Akdeniz'in Mor Bin Yılı: Yapı Kredi Koleksiyonu Bizans Sikkeleri Sergisi*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Kültür – Sanat Yayıncılık, 1999); *The Sivas Hoard. Bronze Coins of Pontos and Paphlagonia from the Reign of Mithradates VI / Sivas Definesi. VI. Mithradates Dönemi Pontos ve Paphlagonia Kentlerinin Bronz Sikkeleri* (İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi Yayınları, 1999); *Catalogue of the Ancient Coins in the Sadberk Hanım Museum / Sadberk Hanım Müzesi Antik Sikkeler Kataloğu* (İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi Yayınları, 2003); *Altının İktidarı, İktidarın Altınları. Yapı Kredi Altın Sikkeleri Koleksiyonu / Power of Gold, Golds of Power. Yapı Kredi Gold Coin Collection*, ed. Oğuz Tekin, (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2004); *La Collection de Monnaie de Pierre Willemart de la Fondation Suna et İnan Kırac / Suna ve İnan Kırac Vakfı Pierre Willemart Sikkeleri Koleksiyonu*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Suna ve İnan Kırac Vakfı Yayını, 2009); Oğuz Tekin, *Talking Coins. Anatolian Cities and Their Coins Through History / Konuşan Paralar. Tarihboyunca Anadolu Kentleri ve Sikkeleri* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları ve Şişe Cam, 2011); Oğuz Tekin ve A. Erol-Özdizbay, *Coins, Glass Stamps and Weights in the Collection of Prehistory Department Faculty of Letters Istanbul University / İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Anabilim Dalı Sikkeleri, Sence ve Ağırlık Koleksiyonu* (İstanbul: Ege Yayınları, 2011).

⁶ Oğuz Tekin, *Antik Nüsmistik ve Anadolu: Arkaik ve Klasik Çağlar* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1992).

Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş

Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş, İletişim Yayınları, 2008.

hine Giriş. This can be regarded as his most well-known book. Of course, there were reference books on Greek and Roman history predating the publication of this book. However, it became inevitable to write *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*¹¹ since the others inherently lost their factuality through time. It is obvious that this book has a prominent place among Turkish books relevant to Greek and Roman history.¹² Moreover, it should be said that this book is one of the most cited works in the field at the time when these words were written. That the book has been published every year, and that it has been read by many history and archaeology students, shows to what extent the book is widespread. For that reason, it was praised as “the best university course book” by the Turkish Academy of Sciences in 2011. Along with these works, Oğuz Tekin attributes great importance to his articles published in *Toplumsal Tarih*, one of the oldest history journals in Türkiye and is between “an academic journal and a good example of vulgarization, that is, a qualified popular journal”¹³ and meetings to which he attended as one of the editorial board members.

Nümismatiği Bibliyografyası’nı hazırladı.⁸ Bu kitabın daha önce İÜ’deki ilk nümismatik derslerini başlatmış olan Clemens Emin Bosch tarafından hazırlanan bibliyografyayı tamamlayıcı nitelikte olması Tekin’in Bosch’la başlayan geleneği devam ettiren isim olduğunu gösteren kanıtlardan biridir. Bunlara ek olarak, İletişim Yayınları Cep Üniversitesi serisinden çıkan *Eski Yunan Tarihi*⁹ ve yine aynı yayınevinin Anadolu Uygarlıkları ciltlerinden biri olan *Eski Anadolu ve Trakya. Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğu’nun İkiye Ayrılmasına Kadar*¹⁰ adlı kitaplar daha sonra *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*¹¹ kitabının temelini oluşturdu. Bu kitap belki de Tekin’in en tanınan kitabı olarak anılabilir. Bu kitabın yazılmasına kadar Yunan ve Roma tarihiyle ilgili kaynak kitap olarak kullanılan eserler elbette vardı.¹² Ancak bu kitapların birçoğunun doğal olarak zamanla güncelliklerini yitirmeleri *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*’in yazılmasını kaçınılmaz kıldı. Bu kitabın Türkçe yazılmış Yunan ve Roma tarihleri içerisinde dikkate değer bir yere sahip olduğu aşikârdır. Hatta bu kitabın bu zamanlarda Türkçe literatürde mutlaka başvurulacak kitapların başında geldiğini vurgulamak gerekir. Kitabın her yıl basılarak üniversitelerde ders kitabı olarak okutulması eserin Türk okuyucusu ve Eskiçağ tarihi ve arkeoloji öğrencileri arasındaki yaygınlığını gösterir. Nitekim, kitap 2011 yılında TÜBA tarafından “Ders Kitapları Telif Eser Ödülü”ne layık görülmüştür. Bu eserlerin yanı sıra Oğuz Tekin, Türkiye’nin köklü tarih dergileri arasında başta gelen ve “akademik dergi ile iyi vulgarizasyon, yani nitelikli popüler dergi arasında duran”¹³ *Toplumsal Tarih*’te yayımladığı makalelere ve yayın kurulu üyesi ola-

⁷ Oğuz Tekin, *Eskiçağda Para. Antik Nümismatiğe Giriş* (İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 1995)

⁸ Oğuz Tekin, *Bibliography of Ancient Numismatics for Anatolia / Antik Anadolu Nümismatiği Bibliyografyası* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1993).

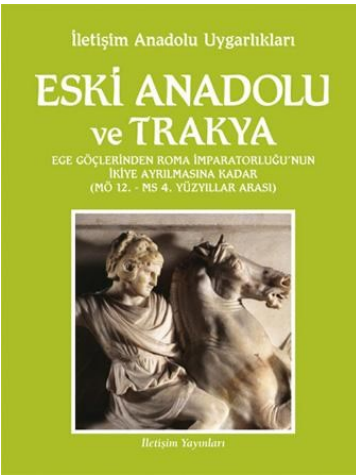
⁹ Oğuz Tekin, *Eski Yunan Tarihi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1995).

¹⁰ Oğuz Tekin, *Eski Anadolu ve Trakya. Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğu’nun İkiye Ayrılmasına Kadar (MÖ 12. – MS 4. Yüzyıllar Arası)* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007).

¹¹ Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008).

¹² Bu kitapların başlıcaları şu şekilde sıralanabilir: Arif Müfid Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1947); Halil Demircioğlu, *Roma Tarihi. I. Cilt. I. Kısım: Menşe’lerden Akdeniz Havzasında Hakimiyet Kurulmasına Kadar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1953); Clemens Emin Bosch (çev. Sabahat Atlan), *Hellenizm Tarihi’nin Anahatları, I. Kısım: Büyük İskender İmparatorluğu* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1942); *Hellenizm Tarihi’nin Anahatları, II. Kısım: Roma İmparatorluğuna Katıldıkları Tarihe Kadar Hellenizm Devletleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1943); Sabahat Atlan *Roma Tarihi’nin Ana Hatları. I. Kısım. Cumhuriyet Devri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1970); Oktay Akşit, *Roma İmparatorluk Tarihi, 2 Kitap*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985); Bülent İplikçioğlu, *Eski Batı Tarihi I: Giriş, Kaynaklar, Bibliyografya* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997); *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007).

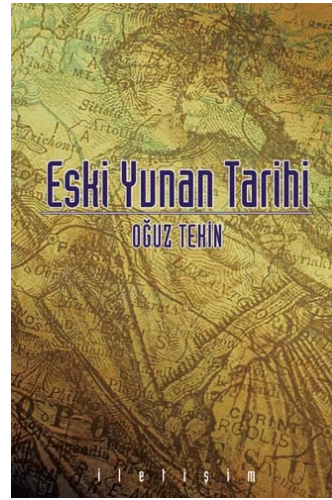
There are also issues in which he edited certain “files” related to certain topics for this journal.¹⁴ Of all them, three are related to ancient numismatics and metrology, and one is about the ancient history of İstanbul. Tekin also contributed to the studies on the history of İstanbul with his books *Byzas’tan I. Constantinus’a Eskiçağ’da İstanbul*, *Eskiçağ’da İstanbul’da Balık ve Balıkçılık* and *Tarih Boyunca İstanbul’da Sikke Darbı ve Sikkeler*.¹⁵ Such that, giving information on coins he was one of the names contributing to the writing process of the novel *İstanbul Hatırası* by popular author Ahmet Ümit.¹⁶

Eski Anadolu ve Trakya. Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğu’nun İkiye Ayrılmasına Kadar, İletişim Anadolu Uygarlıkları, 2007.

Lastly, it would be better to mention the importance of AKMED in Oğuz Tekin’s life. During the establishment process of this research center at Antalya in 1996, the head of the Antalya Archaeology Museum, Kayhan Dörtlük, was engaged with this project and assisted Suna Kırac. Suna Kırac spent most of her time on the development of this research center as well as on Koç University. Consequently, when AKMED was integrated with Koç University in 2016, it had become one of the leading history and archaeology research centers in Türkiye.¹⁷ And in 2017 Oğuz Tekin became the director. Having been appointed to this position, Tekin focused on this institution that aims to lead stu-

ding the process of the establishment of the research center. Bu dergi kapsamında bizzat Tekin’in dosya editörlüğünü üstlendiği sayılar da bulunmaktadır.¹⁴ Bunların üçü antik nümismatik ve terazi ağırlıklarına, biri de İstanbul’un Eskiçağ tarihine odaklanan sayılardır. Tekin ayrıca *Byzas’tan I. Constantinus’a Eskiçağ’da İstanbul*, *Eskiçağ’da İstanbul’da Balık ve Balıkçılık* ve *Tarih Boyunca İstanbul’da Sikke Darbı ve Sikkeler* eserleriyle İstanbul tarihi çalışmalarına da katkı sundu.¹⁵ Öyle ki, sikkeler üzerine verdiği bilgilerle Türkiye’nin popüler yazarlarından Ahmet Ümit’in *İstanbul Hatırası* adlı romanının yazılma sürecine de katkıda bulunan isimlerden biridir.¹⁶

Eski Yunan Tarihi, İletişim Yayınları, 1995.

Son olarak Oğuz Tekin’in Koç Üniversitesi’ne geçişinden ve buna bağlı olarak da AKMED’in direktörlüğü pozisyonuna gelişinden bahsetmek yerinde olacaktır. Koç ailesinin kültür konularında Türkiye’deki katkısı söz konusu olduğunda şüphesiz Ömer M. Koç ailenin bahsedilmeye değer bir üyesidir. Fakat halası Suna Kırac’ın AKMED’in kuruluşunda önyak olması da büyük bir önemi haizdir. 1996 yılında Antalya, Kaleiçi’nde kurulan bu araştırma kurumunun kuruluş sürecinde o dönem Antalya Arkeoloji Müzesi müdürü olan Kayhan Dörtlük’ün büyük payı vardır. Bu enstitünün bir

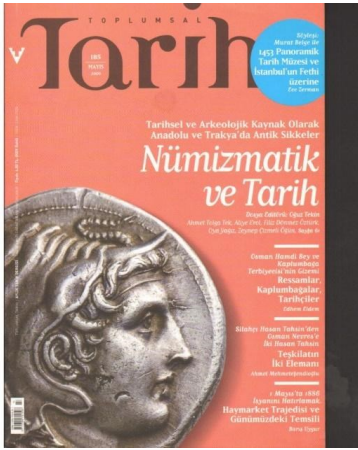
¹³ Edhem Eldem, *Mitler, Gerçekler ve Yöntem: Osmanlı Tarihinde Aklıma Takılanlar*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2021), s. 20.

¹⁴ “Tarihsel ve Arkeolojik Kaynak Olarak Anadolu ve Trakya’da Antik Sikkeler. Nümizmatik ve Tarih”, *Toplumsal Tarih* 185, (2009); “Kuruluş, Kuşatmalar, Kültür. Eski Çağ’da Byzantion (İstanbul)”, *Toplumsal Tarih* 197, (2010); “Eskiçağ ve Ortaçağ’da Terazi Ağırlıkları”, *Toplumsal Tarih* 267, (2016); “Antik Nümismatik”, *Toplumsal Tarih* 277, (2017).

¹⁵ Oğuz Tekin, *Byzas’tan I. Constantinus’a Eskiçağ’da İstanbul* (İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, 1996); *Eskiçağ’da İstanbul’da Balık ve Balıkçılık* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2010); *Tarih Boyunca İstanbul’da Sikke Darbı ve Sikkeler* (İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, 2012).

¹⁶ Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), s. 7.

dies related to the Mediterranean world in Türkiye and abroad. AKMED has acted in accordance with its primary goal by providing scholarships, publishing books and journals, and organizing exhibits, workshops, travels, summer schools, and symposiums. Among them, the Monetary History and Numismatics Summer School organized by Oğuz Tekin and Peter van Alfen of ANS every year is of great importance. Through this summer school, many people have had the chance to be introduced to the numismatics. Moreover, International Money History and Numismatics Congresses are another contribution of AKMED.¹⁸ Under the directorship of Oğuz Tekin, AKMED developed well in achieving its greatest goal; being a leading research institution of the Mediterranean world.

*Toplumsal Tarih 185
(Mayıs 2009)*

In order to understand better the importance of Oğuz Tekin's works, his life should be put in the context of the story of numismatic studies from the late Ottoman period to the present. In this respect, it can be said that during the late Ottoman period the focus was on Islamic numismatics, therefore ancient numismatics did not get the attention it deserved. This changed when Clemens Emin Bosch came to Türkiye. Correspondingly, his arrival in Türkiye was a turning point for numismatic studies therein. That Bosch educated Sabahat Atlan and that Atlan educated Nezahat Baydur constituted a tradition

fikir olmaktan çıkıp ciddi bir projeye dönüşmesiyle Dörtlük, müzedeki görevinden ayrıldı ve fikri anlamda yardımcı olmak için Suna Kırac'la birlikte kurucu müdür olarak AKMED'in oluşumuna katkıda bulundu. Suna Kırac zamanının büyük kısmını - Koç Üniversitesi'nin yanı sıra- bu enstitünün gelişimine adadı ve sonuç olarak 2016 yılında AKMED, Koç Üniversitesi'ne bağlandığında Türkiye'nin en önemli tarih ve arkeoloji araştırma merkezlerinden biri olmaya başlamıştı.¹⁷ 2017 yılı başında da Oğuz Tekin AKMED'in direktörü oldu. Bu pozisyona geldikten sonra Tekin, odak noktasını bu kurumun gelişimine çevirdi. Yurt içi ve yurt dışındaki Akdeniz dünyasıyla ilgili çalışmalara öncülük etme amacı taşıyan AKMED; verdiği burs destekleri, yayımladığı dergi ve kitaplarla, düzenlediği sergi, atölye, gezi, yaz okulu ve sempozyumlarla büyük işlere imza attı. Bu işler arasında Tekin ve ANS'den meslektaşı Peter van Alfen tarafından her yıl düzenlenen Para Tarihi ve Nümismatik Yaz Okulu oldukça önemlidir. Bu yaz okulu sayesinde Türkiye'deki nümismatik eğitimi daha önce hiç olmadığı kadar geniş bir kesime sunulmuştur. Bununla birlikte düzenlenen Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Nümismatik kongreleri AKMED'in nümismatik çalışmalarına bir başka katkısıdır.¹⁸ Tekin direktörlüğünde kurum, ilk kurulduğu zamanlardaki en büyük amacına ulaşma noktasında büyük adımlar attı. AKMED Akdeniz dünyasının başlıca araştırma merkezi olma yolunda sağlam adımlarla ilerlemeye devam etmektedir.

Oğuz Tekin'in çalışmalarının öneminin daha iyi anlaşılması için onun hayatını geç Osmanlı'dan günümüze nümismatik çalışmalarının bağlamına oturtmak gerekir. Geç Osmanlı döneminde özellikle İslami sikkelere odaklanıldığı için "gayr-i İslami" sikkelerle yeterince ilgilenilmemiştir, bu nedenle antik nümismatik alanının Türkiye'deki gelişimi için Clemens Emin Bosch'un Türkiye'ye gelmesi bir dönüm noktasıdır. Bosch'un Sabahat Atlan'ı ve Atlan'ın da Nezahat Baydur'u yetiştirmesi belli bir

¹⁷ Rıdvan Akar, *İdealler Gerçekleşirken... Suna Kırac'ın İzinde, 10 Yılın Öyküsü*, (İstanbul: Suna ve İnan Kırac Vakfı Yayını, 2017) 204 – 216.

¹⁸ *First International Congress of the Anatolian Monetary History and Numismatics. 25-28 February 2013, Antalya. Proceedings*, eds. K. Dörtlük – O. Tekin – R. Boyraz Seyhan, (İstanbul: Suna ve İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, 2014); *Second International Congress on the History of Money and Numismatics in the Mediterranean World. 5-8 January 2017 - Proceedings*, ed. Oğuz Tekin, (İstanbul: Suna ve İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, 2018); *Third International Congress on the History of Money and Numismatics in the Mediterranean World. 1-4 April, 2024 Antalya*.

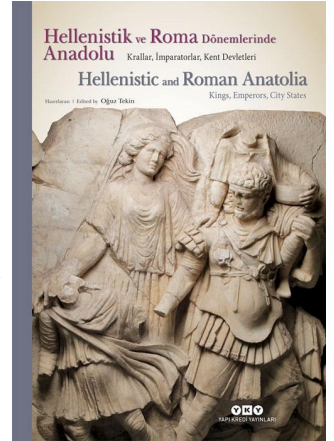

Toplumsal Tarih 267
(Mart 2016)

within Istanbul University. In this regard, Bosch-Atlan-Baydur triumvirate should not be ignored. However, it should not also be ignored that Atlan and Baydur did not (could not) produce many works on numismatics. Oğuz Tekin, who was aware of this tradition, accelerated the process in which ancient numismatics grows.¹⁹ He has had a great impact on numismatics in Türkiye by making himself known both in Türkiye and abroad with his works, training new numismatists, and organizing summer schools and congresses at AKMED. Bosh is the one who began the process of ancient numismatics in Türkiye, and Tekin is the one who improved that process.

geleneğin oluşmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, Bosch-Atlan-Baydur üçlüsü görmezden gelinmemelidir. Ancak Atlan ve Baydur'un Türkçe literatüre çok katkıda bulun(a)mamaları da gözden kaçmamalıdır. Tekin içinde bulunduğu bu geleneğin de farkında olarak¹⁹ Türkiye'deki antik nümismatik çalışmalarına yeni bir ivme kazandırdı. Yurt içinde ve yurt dışındaki yayınlarıyla antik nümismatik alanında isminden söz ettirdi ve hem yetiştirdiği öğrencilerle hem de AKMED direktörü olarak düzenlediği kongre ve yaz okullarıyla Türkiye'deki nümismatik çalışmalarını derinden etkiledi. Bosch Türkiye'deki antik nümismatik çalışmalarının sürecini başlatan bir isimdir, Tekin ise bu süreci geliştirendir.

Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu. Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri / Hellenistic and Roman Anatolia. Kings, Emperors, City States (ed. O. Tekin), Yapı Kredi Kültür Yayıncılık, 2019.

¹⁹ Oğuz Tekin editörlüğünde Clemens E. Bosch, Sabahat Atlan ve Nezahat Baydur adına hazırlanan *Festschrift, Tekin ve öğrenci ile meslektaşlarının bu üç isme saygılarını göstermesi açısından manidardır, bkz. Ancient History, Numismatics, and Epigraphy in the Mediterranean World. Studies in memory of Clemens E. Bosch, and Sabahat Atlan and in honour of Nezahat Baydur*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Ege Yayınları, 2009). Clemens E. Bosch ve Sabahat Atlan'ın biyografileri de bizzat Oğuz Tekin tarafından kaleme alınmıştır, bkz. Oğuz Tekin ve Nil Türker-Tekin, *Mülteci Bir Akademisyenin Biyografisi: Clemens Emin Bosch*. Antalya: Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi, 2007; Oğuz Tekin, "Roma Tarihçisi ve Nümismat Bir Akademisyenin Biyografisi Sabahat Atlan (1913 – 1984)," *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 131 (2009): 127 – 134.

VENI VIDI VICI

Caesar's Adventures in Anatolia

Serhan Güngör

“Zela is a fortified town in Pontus. All around is a great number of large mountains, intersected by valleys. The highest of these, which is celebrated for the victory of Mithradates, the defeat of Triarius, and the destruction of our army, is not above three miles from Zela, and has a ridge that almost extends to the town. Here Pharnaces encamped, with all his forces, repairing the fortifications of a position which had proved so fortunate to his father”.¹

July 31, 47 BCE

This is how Julius Caesar noted the sight he observed, while the day ended in the Roman army's camp in the south of the city. Among the series of wars that took place in an enormous geography, what was it that brought this most famous Roman who has influenced all kings and commanders throughout history and his army to the shores of the city of Zela (Zile/Tokat)?

“Zela, Pontus'da, ovadaki konumu düşünül-
düğünde korunaklı bir şehirdir. Duvarları, sanki insan yapısı gibi görünen doğal bir tepenin üzerin-
de, her yöne muazzam yükselir. Bu şehrin çevresin-
de vadilerle kesilen bir çok tepe vardır. Bunların en
hakimi, neredeyse şehre yüksek patikalar ile bağla-
nan, Mithradates'in, Triarius'un şanssızlığıyla or-
dumuzu yendiği yer olarak bilinir ki, 3 milden uzak
değildir. Eski istihkamları tamir ettikten sonra,
Pharnakes tüm kuvvetleriyle kampını oraya, baba-
sının vaktiyle başarılı olduğu yere kurdu.”¹

31 Temmuz MÖ 47

Roma ordusu şehrin güneyindeki kampında
günü batırırken, Julius Caesar gördüğü manzarayı
böyle not ediyordu. Muazzam büyük bir coğrafyada
gerçekleşen savaşlar dizisi arasında, tarih boyunca
bütün kralları ve komutanları etkileyen bu en ünlü
Romalı ve ordusunu Zela (Zile/Tokat) kentinin kı-
yısına getiren neydi?

9 Ağustos MÖ 48

Consul Gaius Julius Caesar, büyük general
Pompeius'u Yunanistan'daki Pharsalos savaşında
mutlak yenilgiye uğratmıştı. Roma'nın bu en büyük
iç savaşında Caesar 23,000 piyade ve 1,000 atlı ile
Pompeius'un 50,000 piyade ve 7,000 atlısının kar-
şısına çıkmıştı. Sonuçta Pompeius'un 15,000 askeri
öldü ve Caesar büyük bir zafer kazandı. Yalnızca
1,200 askerini kaybetmişti.

Caesar “zarları yüksekte atıp” Ocak MÖ
49'da Rubicon nehrini geçerek iç savaşı başlatılı

Gaius Iulius Caesar
(ca. MÖ 100 – 44
BCE) (Vatican Mu-
seums, Gregoriano
Profano Museum,
Vatikan).

¹ *De Bello Alexandrino*, 66 – 70.

August 9, 48 BCE

Consul Gaius Julius Caesar had won a decisive victory over the great general Pompeius at the Battle of Pharsalos, in Greece. In this greatest civil war of Rome, Caesar had 23,000 infantries and 1,000 cavalries against Pompeius, who had 50,000 infantries and 7,000 cavalries. After all, 15,000 soldiers of Pompeius died and Caesar won a great victory. He only lost 1,200 soldiers.

Caesar had been tracking his greatest rival, general Pompeius, ever since he “threw the dice” and started the civil war by crossing the Rubicon in January 49 BCE. He lost Pompeius in Brindisi on March 17, 49 BCE. He defeated the legions loyal to Pompeius in Marseille on 19 April 49, and in Ilerda in Spain on 27 August 49.

Having defeated Pompeius in Greece, he sent his army to Anatolia. Crossing the Dardanelles, they encountered a Pompeian fleet. Instead of fleeing from these ships that outnumber his, he asked for them to surrender and they did so.

Crossing the Dardanelles, Caesar came to Ilion/Troy. Here, he made sacrifices and visited the tombs of the heroes of the Battle of Troy. By doing so, he commemorated Aeneas prince of Troy, whom Romans regarded as their ancestors, and ascended the throne of Alexander the Great, who made the same visit 286 years ago.

Caesar came from Troy to Ephesos, the capital of the Asia province. He was welcomed with honor here. He gave tax exemptions to cities and especially to the Temple of Artemis so that his name would be praised rather than that of Pompeius who had a reputation in the region. But, he did not hesitate to seize some treasure of the temple. After all, the army needed money.

This was not the first time when Gaius Julius Caesar, who was born into a noble family in Rome, came to Anatolia. He first came to Bithynia at the age of 20, in 80 BCE. This was a kingdom that included present Bursa, Kocaeli and Sakarya provinces; and young Caesar served here as an officer in the navy unit as part of his education. This

beri en büyük rakibi general Pompeius’un izini sürüyordu. 17 Mart MÖ 49’da Brindisi’de elinden kaçırmıştı Pompeius’u. 19 Nisan 49’da Marsilya’da, 27 Ağustos 49’da ise İspanya’daki İlerda’da Pompeius’a bağlı lejyonları yenmişti.

Gnaeus Pompeius Magnus (MÖ 106 – 48 BCE) (The Metropolitan Museum of Art, New York)

Pompeius’u Yunanistan’da yendikten sonra, ordusunu Anadolu’ya gönderdi. Çanakkale boğazını gemisiyle geçerken Pompeius bağlısı bir filo ile karşılaştı. Kendi filosundan sayıca üstün olan bu gemilerden kaçmak yerine üzerlerine gidip teslim olmalarını istedi, onlar da teslim oldular.

Boğazı geçen Caesar Ilium/Troya’ya uğradı. Burada Troya savaşı kahramanlarının mezarlarını ziyaret etti, kurbanlar kesti. Bununla hem Romalıların büyük dedeleri olduğuna inandıkları Troyalı Prens Aeneas’ı anıyor, hem de kendisinden 286 sene önce aynı ziyareti yapan Büyük İskender’in tahtına oturuyordu.

Caesar Troya’dan Asia eyaletinin başkenti Efes’e geldi. Burada törenlerle karşılandı. Pompeius’un Anadolu’daki ününün yerine kendi ismini yüceltmek için şehirlere ve özellikle Artemis tapınağına vergi muafiyetleri verdi. Ama kendisi tapınağın hazinelerinden bir kısmına el koymamazlık etmedi. Zira ordulara para gerekiyordu.

Bu, Roma’da asil bir ailede doğmuş Gaius Julius Caesar’ın Anadolu’ya ilk gelişi değildi. İlk olarak 20 yaşında, MÖ 80 senesinde Bitinya’ya gelmişti. Burası bugünkü Bursa, Kocaeli, Sakarya illerimizi kapsayan bir krallıktı ve asil bir aileden gelen genç Caesar eğitiminin bir parçası olarak buradaki donanma birliğinde subay olarak görev aldı.

was both a duty and an obligation, because his family was in opposing camps with Sulla, the dictator of Rome at the time. Unlike many noblemen, the fact that he was always at the forefront in his military duty, fought personally on the front, and even showed great heroism during the conquest of the island of Lesbos and saved the lives of his comrades, gave him the first reward of his military life. This award, called the "corona civica", was a crown of oak leaves and corresponded to the "medals of valor" of today's armies. When the person wearing this crown went to plays or the theater in Rome, everyone, including senators, had to stand up. He enjoyed wearing this crown throughout his life. Especially in his later years, when his hair started to recede in the front...

Paduan Medal by Giovanni Cavino (1500 – 1570); Obv. Bust of Caesar with laureate looking left; above, in front, star; behind, *lituus*. Rev. *VENI VIDI VICI* in three lines within laurel wreath (Photo: Classical Numismatic Group (CNG), Ex Classical Numismatic Group E249, 493).

Meanwhile, the gossip that Caesar had intercourse with Nikomedes IV, the king of Bithynia at Nikomedia (modern İzmit) spread in Rome, and even though he always rejected that, from Gaul to Anatolia, from Britain to Africa his soldiers cracked jokes about him.

After Bithynia, Caesar fought against the Cilician pirates on the southern shore of Anatolia. Returning to Rome, he received an education in law. While traveling to Rhodes to get training in oratorical skills, he was captured by pirates who took him to Pharmacussa (modern Farmakonision) close to Milet in 75 BCE. Thinking that the 20 talents ransom the pirates asked for, for his release, was not sufficient, he ordered the pirates to ask for 50 talents. He spent 38 days with pirates on that small island, chatting and reading poems he wrote, while his men were trying to collect money for ransom on

Bu hem bir görev hem de bir zorunluluktaydı, çünkü ailesi o dönemde Roma'nın hakimi olan Sulla ile karşı kamplardaydı. Pek çok asilzadenin aksine, askeri görevinde her zaman en ön safta yer alması, cephede bizzat savaşması ve hatta Midilli adasının fethi sırasında büyük kahramanlık gösterip silah arkadaşlarının hayatını kurtarması ona askerlik hayatının ilk ödülünü verdi. "Halkın tacı" adı verilen bu ödül meşe yapraklarından bir taçtı ve bugünkü orduların "üstün cesaret ve feragat" madalyalarına denk düşüyordu. Bunu takan kişi Roma'da oyunlara ya da tiyatroya gittiğinde senatörler dahil herkes ayağa kalkmak zorundaydı. Yaşamı boyunca bu tacı takmaktan zevk duydı. Özellikle de ileriki yaşlarında saçlarının önü açılmaya başladığında...

O sıralarda Caesar'ın Nikomedia'da (bugünkü İzmit), Bitinya kralı IV. Nikomedes ile aşk ilişkisine girdiği dedikodusu Roma'ya yayıldı ve kendisi hayatı boyunca bunu ne kadar şiddetle reddetse de, Galya'dan Anadolu'ya, Britanya'dan Afrika'ya orduları ilerlerken askerler arasında hep bunun şakaları yapıldı.

Bitinya'dan sonra Caesar, Kilikya korsanlarına karşı Anadolu'nun güney kıyılarında savaştı. Roma'ya dönüp hukuk eğitimi aldı. MÖ 75 yılında Roma sosyal ve siyasi hayatında çok önemli olan belagat (etkili konuşma) eğitimi almak için Rodos'a giderken, korsanlar kendisini Milet kentinin yakınındaki küçük Pharmacussa adasına (bugün Yunanistan'a ait Farmakonision) kaçırdılar. Kendisine fidye olarak biçilen 20 talenti az bulan Caesar, korsanlara kendisi için 50 talent istemelerini söyledi. Adamları Anadolu kıyı kentlerinde fidye için para toplarken Caesar, küçük adada korsanlarla 38 gün geçirdi, onlarla sohbet edip, yazdığı şiirleri okudu. Parayı ödeyip serbest bırakıldığı zaman, korsanlara parasını yakın zamanda geri alacağını söyleyince inanmadılar. Serbest bırakılır bırakılmaz Milet'den temin ettiği donanma gemileri ile korsan adasını basıp korsanları yakaladı ve Bergama şehrine götürdü. Korsanlardan parasını geri aldıktan sonra hepsini çarmıha gerdirdi. Ama çarmıh çok uzun süren ve işkenceli bir idam olduğu için adada geçirdiği günlerdeki samimiyetinin hatırina, çarmıha germeden önce korsanların boğazını kestirdi.

the shores of Anatolia. When he got released, he said that he would take the money that saved him back and they did not believe in him. Once he got his freedom, he captured the pirates on the island by means of the ships that he provided from Milet and took them to Pergamon. Having taken his money back, the pirates were crucified. However, since the crucifixion is a death sentence that lasts long and is quite painful he ordered that his throats would be cut for the sake of the sincere days he spent with them.

In 73 BCE, the third period of the Mithridatic wars began. Caesar organized local forces against the Pontus army going back to Bithynia. The war he joined as a young officer, he would put an end to as “imperator = victorious general” 27 years later.

October 2, 48 BCE

Caesar reached Egypt three days after the enemy he had been following. The defeated general Pompeius thought that he could use some help from Egypt to re-gather his army. But he could not set foot on land in Alexandria. Pompeius the Great, who put an end to piracy in Eastern Mediterranean, and ensured Roman authority in Anatolia, was murdered by one of his old soldiers on his boat. Three days later, Caesar was shown his head. He first got into a rage for the disrespect shown to this great general and then focused on a more important issue: money that had to be taken from Egypt.

Caesar held captive Ptolemaios, who delivered the dead body of his enemy, in the palace in Alexandria and burned the Egyptian navy at the port. Along with the ships that were burned, 400,000 papyri in the famous Library of Alexandria were reduced to ashes. Following the revolt of the Egyptians, Caesar was pinched with his smaller army on the island of Pharos where Alexandrian Light is located. Caesar barely fled the boat sinking from the weight of his men fleeing, by jumping overboard and catching a small boat. Finally, Caesar won the victory with the help of forces coming from Syria and Anatolia, and on March 27, 47 BCE he came together with Cleopatra, who was ready to host him and the city of Alexandria.

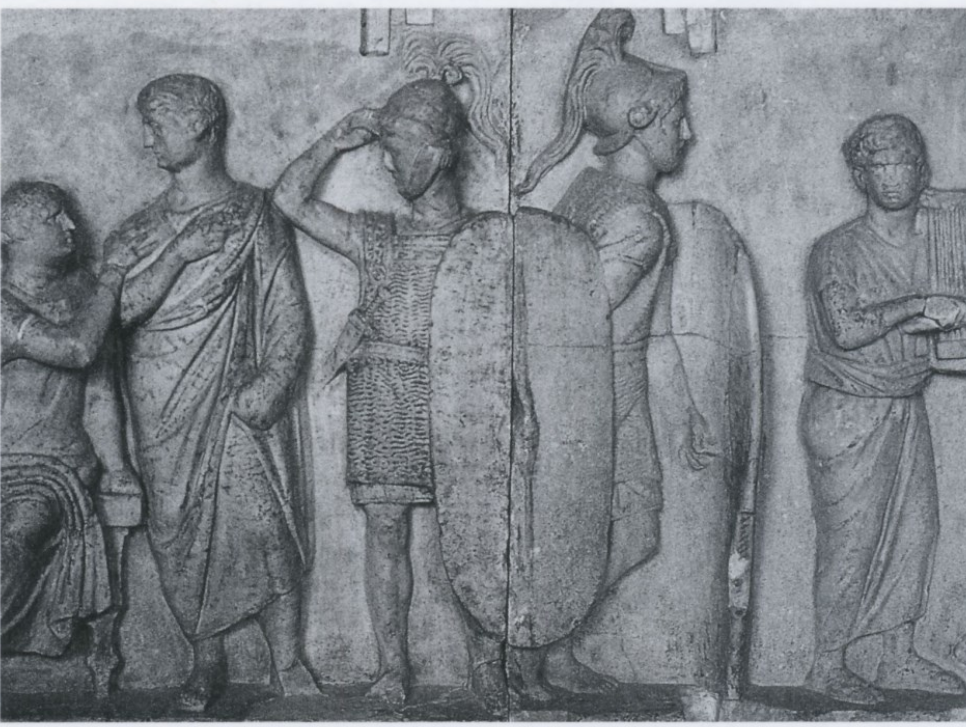
MÖ 73 yılında Mithradates savaşlarının üçüncü dönemi başladı. Caesar tekrar Bitinya'ya dönerek buradaki yerli kuvvetleri Pontus ordusuna karşı örgütledi. Genç bir subay olarak dahil olduğu bu uzun savaşa 27 yıl sonra bir “imperator = muzaffer” olarak kendisi son verecekti.

2 Ekim MÖ 48

Caesar, peşinde olduğu düşmanından üç gün sonra Mısır'a ulaştı. Yenik general Pompeius yeniden ordu toplamak için Mısır'ın desteğini alabileceğini düşüyordu. Ama İskenderiye'de karaya ayak basamadı. Doğu Akdeniz'de korsanlığı bitiren, Roma hakimiyetini Anadolu'da kuran Büyük Pompeius, eski bir askeri tarafından kayığının içinde öldürüldü. Üç gün sonra, Mısırlılar düşmanının başını gösterdiler Caesar'a. Önce bu büyük generale yapılan saygısızlığa hiddetlendi ama sonra daha öncelikli bir konuya önem verdi: Mısır'dan toplaması gereken para.

Caesar düşmanının ölüsünü kendisine teslim eden Ptolemaius'u İskenderiye sarayında rehin tuttu ve Mısır donanmasını limanda yaktı. Limandaki Gemilerle birlikte ünlü İskenderiye Kütüphanesi'ndeki 400,000 papirüs yazma da bu yangında kül oldu. Mısırlıların ayaklanması üzerine Caesar'ın sayıca az ordusu İskenderiye fenerinin bulunduğu Pharos adasında kısırıldı ve Caesar kaçan askerlerinin ağırlığından batan gemiden denize atlayarak küçük bir kayığa geçip canını zor kurtardı. Nihayet, Suriye ve Anadolu'dan yardımcı kuvvetlerinin gelmesiyle Caesar Mısır ordusunu yendi ve 27 Mart MÖ 47'de İskenderiye şehrine ve kendisine en iyi şekilde ev sahipliği yapmaya hazır Cleopatra'ya kavuştu.

İskenderiye şehrinin kapısından büyük törenlerle giriş yapmasının üzerinden dört ay geçmişti daha. Ptolemaius hanedanının taht kavgasında XIII. Ptolemaius ve VII. Cleopatra arasındaki seçimini yapması zor olmamıştı. 52 yaşındaki bu savaş alanlarında pişmiş hırslı adamın önüne kendisini attığında Cleopatra, henüz 21 yaşındaydı ve Caesar ile ittifak yapmanın kendisine kraliçeliğin yolunu açacağını iyi biliyordu. Bütün yıllar, yollar ve savaşlardan yorulan Caesar belki de hayatının ilk tatilini yaptı ve Nisan – Mayıs aylarını Cleopatra ile Nil'de

Domitius Ahenobarbus'un altarından detay (MÖ geç 2. – 1. yüzyıl). Bu sahnede Roma lejyonlarının sözü edilen dönemdeki tipik ekipmanları görülmektedir.

Detail from the altar of Domitius Ahenobarbus (late 2nd – 1st century BCE). This scene shows typical equipment of Roman legions in the said period (Adrian Goldsworthy, *The Complete Roman Army* (Thames & Hudson, 2007), 28).

Only four months passed after entering the ceremonies through the gate of Alexandria. It was not difficult for him to choose his side in the civil war between Ptolemy XIII and Cleopatra VII. 21-year-old Cleopatra was aware of the fact that seeking the help of this 52-year-old man who matured on the battlefields would pave the way for the throne for herself. After all these years, roads, and battles, Caesar perhaps had his first vacation and he spent April and May traveling through the Nile with Cleopatra. Neither the civil war of Rome nor problems elsewhere concerned him. So much so that, Cicero, the famous orator and senator, was complaining about taking not any letters and news from Caesar to Rome from December 48 BCE to June 47 BCE.

News coming from Anatolia were enough to end this tranquil period. Pharnakes, the king of Bosphorus in Crimea and son of Mithradates the Great, waged war against Roman forces, putting a claim for his father's inheritance, burning cities under Roman authority to the ground, and defeating decisively the army of Caesar's general Domitius Calvinus consisting of one Roman legion, and two Galatian legions at Nikopolis.

The lands of Anatolia, tired of battles, witnessed many that mostly took place in the same region. Pompeius the Great founded Nikopolis 19 years ago in 66 BCE, having defeated Pharnakes' father Mithradates (it is the place where the village

uzun bir gezi yaparak geçirdi. Ne Roma'daki iç savaş, ne de başka yerlerdeki sorunlar umurunda değil gibiydi. Hatta ünlü hatip, senatör Cicero, Aralık MÖ 48'den Haziran MÖ 47'e kadar Roma'ya Caesar'dan bir mektup ya da haber gelmediğinden şikayet ediyordu.

Bu sakin dönemin bitmesi için Anadolu'dan gelen haberler yeterliydi. Büyük Pontus kralı Mithradates'in oğlu, Kırım'daki Bosphorus devletinin kralı Pharnakes, babasının mirasında hak iddia ederek Anadolu'da Roma kuvvetlerine karşı saldırıya geçmiş, Roma egemenliğindeki şehirleri yakıp yıkmış ve Caesar'ın generali Domitius Calvinus'un bir Roma, iki Galat lejyonundan oluşan ordusunu Nikopolis'de feci bir şekilde yenmişti.

Anadolu'nun savaşlardan yorgun toprakları çoğunlukla aynı yerde yapılan birden çok savaşa sahne olmuştur. Nikopolis şehrini 19 yıl önce, MÖ

Mithradates VI Eupator (MÖ 135 – 63 BCE) (Louvre Museum, Paris)

of Yeşilyayla is located, which is 5 km far from the southeast of Suşehri district in Sivas).

The war between Rome and Pontus lasted about 40 years and it cost much to the Romans who were the sovereigns of Anatolia. In 133 BCE, Attalos III, the last king of Pergamon who was interested in alchemy and magic, had bequeathed his kingdom to Rome. The Roman Republic inherited Anatolia in this way. Even though there is no doubt that Republican Rome was the superpower of its age, other kingdoms in Anatolia could not readily acknowledge such sovereignty, and it was Mithradates VI Eupator, also known as Mithradates the Great, the king of Pontus rested in between modern Kızılırmak and Georgia who posed the greatest threat.

Mithradates, who had city-states in the regions from the Middle Black Sea to Crimea under his control, made a move to the West in 88 BCE and attacked the Kingdoms of Bithynia and Cappadocia that were in allegiance to Rome with a strong army and navy. He captured Ephesos sweeping over Bithynia swiftly and he got 80,000 Latin-speaking people murdered. The Roman governor who was keen on wealth was murdered as well, having molten gold poured down his throat. This massacre was not forgotten by the Romans. In a short time, Pergamon became the capital of the Kingdom of Pontus and a Pontic army marched towards Greece and captured Athens.

The Roman general Sulla defeated the Pontic army in Greece in 87 and 86 BCE. Another Roman army won a victory over the Pontic army in Miletopolis close to modern Bursa Mustafakemalpaşa. When the navy of the Roman general Lucullus arrived, Mithradates fled to Pitane/Çandarlı in 85 BCE ve made a peace treaty with Sulla in the city of Dardanos in the Dardanelles.

As a result of bequeathing his kingdom to Romans by Nikomedes IV of Bithynia in 73 BCE, Mithradates once again attacked Bithynia and sieged a Roman army in Khalkedon (Kadıköy, İstanbul). Meantime Lucullus, with his army marching towards Phrygia (Eskişehir, Kütahya) from Cilicia (the region between Anamur and Çukurova) pinc-

66'da, büyük general Pompeius, Pharnakes'in babası Mithradates'i son ve kesin yenilgisine burada uğrattıktan sonra kurmuştu (Sivas ili Suşehri ilçesinin 5 km güneydoğusunda Yeşilyayla köyünün bulunduğu yerdir).

Roma ile Pontus krallığı arasındaki savaşlar 40 yıla yakın sürmüş ve Anadolu'ya hakim olmanın bedelini Roma'ya ödetmiştir. MÖ 133 yılında Batı Anadolu'ya hakim Bergama krallığının son kralı, simya ve büyüye meraklı III. Attalos ölümünden sonra krallığını vasiyetle Roma'ya bırakmıştı. Roma Cumhuriyeti Anadolu'yu böyle bir miras olarak devraldı. Kuşkusuz Roma Cumhuriyeti çağının süper gücü olsa da Anadolu'nun diğer krallıklarının böyle bir egemenliği kolay kabul etmesi mümkün değildi ve en büyük direniş de bugünkü Kızılırmak ile Gürcistan sınırımız arasındaki bölgeyi teşkil eden antik Pontos'un kralından, VI. Mithradates Eupator'dan, kısaca Büyük Mithradates'den geldi.

Orta Karadeniz'den Kırım'a kadar olan bölgedeki kent devletlerini kendisine bağlayan Mithradates MÖ 88 yılında batıya doğru harekete geçti ve güçlü bir ordu ve donanma ile Roma bağlaştığı Bitinya ve Kapadokya krallıklarına saldırdı. Hızla Bitinya'yı ezip geçerek Roma'nın Asia eyaleti başkenti Efes şehrini ele geçirdi ve buradaki 80,000 Latince konuşan insanı bir günde öldürttü. Zenginliğe düşkün Roma valisi de ağzına eritilmiş altın dökülerek öldürüldü. Bu katliam Roma tarafından hiç unutulmadı. Çok kısa sürede Pontus Krallığı başkenti Bergama oldu ve bir Pontus ordusu da Yunanistan'a yürüyüp Atina'yı ele geçirdi.

Romalı general Sulla, MÖ 87 ve 86 yıllarında giriştiği hareketlerde Yunanistan'da Pontus ordusunu yenilgiye uğrattı. Başka bir Roma ordusu da Bursa Mustafakemalpaşa yakınındaki Miletopolis'de diğer bir Pontus ordusunu yendi. Romalı general Lucullus'un donanması da gelince MÖ 85 yılında Mithradates Pitane/Çandarlı'dan kaçtı ve daha sonra Çanakkale Boğazı kıyısındaki Dardanos kentinde Sulla ile bir barış anlaşması imzaladı.

MÖ 73 yılında Bitinya Kralı IV. Nikomedes'in de vasiyeti ile krallığını Roma'ya bırakması sonucu Mithradates yeniden Bitinya'ya saldırdı ve

hed and destroyed the Pontic army near Lake Man- yas. Afterward, he slaughtered another Pontic army in Granicus (Biga Çayı, where Alexander the Great defeated the Persian army for the first time in 334 BCE).

The war between the Roman army under the command of Lucullus and Mithradates continued with battles in Amisos (Samsun), Kabeira (Niksar), Sinope (Sinop), Tigranokerta (Silvan), Artaxata (Armenia, Erivan) and Nisibis (Nusaybin) of which many were won by the Roman army. In the course of his campaigns, general Lucullus sent a fruit along with its tree to Rome that he saw for the first time in Cerasus (modern Giresun) on the shore of the Black Sea. We still know this fruit with the name which derived from the place of its origin: Kiraz (Cherry).

Mithradates returned to his home, Pontic Cappadocia (Tokat – Amasya) in 67 BCE and caused a heavy defeat to the Roman army under the command of Admiral Triarius who sought victory in the absence of Lucullus near Zela (Zile). More than 7,000 Romans died in this battle.

Lucullus was dismissed, having been held responsible for this defeat, and replaced by Pompeius the Great, who was sent to Anatolia with great authority by the Roman Senate. In 66 BCE, Mithradates was defeated one last time in Nikopolis (near Suşehri/Sivas) by Pompeius, and the king fleeing to Crimea started preparations to attack Italia. Mithradates, who could not get the support of his son and was desperate with the revolts of city-states triggered by him was 69 years old when he ordered a Galatian mercenary to kill him (63 BCE).

Pharnakes sent his father's corpse to Anatolia, to Pompeius. He had Mithradates buried in Sinop where was once the capital of his kingdom. Pharnakes was appointed as the head of the Bosphorus kingdom in Crimea by Pompeius.

June 1, 47 BCE

When Caesar departed from Alexandria to Syria, he left his three legions with Cleopatra, in Egypt. He just brought his most trusted Legion

bir Roma ordusunu İstanbul Kadıköy/Khalkedon'da kuşattı. O sırada ordusu ile Kilikya'dan (Anamur – Çukurova arası) yola çıkıp Frigya'ya (Eskişehir, Kütahya) yürüyen general Lucullus, Pontus ordusunu Manyas gölü yakınında kısırdı ve yok etti. Daha sonra da diğer bir Pontus ordusunu Granikos'da (Biga Çayı, Büyük İskender'in MÖ 334'de Pers ordusunu ilk kez yendiği yer) kılıçtan geçirdi.

Lucullus komutasındaki Roma ordusu ve Mithradates arasındaki savaş, MÖ 73 ile MÖ 67 yılları arasında Amisos (Samsun), Kabeira (Niksar), Sinope (Sinop), Tigranokerta (Silvan), Artaxata (Ermenistan, Erivan) ve Nisibis (Nusaybin)'de, çoğu Roma ordusunun lehine sonuçlanan muharebeler ile devam etti. General Lucullus bu seferler sırasında, ilk defa Karadeniz kıyısında Cerasus (Giresun) kentinde gördüğü bir meyveyi ağacıyla birlikte Roma'ya yolladı. Biz de hala bu meyveyi geldiği yerin adıyla anıyoruz: Kiraz

MÖ 67 yılında Mithradates kendi anayurdu olan Pontus Kapadokyası'na (Tokat – Amasya yöresi) geri döndü ve Lucullus yokken kendi başına zafer kazanmak isteyen Amiral Triarius komutasındaki Roma ordusunu Zela (Zile) yakınlarında çok ağır bir yenilgiye uğrattı. 7,000'den fazla Roma askeri bu savaşta öldü.

Lucullus bu yenilgiden sorumlu tutularak görevden alındı ve yerine general Pompeius, büyük yetkilerle Roma senatosu tarafından Anadolu'ya gönderildi. MÖ 66 yılında Pompeius, Nikopolis adını verdiği yerde (Sivas/Suşehri yakınında) Mithradates'e son yenilgisini tattırdı ve Kırım'a kaçan kral burada İtalya'ya saldırmak için hazırlıklar yapmaya başladı. Oğlu Pharnakes'in kendisini desteklemeyen ve savaştan bıkan diğer şehir devletlerini babasına karşı ayaklandırmasıyla umutsuzluğa düşen kral Mithradates, paralı askerlerinden bir Galatlıya emir verip kendisini öldürttüğünde 69 yaşındaydı (MÖ 63).

Oğlu Pharnakes babasının ölüsünü Anadolu'ya, general Pompeius'a gönderdi. Pompeius da Mithradates'i bir zamanlar krallığının başkenti olan Sinop'a gömdürdü. Pharnakes, Pompeius tarafından Kırım'daki Bosphorus devletinin krallığına atandı.

“Ferrata” VI with him. Caesar established this unit during the battles in Gallia (modern France) in 52 BCE. This legion was always with him in Spain in 49, in Dyracchium (Dures, Albania) in 48, in Pharsalos, and in Alexandria. After all these battles and roads only 1000 were left from the legion of 5000 soldiers and now they were heading towards the endless roads of Anatolia, to another battle. He wanted to stay until June, although news of battles were coming from Anatolia. This was necessary both to have a good time with Cleopatra and to provide money the armies needed. For Caesar, to rule was through two things: army and money.

The Roman army, which was a militia army with compulsory service until the first century BCE, became a professional army, a real organized war machine, with the reforms made by general Marius. The fact that the army consisted of salaried Roman citizen soldiers who signed a 25-year contract meant that the soldiers who had previously sworn loyalty to the Republic now swore loyalty to their commanders and consuls. This resulted in military units that were very loyal and had a developed spirit of unity. The entire salary income of the soldier, his share of the plunder during the war, and most importantly, the determination of the land where he would settle in his retirement depended on the commander of the army. This was also a factor that facilitated the start of a civil war between different commanders within the Republic.

What distinguished the army from others that made Rome the most powerful empire in history was its discipline. This extraordinary discipline gave the Roman armies an opportunity and capability far beyond their time. This opportunity basically manifested itself as the army's maneuvering ability during combat on the battlefield. The Roman army that acted by order and was unified down to its smallest unit, was very different from the patchwork armies of tribal communities, or the mercenaries of the Hellenistic city-states. They never broke their ranks and order, they closed down collectively when defending, and they marched in a coordinated way when attacking.

Vercingetorix Throws Down His Arms at the Feet of Julius Caesar (1899), Lionel Noel Royer (Photo: https://en.wikipedia.org/wiki/Gallic_Wars)

1 Haziran MÖ 47

Caesar İskenderiye'den Suriye'ye yola çıktığında üç lejyonunu Mısır'da, Cleopatra'nın yanında bırakmıştı. Yanına, yalnızca çok güvendiği VI. “Ferrata” Lejyonunu almıştı. Caesar bu birliğini MÖ 52 yılında Galya (bugünkü Fransa) savaşları sırasında kurmuştu. Bu lejyon daha sonra 49'da İspanya'da, 48'de Dryhachium'da (Dures, Arnavutluk), Pharsalus'da ve İskenderiye'de hep yanındaydı. Bütün bu savaşlardan ve yollardan sonra 5000 kişilik lejyondan yalnızca 1000 kişi kalmıştı ve şimdi de Anadolu'nun bitmez tükenmez yollarına, başka bir savaşa doğru gidiyorlardı. Anadolu'dan savaş haberleri geliyordu ama hazirana kadar beklemek istemişti. Hem Cleopatra ile geçirdiği güzel zaman, hem de ordular için gereken parayı temin etmek için bu gerekliydi. Caesar'a göre, hükmetmek yalnız iki şeyle mümkündü: ordu ve para.

MÖ birinci yüzyıla kadar zorunlu hizmet ile halk ordusu olan Roma ordusu general Marius'un yaptığı reformlarla profesyonel bir ordu, gerçek bir organize savaş makinesi halini almıştı. Ordunun, 25 yıllık sözleşme yapan maaşlı Roma vatandaşı askerlerden oluşması, daha önce Cumhuriyet'e sadakat yemini eden askerlerin artık komutanlarına, consullerine sadakat yemini etmesini beraberinde getiriyordu. Bu da çok sadık ve birlik ruhu gelişmiş askeri birimleri doğuruyordu. Askerin bütün maaş geliri, savaş sırasındaki yağmadan alacağı pay ve en önemlisi emekliliğinde yerleşeceği toprağın belirlenmesi, ordunun komutanına bağlıydı. Bu aynı zamanda, cumhuriyet içinde değişik komutanlar

The reconstruction of Caesar's lines of circumvallation at Alesia (Goldsworthy, *The Complete Roman Army*, 193).

This army used technology as well. They immediately adapted to the most advanced and practical technology of their time, even though they saw it from their enemies, and used it to its full extent. It is said that the Roman army "used their pickaxes and shovels more than their swords." It was a real fortification army that also did construction. The roads, bridges, tunnels, passages, walls, trenches and war and siege machines required for the army's transfer were all built at a great speed with the organization of this army.

With this army, Julius Caesar began the conquest of Gaul in 58 BCE. Today's France, where Celtic tribes lived, could not resist Caesar's army. He conquered northern Gaul in 57 BCE. In 56 BCE, northwestern Gaul was captured in the naval Battle of the Gulf of Quiberon. Caesar built the world's largest wooden bridge, an engineering marvel, over the Rhine River in 10 days, crossed to Germany, and again crossed the English Channel with his army and organized two expeditions to Britain (modern England) (55 - 54 BCE). In 52 BCE, he waged an incredible siege and defense war in Alesia building a fortification wall, and eventually defeated the Gallic force of 260,000 people with his army of 70,000 people. He captured the Gallic leader Vercingetorix, took him to Rome, showed him off to the public in parades, and then had him killed. It is estimated that more than a million people died in Julius Caesar's Gallic war.

The basic unit of the Roman army was the legion. At its full strength, a legion consisted of

arasında iç savaş başlamasını kolaylaştıran bir et-kendi.

Roma'yı tarihin en güçlü imparatorluğu yapan ordusunu diğerlerinden ayıran disipliniydi. Bu olağanüstü disiplin, Roma ordularına çağının çok ötesinde bir imkan ve kabiliyet veriyordu. Bu imkan temel olarak ordunun savaş alanında muharebe sırasındaki manevra yeteneği olarak kendisini gösteriyordu. En küçük birimine kadar emirle ve birlik olarak hareket eden Roma ordusu, kabile topluluklarından ya da Helenistik kent devletlerinin paralı askerlerinden oluşan toplama ordularından çok farklıydı. Saflarını ve düzenlerini asla bozmuyorlar, savunma anında topluca kapanıyorlar, taarruzda koordineli bir şekilde hücumla geçiyorlardı.

Bu ordu aynı zamanda teknoloji kullanan bir orduydı. Zamanının en ileri ve pratik teknolojisini, düşmanlarında bile görseler hemen adapte ediyorlar ve tüm ölçeğiyle kullanıyorlardı. Roma ordusu için "kazma ve küreklerini kılıçlarından çok kullanıyorlardı" denir. Aynı zamanda inşaat yapan gerçek bir istihkam ordusuydu. Ordunun intikalinde gereken yollar, köprüler, tüneller, geçitler, duvarlar, hendekler ve savaş, kuşatma makineleri hep bu ordunun organizasyonu ile müthiş bir hızla yapılıyordu.

Julius Caesar, işte bu ordusuyla MÖ 58 yılında Galya'nın fethine başladı. Kelt kabilelerinin yaşadığı bugünkü Fransa, Caesar'ın ordusuna diremedi. 57'de kuzey Galya'yı fethetti. 56'da Quiberon körfezi deniz savaşıyla kuzey batı Galya ele geçti. Caesar, bir mühendislik harikası olan dünyanın en büyük tahta köprü'sünü 10 günde Ren nehri üzerine yaptırıp Almanya'ya geçti ve yine or-

5,000 to 6,000 highly trained professional soldiers. The general called "Legatus" commanded both the legion and served as deputy governor in the Roman provinces. Each legion was divided into 10 "cohorts" and these troops were commanded by the "tribune". Cohorts were divided into 6 "centuri", which corresponded to the troop formation in today's armies, and were commanded by "centurions".

According to Caesar, the century, the smallest unit of 80 to 100 people, and their commanders, were the most important military unit. Caesar would deal with these personally, sit down with ordinary soldiers, and in the eyes of his soldiers, he displayed leadership qualities as a brave commander who was on the front lines with them and was always by their side. In his books "The Gallic War" and "The Civil War", Caesar states that his military successes came from acting quickly, bravely and decisively, and keeping his soldiers highly motivated on the front. Although these books were written according to the political events of his time, and Caesar's efforts to legitimize his own actions, they constitute valuable first-hand sources in terms of military details.

The legions that were infantry armies were also supported by cavalry units. The Romans were not good cavalymen. Therefore, support cavalry units were formed among non-Roman "barbarians" and they would share in the plunder after the battle. Cavalry units generally served as reconnaissance before battle, and as maneuver elements during the battle. The logistical aspects of the operation are not mentioned much in Caesar's works. Undoubtedly, feeding an army numbering tens of thousands was an important matter. It can be conjectured that local governors and dependent kings provided logistical support to these, in addition to looting and plundering.

July 47 BCE

After dismissing some administrators in Antioch and appointing new ones, and allowing the Jews who supported him in Egypt to rebuild the city walls of Jerusalem, Caesar moved on to Cilicia, Tarsus. Brutus and Cassius were among

dusıyla Manş denizini geçip Britanya'ya (bugünkü İngiltere) iki sefer düzenledi (MÖ 55 - 54). MÖ 52 yılında Alesia'da inanılmaz bir kuşatma ve savunma harbini aynı anda bir istihkam savaşı icra ederek yaptı ve sonunda 260,000 kişilik Galya kuvvetini 70,000 kişilik ordusuyla bozguna uğrattı. Galyalı lider Vercingetorix'i esir aldı, Roma'ya götürüp geçit törenlerinde halka gösterdikten sonra öldürttü. Julius Caesar'ın Galya savaşında bir milyondan fazla insanın öldüğü tahmin edilmektedir.

Roma ordusunun temel birimi lejyon (*legio*) idi. Bir lejyon tam kudreti ile 5 – 6,000 çok iyi yetiştirilmiş profesyonel askerden oluşurdu. "Legatus" adı verilen general hem lejyona komuta ederdi hem de Roma eyaletlerinde vali yardımcısı görevi görürdü. Her lejyon 10 "cohort"a ayrılırdı ve bu birlikler "tribune" tarafından komuta edilirdi. Cohortlar da bugünkü ordulardaki bölük kuruluşuna denk düşen ve "centurion" ların komuta ettiği 6 "centuri" ye bölünürdü.

Caesar'a göre bu 80 – 100 kişilik en küçük birlik olan centuriler ve onların komutanları en önemli askeri birimdi. Caesar bunlarla şahsen ilgilenir, sıradan askerle oturur kalkar ve askerinin gözünde onlarla cephede olan, hep onların yanında bulunan cesur bir komutan olarak liderlik vasfı sergilerdi. Caesar, yazdığı "Galya Savaşı" ve "İç Savaş" kitaplarında askeri başarılarının hızlı, cesur ve kararlı davranması ve askerlerini cephede yüksek motivasyonda tutması ile geldiğini belirtir. Her ne kadar bu kitaplar kendi devrinin siyasi olaylarına ve Caesar'ın kendi eylemlerini meşrulaştırma gayretlerine göre yazılsalar da, askeri detaylar açısından elimizdeki değerli ilk elden kaynakları teşkil ederler.

Piyade ordusu olan lejyonlara süvari birlikleri de destek verirdi. Romalılar iyi süvari değildi. Bu yüzden Romalı olmayan "barbarlar" arasından destek süvari birlikleri oluşturulur, bunlar savaştan sonra talana ortak olurdu. Süvari birlikleri genelde savaş öncesinde keşif, muharebe sırasında da manevra unsuru olarak görev yaparlardı. Caesar'ın eserlerinde hareketin lojistik yanlarına pek değinilmez. Kuşkusuz onbinleri bulan ordunun beslenmesi önemli bir hadisedir. Bunlara, yağma ve talan dışında, yerel valiler ve bağımlı kralların lojistik destek

the Roman commanders who welcomed him here with a ceremony. Around this time, Cleopatra gave birth to Caesar's son and gave him his father's name: Caesareion.

Caesar met with the XXXVI and XXXVII legions who participated in the last battle with Pharnakes in Tarsus. Taking his legions with him, he headed north to Cappadocia to meet his enemy in Anatolia. After passing through the Gülek Strait, he probably proceeded in the direction of today's railway and highway and reached Mazaka, which has been on the main trade routes since the Bronze Ages, and stayed here for two nights. This city would later be known by its own name: Caesarea / Kayseri.

From here, the consul moved southeast and came to the city of Komana, located near the Tufanbeyli district of Adana today. The mother goddess temple here has been revered as royalty for centuries, and the Romans called the mother goddess "Bellona", the goddess of war, and made sacrifices to her before the great battle.

By following the mountain roads from this remote place, they reached the ancient main road where today's Kayseri - Sivas - Amasya railway line is located and moved north. They must have felt familiar with the land, both because of the local lords who supported them and provided them with guides, and because the Roman army had fought countless battles in this region for 40 years.

At the time of Caesar, Roman soldiers could walk an average of 10 to 30 kilometers a day. The equipment they called "Marius's mule", in which they carried their three-day food bags attached to a wooden pole on their backs, copper food containers, leather flasks, blankets and of course their frequently used digging shovels, weighed 30 to 40 kg. We should also mention the short sword "gladius" they carry on their right side and the dagger "pugio" they carry on their left side. On top of all these, we need to add the bronze helmets called "gallic", the iron-tipped spear "pilum" designed to bend and not be used again when it enters the enemy's shield or armor, and the round wooden

sağladığı tahmin edilebilir.

Temmuz MÖ 47

Caesar Antakya'da bazı yöneticileri görevden alıp yenilerini atadıktan ve Mısır'da kendisine destek veren Yahudilerin Kudüs şehir surlarını yeniden inşa etmelerine izin verdikten sonra Kilikya'ya, Tarsus'a geçti. Burada kendisini törenle karşılayan Romalı komutanlar arasında Brutus ve Cassius da vardı. Bu sıralarda Cleopatra, Caesar'ın oğlunu doğurmuş ve ona babasının ismini vermişti: Caesareion.

Caesar Tarsus'da, Pharnakes ile son savaşa katılmış XXXVI ve XXXVII. Lejyonları da yanına alarak Anadolu'daki düşmanı ile karşılaşmak için kuzeye, Kapadokya'ya yöneldi. Gülek boğazından geçtikten sonra büyük olasılıkla bugünkü demiryolu ve karayolu istikametinde ilerleyerek Bronz Çağı'ndan beri ana ticaret yolları üzerinde bulunan Mazaka'ya vardı ve burada iki gece kaldı. Bu şehir daha sonra kendi adıyla anılacaktı: Caesarea / Kayseri.

Consul, buradan güneydoğuya ilerledi ve bugün Adana ili Tufanbeyli ilçesi yakınlarında bulunan Komana şehrine geldi. Buradaki ana tanrıça tapınağı asırlardan beri kraliyet derecesinde saygı görüyordu ve Romalılar ana tanrıçayı savaş tanrıçası "Bellona" olarak adlandırıp adaklar adayıp kurbanlar kestiler büyük muharebeden önce.

Bu uzak ve sapa yerden dağ yollarını izleyerek bugünkü Kayseri – Sivas – Amasya demiryolu hattının bulunduğu antik anayola ulaştılar ve kuzeye ilerlediler. Hem kendilerine destek veren ve rehberler sağlayan yerel beyler, hem de Roma ordusunun 40 yıldır bu bölgede sayısız savaş yapmış olması nedeniyle, arazide yabancılık çekmemiş olsalar gerek.

Caesar devrinde Roma askerleri günde ortalama 10 ila 30 kilometre arasında yol yürüyebiliyorlardı. Sırtlarındaki tahta bir sırtığa tutturulmuş üç günlük kumanyalarını taşıdıkları çantaları, bakır yemek kapları, deri mataraları, battaniyeleri ve tabi ki çok kullandıkları kazma küreklerini taşıdıkları "Marius'un katırı" adını verdikleri donanım 30 – 40

shields covered with leather. The rectangular shield "scutum" and the armor with transverse metal bands that we see in the *Asterix* comic book or in movies about the Roman period were not yet used in this period. Soldiers were protected with either chain-knit shirts or bronze armor plates in the battlefields. Soldiers marching from Britain to the banks of the Euphrates, from Spain to Africa, wore leather sandals called "caligae" with studded soles. The communication on the battlefield was carried out by horse messengers and trumpet players called "cornicen". At the front of the army, "signifers" carrying the Roman Eagle banner and the legion signs were walking. Dozens of horse-drawn carriages and mule columns, carrying the full weight of the army, were following the march column from behind.

In the 3rd century BCE, Celtic tribes from Central Europe invaded Anatolia and settled around today's Ankara. Celts established tribal kingdoms in the region covering the north of Central Anatolia, and during the Roman period, this place was called Galatia. Deiotarus, king of Galatia, had sent soldiers to Pompeius' army against Caesar, and now, in Skylaks/Kadışehir, south of Zile, he welcomed Caesar as a poor peasant, stripped of all the signs of kingship, and asked for mercy.

Caesar had no intention of forgiving this local king, but Brutus' persuasive speeches in favor of the king, and the king's offer to submit his legion and cavalry, trained according to the Roman army system, to Caesar's use, changed his mind.

Caesar was now ready to confront the Pontus king Pharnakes with his own three legions, the Galatian legion and his cavalry, although their numbers were low. Pharnakes sent ambassadors and a golden crown to Caesar, informing him that he did not support Pompeius and that he was under Caesar's command. Caesar, on the other hand, wanted Pharnakes to withdraw from the occupied Roman lands, release the Romans he had captured and pay him a large amount of compensation. Pharnakes tried to stall Caesar because he knew he had to return to Rome, but the "imperator" did not have time to wait. And the army started its march

kg ağırlık çekiyordu. Buna sağ yanlarında taşıdıkları kısa kılıç "gladius", sol yanlarında taşıdıkları hançer "pugio" yu da eklemek lazım. Bütün bunların üzerine, "gallic" adı verilen bronz miğferleri, düşmanın kalkanına ya da zırhına girince eğilip tekrar kullanılmaması için tasarlanan demir uçlu mızrak "pilum" ve deri ile kaplı yuvarlak ahşap kalkanlarını da eklememiz lazım. "Asteriks" çizgi romanında veya Roma devri ile ilgili filmlerde gördüğümüz dikdörtgen köşeli kalkan "scutum" ve enine metal bantlı zırhlar henüz bu devirde kullanılmıyordu. Askerler ya zincir örme gömlek ya da bronz zırh plakalar ile korunuyorlardı muhabere meydanlarında. Britanya'dan Fırat kıyılarına, İspanya'dan Afrika'ya yürüyen askerlerin ayaklarında tabanları çivili "caligae" denen deri sandaletler vardı. Savaş alanındaki muhabere atlı haberciler ve "cornicen" adı boru çalıcılar sayesinde oluyordu. Ordunun en önünde sancak Roma Kartalı ve lejyon işaretlerini taşıyan "signifer" ler yürüyordu. Ordunun bütün ağırlıklarını taşıyan onlarca atlı araba ve katır kolları yürüyüş kolunu arkadan takip ediyordu.

MÖ 3. yüzyılda Orta Avrupa'dan gelen Kelt kavimleri Anadolu'yu istila etmişler ve bugünkü Ankara civarında yerleşmişlerdi. Keltler Orta Anadolu'nun kuzeyini kapsayan bölgede kabile krallıkları kurmuşlar ve Roma devrinde buraya Galatya adı verilmişti. Galatya Kralı Deiotarus, Caesar'a karşı Pompeius'un ordusuna asker göndermişti ve şimdi Zile güneyindeki Skylaks /Kadışehir'i'nde Caesar'ı bütün krallık alametlerinden arınmış, fakir bir köylü gibi karşılayıp affedilmeyi diliyordu.

Caesar'ın bu yerel kralı pek affetmeye niyeti yoktu ama Brutus'un kral lehine ikna edici konuşmaları ve kralın Roma ordusu sistemine göre eğittiği lejyonu ve süvarilerini Caesar'ın emrine sunma önerisi Caesar'ın fikrini değiştirdi.

Caesar, şimdi sayıları eksik de olsa kendi üç lejyonu, Galat lejyonu ve süvarisi ile Pontus kralı Pharnakes karşısında hesaplaşmaya hazırdı. Pharnakes, Caesar'a elçiler ve altın bir taç gönderip kendisinin Pompeius'u desteklemediğini ve Caesar'ın emrinde olduğunu bildirdi. Caesar ise Pharnakes'in işgal ettiği Roma topraklarından çekilmesini ve esir aldığı Romalıları serbest bırakarak kendisine yüklü

towards Zile.

As a result of our research in the region, we came to the conclusion that Caesar's army may have approached Zile from the south, passing through the valley where the railway is located, from the direction of Kadişehri, Sebastopolis / Sulusaray and Artova.

August 1, 47 BCE

Zela was a temple-city-state dedicated to Anahita, the Iranian goddess of water, and ruled by priests since the Persian period. According to Strabo, even in the 1st century CE, this place was highly respected and people came here to take an oath on important matters.

Pharnakes chose to meet the Roman army not on the plain, but 5 km northwest of the city, where his father Mithradates defeated the Roman general Triarius, and positioned himself on the highest of the hills overlooking the road connecting Zela to Amasia.

Caesar must have set up his main camp at a place called Merdivenlikaya, 5 km south of Zela, and left his weight behind. The water supply that still exists here is vital for an army about to go into battle in the summer heat. Considering that the valleys that protected Pharnakes would also protect him, Caesar ordered his night legions to march and took advantage of the darkness of the night, climbing the ridge lines in the west of the valley and holding the hill right across Pharnakes. He ordered the slaves to bring the supplies from the main camp to this hill where they would be deployed and gave his soldiers the task of preparing a defensive position.

At sunrise, only a deep valley marked the border between the Romans and the Pontic army.

August 2, 47 BCE

As the weather grew brighter, Pharnakes saw the Roman soldiers building defensive positions on the opposite slopes of the valley and immediately began to put his army into battle formation. Caesar, thinking that Pharnakes had also taken a defensive stance, ordered that only the first line sol-

diertarda tazminat ödemesini istedi. Pharnakes Caesar'ın Roma'ya dönmesi gerektiğini bildiği için oyalamaya çalıştı ama "imperator" un bekleyecek zamanı yoktu. Ve ordu Zile'ye doğru yürüyüşüne başladı.

Bölgede yaptığımız araştırma sonucunda Caesar'ın ordusunun Kadişehri, Sebastopolis / Sulusaray, Artova istikametinden yine demiryolunun bulunduğu vadiden geçerek Zile'ye güneyden yaklaşmış olabileceği sonucunu çıkardık.

1 Ağustos MÖ 47

Zela Persler döneminden beri İranlıların su tanrıçası Anahita'ya adanmış ve rahipler tarafından yönetilen bir tapınak kent devleti idi. Strabon'a göre, MS 1. yüzyılda bile burası çok saygı görüyordu ve insanlar önemli konularda ant içmek için buraya geliyorlardı.

Pharnakes Roma ordusunu ovada değil, şehrin 5 km kuzeybatısında, babası Mithradates'in Roma generali Triarius'u yendiği yerde karşılamayı seçti ve Zela'yı Amasia'ya bağlayan yola hakim tepelerin en yükseğine mevzilendi.

Caesar ise Zela'nın 5 km güneyindeki Merdivenlikaya diye anılan yerde ana kampını kurmuş ve ağırlıklarını bırakmış olmalıdır. Burada hala mevcut olan su kaynağı, yaz sıcağında savaşa girmek üzere olan bir ordu için hayati önem taşır. Caesar, Pharnakes'i koruyan vadilerin kendisini de koruyacağını değerlendirerek gece lejyonlarına yürüyüş emri verdi ve gecenin karanlığından yararlanıp, vadi batısındaki sırt hatlarından tırmanarak Pharnakes'in hemen karşısındaki tepeyi tuttu. Kölelere ana kamptaki malzemeleri mevzilenecekleri bu tepeye getirmelerini emretti ve askerlerine savunma mevzisi hazırlamaları görevi verdi.

Gün doğarken, yalnızca derin bir vadi Romalılar ve Pontus ordusu arasındaki sınırı çiziyordu.

2 Ağustos MÖ 47

Havanın aydınlanmasıyla, vadinin karşı yamaçları üzerinde savunma mevzileri inşa eden Romalı askerleri gören Pharnakes hemen ordusunu

diers should be ready and the other troops should continue to prepare positions and obstacles.

However, Pharnakes ordered his army to attack, and the Pontus soldiers abandoned their positions and went down to the valley floor, then attacked the hill where the Romans were up the slope.

At first, Caesar could not believe his enemy's sudden and erroneous military maneuver. King Pharnakes had trapped his army on the narrow valley floor and was now trying to push it uphill to the hill where the Romans were. The general ordered his soldiers to arms and put his legions into battle formation. Although the enemy's chariots at first panicked the Romans who had not yet formed their ranks, they recovered and ward off this threat with spears and arrows they launched from their dominant positions.

The Roman army formed its maneuver order and attacked the enemy with war cries. First, arrows and "pilums" were thrown at the enemy within range, then swords were drawn and the battle began. The victory was achieved first by Caesar's famous victory on the right of the Roman front. It came from his legion. As a result of a very bloody and difficult battle, the soldiers of "VI Ferrata" began to drive their enemies down the hill. They were followed by the Galatian warriors on the middle and left fronts. The Pontus army that suffered a terrible defeat began to suffer greater losses when it was trapped on the valley floor. Even those who were able to abandon their weapons and climb the hill where their positions were located to escape died under the swords of the rapidly pursuing Romans. The entire battle lasted four hours.

Even Pharnakes' headquarters were quickly captured. The king, who fled north to the Iris / Yeşilirmak valley with a few horsemen, was able to reach the Black Sea and Crimea from there. He was later killed by his rebelling men, and the Kingdom of Pontus became history.

This was a rapid success even for Gaius Julius Caesar accustomed to victories. He was greatly delighted and reported his victory to his friend

savaş düzenine geçirmeye başladı. Caesar, Pharnakes'in de savunma düzeni aldığını düşünerek, sadece birinci hattaki askerlerinin hazır olmasını, diğer birliklerin mevzi ve engel hazırlama faaliyetine devam etmesini emretti.

Ancak Pharnakes, ordusuna saldırı emri verdi ve Pontus askerleri bulundukları mevzileri terk ederek vadi tabanına indikten sonra yamaç yukarı Romalıların bulunduğu hakim tepeye saldırdılar.

Caesar düşmanın aniden yaptığı bu hatalı askeri manevraya önce inanmadı. Kral Pharnakes ordusunu dar vadi tabanına sıkıştırmış, şimdi de yokuş yukarı, Romalıların bulunduğu tepeye tırmandırmaya çalışıyordu. General askerlerine silah başı emri verdi ve lejyonlarını savaş düzenine soktu. İlk başta düşmanın savaş arabaları saflarını daha oluşturmamış Romalıları panikletse de, toparlanıp hakim mevkielelerinden fırlattıkları mızraklar ve oklarla bu tehdidi savuşturdular.

Manevra düzenini oluşturan Roma ordusu savaş ılıklarıyla düşmana saldırdı. Menzile giren düşmana önce oklar, sonra "pilum"lar atıldı, daha sonra da kılıçlar çekilerek taaruza geçildi. Zafer, önce Roma cephesinin sağındaki Caesar'ın ünlü VI. Lejyonundan geldi. Çok kanlı ve zor bir muharebe neticesinde "VI Ferrata" askerleri düşmanlarını tepe aşağı sürmeye başladılar. Bunları orta ve sol cepheledeki Galat savaşçıları takip etti. Müthiş bir bozgun yaşayan Pontus ordusu vadi tabanında sıkınca daha büyük zayıat vermeye başladı. Silahlarını bırakarak kaçmak amacıyla kendi mevzilerinin bulunduğu tepeye tırmanabilenler bile hızla takip eden Romalıların kılıçları altında can verdiler. Bütün muharebe dört saat sürdü.

Pharnakes'in karargahı bile çabucak ele geçti. Bir kaç atlı adamıyla birlikte kuzeye, İris / Yeşilirmak vadisine kaçan kral, oradan Karadeniz ve Kırım'a ulaşabildi. Daha sonra isyan eden adamları tarafından öldürüldü ve Pontus Krallığını tarihe gömdü.

Zaferlere alışkın Gaius Julius Caesar için bile bu çok hızlı bir başarıydı. Müthiş keyiflendi ve

Gaius Matius in Rome in a letter in which he wrote the following words: "VENI VIDI VICI". I came, I saw, I conquered...

Here, Caesar was not only boasting of his quick victory, but also announcing to his friends and enemies in Rome that he was the one who ended the Pontus War of the Roman Republic, which had been going on for 40 years. Roman domination in Anatolia, which would last for 1000 years, was consolidated.

The location of the area where the Battle of Zela took place is not known precisely. It is obvious that today's Zile - Amasya highway, which crosses a valley in the north-south direction, was also a main road in ancient times. Travelers coming to the region since the 19th century point to the valley in the northwest of Zile where the village of Derebaşı is located today, according to the narrative written by one of Caesar's officers, Aulus Hirtius, in Chapter V of "The Battle of Alexandria". During the survey we conducted on this land to the west of the valley where the road is located, we saw artificial mounds resembling mass graves where the dead might have been buried after the battle.

Some researchers claim that the battle might have been fought in the region further north between Yünlü and Bacul villages. In both cases, the "chariots" mentioned in ancient text perplex us. Because it does not seem possible to us that chariots that are effective in field battles were used in these deep and steep valleys.

It is necessary to emphasize a point regarding ancient sources. Hirtius, who is thought to have written the Battle of Zela, was also the writer of the Chapter VIII of Julius Caesar's "Conquest of Gaul". In the third paragraph of this chapter he states, "I did not participate in Caesar's expeditions to Alexandria and Africa, rather, I listened to these stories from him." The story of the sudden attack with chariots on Roman soldiers trying to set up camp is also told in the fifth chapter of the Conquest of Gaul, in Caesar's invasion of Britain in 54 BC. These and similar battle stories may have been mixed up later when they were being written down...

zaferini Roma'daki arkadaşı Gaius Matius'a şu tarihe geçen sözleri yazdığı mektupla bildirdi: "VENI VIDI VICI". Geldim, gördüm, yendim...

Caesar burada yalnızca çabuk kazandığı zaferinden gururlanmıyor, Roma Cumhuriyetinin 40 yıldır süren Pontus savaşını bitiren kişinin kendisi olduğunu Roma'daki dostlarına ve düşmanlarına duyuruyordu. Anadolu'da 1000 yıl sürecek Roma egemenliği perçinlenmişti.

Zela savaşının yapıldığı alanın yeri bugün kesin olarak bilinmemektedir. Kuzey Güney istikametindeki bir vadiyi kat eden, bugünkü Zile - Amasya karayolunun antik çağda da anayol olduğu aşıkardır. 19. yüzyıldan beri bölgeye gelen gezginler, Caesar'ın "İskenderiye Savaşı" kitabının V. bölümünde, subaylarından Aulus Hirtius'un yazdığı anlatıma göre Zile'nin kuzeybatısında bugün Derebaşı köyünün bulunduğu vadiyi işaret etmektedirler. Yolun bulunduğu vadinin batısında kalan bu arazide yaptığımız yüzey araştırmasında, savaş sonrasında ölümlerin gömülmüş olabileceği toplu mezarları andıran suni tepelikler gördük.

Bazı araştırmacılar ise daha kuzeyde Yünlü ve Bacul köylerinin arasındaki bölgede savaşın yapılmış olabileceğini iddia ediyorlar. Her iki durumda da antik metinde geçen "savaş arabaları" bizi şaşırtıyor. Çünkü bu derin ve dik vadilerde, meydan savaşlarında etkili olan savaş arabalarının kullanılmış olması bize pek mümkün görünmüyor.

Antik kaynaklarla ilgili bir nokta üzerinde durmak gerekiyor. Zela savaşını yazdığı düşünülen Hirtius, Julius Caesar'ın "Galya'nın Fethi" eserinin VIII. bölümünün de yazarı olarak karşımıza çıkıyor ve bu bölümün üçüncü paragrafında "ben Caesar'ın İskenderiye ve Afrika seferlerine katılmadım, bu hikayeleri kendisinden dinledim" diye belirtiyor. Kamp kurmaya çalışan Roma askerlerine savaş arabaları ile aniden saldırı öyküsü Galya'nın Fethi'nin beşinci bölümünde, Caesar'ın MÖ 54 senesindeki Britanya işgali bölümünde de anlatılıyor. Bu ve benzeri savaş öyküleri, daha sonra yazıya dökülürken karışmış olabilir belki de...

MS 155 – 235 tarihlerinde yaşamış Romalı

Jean-Léon Gérôme, La Mort de César, 1867, Walters Art Museum, Baltimore

Roman Historian Cassius Dio, who lived between 155 - 235 CE, writes in his *Romaike Historia* that Caesar did not demolish the monument that Mithradates had erected near Zela after his victory 20 years ago, but he had a larger victory monument built next to it. It is up to the archaeologists and researchers who will be interested in Zile to find, if any, the remains of these monuments and to introduce the area where this important and famous battle of world history took place.

After the plunder of the enemy army, the very next day Caesar sent his heroic VI Legio to Rome to honour them as they deserved. He also sent the Galatians to their country and left two legions in the Pontus region.

He stayed for a while in the Galatian castle Blukion (Karalar Village, north of Ankara, near Kazan) as a guest of the Galatian king Deiotarus. An interesting incident: Two years after this visit, the envoys of other Galatian lords who visited Caesar in Rome in November 45 BC reported that king Deiotarus tried to assassinate Caesar while he was their guest and that Caesar miraculously escaped. A court was established in Caesar's house, where Deiotarus was judged in his absence. Here, the famous orator Cicero presented his defense called "Pro Rege Deiotaro". We do not know the outcome of the court...

After Galatia, Caesar went to Bithynia, stayed in Nicea / Iznik for a short time, and then returned to Rome by way of Athens, Patras and Birindisi.

Tarihçi Cassius Dio, *Romaike Historia* eserinde, Caesar'ın, savaştan hemen sonra, 20 yıl önceki zaferi ardından Mithradates'in Zela yakınlarında diktiği anıtı yıktırmadığını, ama kendisinin daha büyük bir zafer anıtını bunun yanına yaptırdığını yazıyor. Varsa, bu anıtların kalıntılarını bulmak ve dünya tarihinin bu önemli ve ünlü savaşının gerçekleştiği alanı tanıtmak, Zile ile ilgilenecek arkeolog ve araştırmacılara düşüyor.

Düşman ordusunun yağma ve talanından sonra Caesar, hemen ertesi gün kahraman VI. Lejyonunu hak ettiği şekilde onurlandırmak için İtalya'ya gönderdi. Galatları da ülkelerine gönderip Pontus bölgesinde iki lejyon bıraktı.

Kendisi Galat kralı Deiotarus'un misafiri olarak Galat kalesi Blukion'da (Ankara kuzeyi, Kazan yakınlarında Karalar Köyü) bir süre kaldı. İlginç bir olay: Bu misafirlikten iki yıl sonra, MÖ 45 yılı Kasım ayında Caesar'ı Roma'da ziyaret eden diğer Galat beylerinin elçileri, kral Deiotarus'un, misafiri olduğu sırada Caesar'a suikast düzenlemeye çalıştığını ve Caesar'ın mucizevi bir şekilde kurtulduğunu iddia ettiler. Caesar'ın evinde Deiotarus'un gıyabında yargılandığı bir mahkeme kuruldu. Burada ünlü hatip Cicero "Pro Rege Deiotaro" adlı savunmasını sundu. Mahkemenin sonucunu bilmiyoruz...

Galatya'dan sonra Bitinya'ya geçen Caesar, Nicea / Iznik'te kısa bir süre kaldı, daha sonra da Atina, Patras ve Birindisi yoluyla Roma'ya döndü.

However, Julius Caesar's battles did not end here. He defeated the republicans who were loyal to Pompeius first at Thapsus in Tunisia (46 BCE) and then at Munda in Southern Spain (45 BCE).

He lost his last battle on March 15, 44 BCE, in Rome, in the theater building built by Pompeius, under the statue of his great rival.

Ancak Julius Caesar'ın savaşları burada bitmemişti. Pompeius'a bağlı kalmış cumhuriyetçileri önce Tunus'taki Thapsus'da (MÖ 46), sonra da İspanya güneyindeki Munda'da yendi (MÖ 45).

Son savaşını ise MÖ 44 yılının 15 Mart'ında, Roma'da, Pompeius'un yaptırdığı tiyatro binasında, büyük rakibinin heykelinin altında kaybetti.

Further Reading

Caesar. *The Gallic War*. Translated by H. J. Edwards. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1917.

---. *Alexandrian War. African War. Spanish War*. Translated by A. G. Way. Harvard University Press Cambridge, MA, 1955.

---. *Civil War*. Edited and Translated by Cynthia Damon. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2016.

Fuller, J. F. C., *Julius Caesar: Man, Soldier & Tyrant*. London: Wordsworth, 1998.

Goldsworthy, Adrian, *Roman Army at War: 100 BC – 200 AD*, Oxford & New York: Oxford University Press, 1996.

---. *Caesar: Life of a Colossus*. New Haven: Yale University Press, 2006.

---. *The Complete Roman Army*. London: Thames & Hudson, 2007.

Keppie, Lawrence. *The Making of the Roman army: From Republic to Empire*. London: Routledge, 1998.

Mayor, Adrienne. *The Poison King: The Life and Legend of Mithradates, Rome's Deadliest Enemy*. Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2010.

Plutarch. *Lives, Volume VII: Demosthenes and Cicero. Alexander and Caesar*. Translated by Bernadotte Perrin. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1919.

Strauss, Barry, *Masters of Command: Alexander, Hannibal, Caesar, and the Genius of Leadership*, New York: Simon & Schuster, 2013.

---. *The Death of Caesar*, New York: Simon & Schuster, 2015.

Suetonius. *Lives of the Caesars, Volume I: Julius. Augustus. Tiberius. Gaius Caligula*. Translated by J. C. Rolfe, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1914.

How to Read Ancient Historians?

Oğuz Yarlıgaş

A Modern Approach to Classics

The field referred to as "Classics" in the West, and more commonly known in Turkey as Ancient History, Ancient Western Civilizations, or the History of Mediterranean Civilizations, encompasses not only the histories of Ancient Greek and Roman civilizations but also their literature, social structures, artistic activities, political institutions, and religious beliefs. These comprehensive studies examine not only the ruling elites and political authorities but also the daily lives of ordinary people, trade networks, and cultural interactions across the Mediterranean. For example, ancient Rome's extensive trade network not only provides insights into the economic structure of the period but also helps us understand how Rome interacted with different cultures and how those cultures influenced Roman society. Similarly, the mythological themes in Greek tragedies are not merely artistic works; they serve as windows into the collective memory of the society and reflect its moral and religious values. However, this vast research area of ancient studies has inevitably been divided into different disciplines in the modern academic world, making it difficult for researchers to develop a holistic understanding of the era. Specialization in fields such as linguistics, history, archaeology, philosophy, and art history has created sub-disciplines that require in-depth knowledge. While this specialization allows for detailed analyses and research, it can also obscure the connections and holistic perspectives between disciplines. For instance, an epig-

Eskiçağ Bilimlerine Modern Yaklaşım

Batı'da "Classics" olarak adlandırılan, ülkemizde daha çok Eskiçağ, Eski Batı, Akdeniz Uygarlıkları Tarihi olarak bilinen alana dair çalışmalar, Eski Yunan ve Roma medeniyetlerinin sadece tarihini değil; aynı zamanda bu medeniyetlerin edebiyatı, toplumsal yapıları, sanatsal faaliyetleri, siyasi kurumları ve dini inanışları gibi çok katmanlı bir yığını kapsar. Bu kapsamlı araştırmalar nihayetinde yalnızca devleti yöneten zümreyi ve siyasi elitleri değil; aynı zamanda sıradan halkın günlük yaşamını, ticaret ağlarını, Akdeniz sahilindeki çeşitli toplumların kültürel etkileşimlerini de inceler. Örneğin antik Roma'nın geniş ticaret ağı bize sadece dönemin ekonomik yapısı hakkında bilgi sunmakla kalmaz, Roma'nın farklı kültürlerle nasıl etkileşime girdiğini ve bu kültürlerin Roma toplumuna nasıl nüfuz ettiğini de anlamamıza yardımcı olur. Benzer şekilde, Yunan tragediyalarında ele alınan mitolojik konular tarihçiler için sadece edebi bir sanat değildir, bu metinler tarihçiye hem toplumun kolektif hafızasını hem de ahlaki ve dini değerlerini yansıtan bir penceredir. Ancak Eskiçağ dünyasının bu geniş kapsamlı araştırma alanı modern akademik dünyada ister istemez farklı disiplinlere ayrılmış, bu durum da araştırmacıların döneme dair bütünsel bir anlayışı geliştirmesini zorlaştırmıştır. Dilbilim, tarih, arkeoloji, felsefe, sanat tarihi gibi alanlarda uzmanlaşma, her biri kendi içinde derinlemesine bilgi gerektiren alt disiplinler yaratılmıştır. Bu uzmanlaşma, bir yandan derinlemesine analiz ve araştırmaları mümkün kılarken, diğer yandan bu disiplinler arasındaki bağlantıların ve bütünsel perspektifin gözden kaçmasına neden olabilmektedir. Örneğin, bir epigraf antik yazıtları büyük bir hassasiyetle analiz edebilir ancak bu yazıtların toplumun genel yapısı içindeki yerini anlamak için sosyolojik ya da antropolojik bir bakış açısına ihtiyaç duyabilir.

rapher may analyze ancient inscriptions with great precision, but understanding their role within the broader societal structure might require a sociological or anthropological perspective.

From this perspective, it can be seen that it is necessary to adopt an interdisciplinary approach in order to understand classical studies more accurately and comprehensively. The methods and information provided by different disciplines complement each other in understanding the complexity of ancient civilizations, and guide the researcher. Therefore, reading an ancient text not only from a philological perspective but also within its historical context, supported by archaeological findings, and if necessary, enriched with clues provided by art history and other relevant fields, allows classical studies to be addressed with a holistic perspective. Such an approach contributes to a better understanding not only of individual works but also of the dynamics of the civilizations in which the relevant works were produced. The broad scope of classical studies and the importance of an interdisciplinary approach are especially evident when different methodological tendencies are used together. For example, in the analysis of Homer's Iliad (Ilias), the philological examination of the text can deepen the discussions on the historical reality of the Trojan War, supported by archaeological findings. In addition, studying Greek tragedies through social anthropology can help us understand the social roles that these works and the characters mentioned in them played in Ancient Greek society.

Such interdisciplinary studies allow ancient texts to be evaluated not only as literary works but also as a reflection of the social and cultural structures of the period. This approach offers a more holistic perspective in understanding the ancient world and reinforces the role of studies on ancient sciences in modern academia.

Bu açıdan bakıldığında, klasik çalışmaların daha doğru ve kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesi için disiplinlerarası bir yaklaşımın benimsenmesinin zorunlu olduğu görülebilir. Farklı disiplinlerin sağladığı yöntem ve bilgiler, antik medeniyetlerin karmaşıklığını anlama hususunda birbirini tamamlar ve araştırmacıya rehber olurlar. Dolayısıyla bir antik metni sadece filolojik açıdan değil, aynı zamanda tarihsel bağlamı içinde, arkeolojik bulgularla destekleyerek, gerekliyse sanat tarihinin ve diğer ilgili alanların sunduğu ipuçlarıyla zenginleştirerek okumak, klasik çalışmaların bütüncül bir perspektifle ele alınmasını sağlar. Bu tür bir yaklaşım, yalnızca bireysel eserlerin değil, aynı zamanda ilgili eserlerin üretildiği medeniyetlerin dinamiklerinin de daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunur. Klasik çalışmaların geniş kapsamı ve disiplinlerarası yaklaşımın önemi özellikle farklı metodolojik eğilimlerin bir arada kullanıldığı durumlarda daha net ortaya çıkar. Örneğin, Homeros'un İlyada (Ilias) destanının analizinde, metnin filolojik açıdan incelenmesi, arkeolojik bulgularla desteklenerek Troya Savaşı'nın tarihsel gerçekliği üzerine yapılan tartışmaları derinleştirebilir. Bunun yanı sıra, sosyal antropoloji ile Yunan tragediyalarının incelenmesi, bu eserlerin ve eserlerde adı geçen karakterlerin Eski Yunan toplumunda hangi toplumsal rolleri üstlendiğini anlamamıza yardımcı olabilir.

Bu tür disiplinlerarası çalışmalar, antik metinlerin yalnızca edebi eserler olarak değil, aynı zamanda dönemin sosyal ve kültürel yapılarının bir yansıması olarak değerlendirilmesine olanak tanır. Bu yaklaşım da antik dünyayı anlamada daha bütüncül bir perspektif sunar ve Eskiçağ bilimlerine dair çalışmaların modern akademideki rolünü pekiştirir.

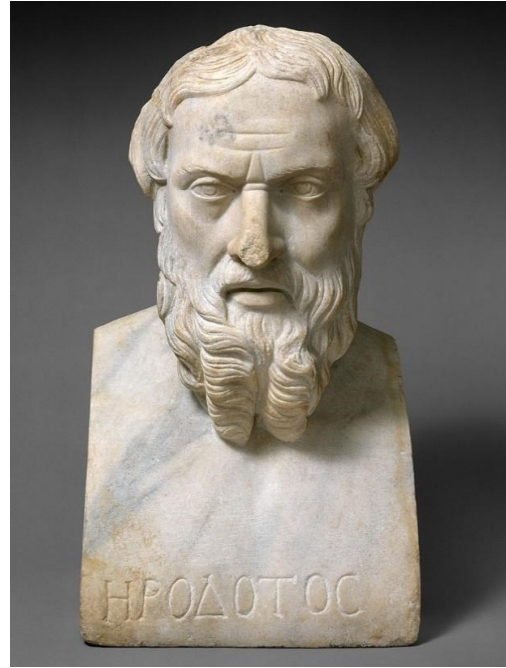
Tarihçiyi ve Tarihi Anlamak

Antik tarihçiler tarafından yazılmış metinleri anlamaya çalışırken bu yazarların içinde bulundukları toplumsal ve siyasi bağlamı dikkate almak son derece önemlidir. Eskiçağ tarihçileri, eserlerini yaşadıkları dönemin toplumsal normlarından, siyasi baskılardan ve kişisel deneyimlerinden etkilenerek

Understanding the Historian and History

When trying to understand the texts written by ancient historians, it is extremely important to take into account the social and political context in which these authors were situated. Ancient historians wrote their works under the influence of the social norms, political pressures and personal experiences of the period in which they lived. For example, the mythological elements seen in the works of Herodotus not only reflect the dynamics of the ancient world, but also reveal the author's own beliefs and the worldview of his time. Similarly, Polybius reflected his concerns about Greek identity and freedom in his texts when discussing the rise of Rome, and especially emphasized Rome's military and political power, and evaluated the events from a Greek perspective. Although the strong analytical approach seen in Polybius' works highlights his claim of impartiality in historiography, ignoring his admiration for Rome and his concerns about the decline of the Greek world can lead modern historians to make wrong inferences. Cassius Dio, on the other hand, as a historian who lived in the late period of the Roman Empire, was influenced by his own senatorial experience when writing about the political intrigues and civil wars during the imperial period, and this was evident in his writings. It is possible to see traces of Dio's personal experiences and the political pressures of the period, especially in his criticisms of the emperors. In this context, we should not forget that historians' texts often contain prejudices and subjective evaluations; therefore, it is our duty to evaluate the events narrated from a critical perspective.

When trying to understand these texts, it is necessary to pay attention not only to what the author says, but also to how he says it. The language used, rhetorical strategies, and narrative styles of

Herodotos (MÖ 484 – 425 BCE)

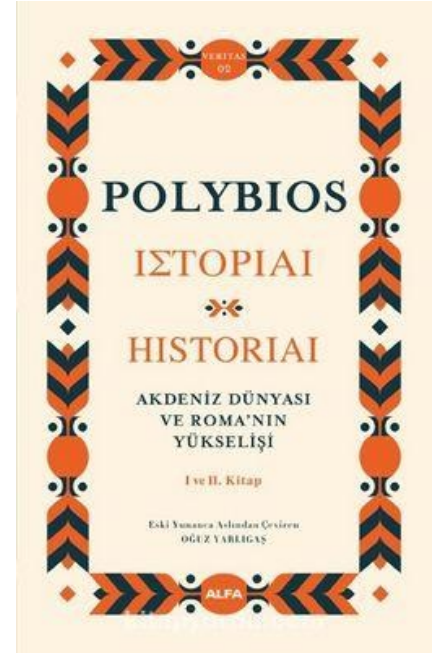
[https://tr.wikipedia.org/wiki/Herodot#/media/Dosya:Marble_bust_of_Herodotos_MET_DT11742_\(cropped\).jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Herodot#/media/Dosya:Marble_bust_of_Herodotos_MET_DT11742_(cropped).jpg)

yazmışlardır. Örneğin, Herodotos'un eserlerinde görülen mitolojik unsurlar, yalnızca antik dünyanın dinamiklerini yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda yazarın kendi inanışlarını ve çağının dünya görüşünü de ortaya koyar. Benzer şekilde Polybios, Roma'nın yükselişini ele alırken Yunan kimliği ve özgürlüğü ile ilgili kaygılarını metinlerinde yansıtmış, özellikle Roma'nın askeri ve siyasi gücünü vurgularken, olayları Yunan perspektifinden değerlendirmiştir. Polybios'un eserlerinde görülen güçlü analitik yaklaşım, tarihyazımında tarafsızlık iddiasını öne çıkarsa da, bir yandan da onun Roma'ya duyduğu hayranlık ve Yunan dünyasının gerileyişi konusundaki kaygılarını göz ardı etmek modern tarihçiyi yanlış çıkarımlar yapmaya itebilir. Cassius Dio ise Roma İmparatorluğu'nun geç döneminde yaşamış bir tarihçi olarak, imparatorluk dönemindeki siyasi entrikalar ve iç savaşlarla ilgili yazarken, kendi senatörlük deneyiminden etkilenmiş ve bu durum yazılarında belirgin bir şekilde hissedilmiştir. Dio'nun, özellikle imparatorlara yönelik eleştirilerinde kişisel tecrübelerinin ve dönemin siyasi baskılarının izlerini görmek mümkündür. Bu bağlamda tarihçilerin metinlerinde sıklıkla önyargılar ve subjektif değerlendirmeler bulunduğunu unutmamalıyız; dolayısıyla anlatılan olayları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmek boynumuzun borcudur.

ancient writers are important elements that shape the meaning of a work. For example, an author's word choices may support a certain political or ideological purpose. Therefore, a superficial reading of texts may cause us to miss the deeper meanings they contain. Instead, a linguistic analysis of texts can reveal the purpose behind the author's linguistic choices. Similarly, a historical analysis evaluates the text within the social and political context of the period in which it was written, providing a deeper understanding of the work. For this reason, in order to correctly interpret ancient texts, it is necessary to take into account the cultural, religious, and ideological factors behind the texts, as well as linguistic and historical analyses. Such a critical approach helps us better understand the meaning that the works of ancient historians carry for today and the historical reality that these works present to us.

The use of historical sources in modern research not only provides historical information, but also provides important clues about the values and ways of thinking of ancient societies. However, in order to interpret this information correctly, it is also important to understand the historical development of classical works and how different academic traditions approach this field. In this context, the works of ancient historians such as Thucydides, Polybios, Herodotus can be examined as examples to show how their writings were shaped and how they can shed light on modern research. Thucydides' work, titled "The Peloponnesian Wars", is not only a comprehensive analysis of the Peloponnesian Wars that the thought styles and values of ancient Greek society are also reflected in the entirety of the work. Thucydides avoided mythological elements as much as possible in the work and approached the events from a more rational perspective. This approach shows his search for objectivity and his effort to bring a scientific perspective to histori-

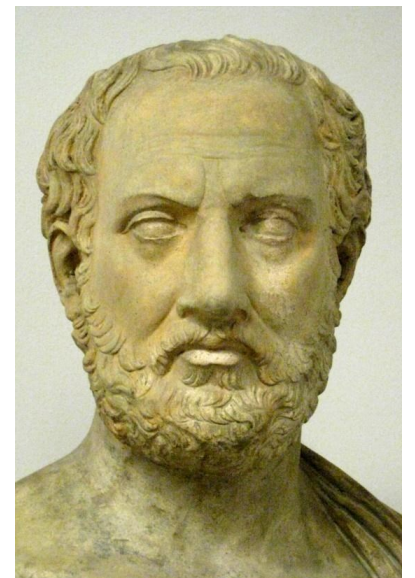
*Historiai. Akdeniz
Dünyası ve Roma'nın Yükselişi.
çev./trans. Oğuz
Yarlıgaş, Alfa Ya-
yınları, 2022.*

Bu metinleri anlamaya çalışırken yalnızca yazarın ne söylediğine değil, aynı zamanda nasıl söylediğine de dikkat etmek gerekir. Antik yazarların dil kullanımı, retorik stratejileri ve anlatım tarzları, eserin anlamını şekillendiren önemli unsurlardır. Örneğin bir yazarın kelime seçimleri, belirli bir siyasi veya ideolojik amacı destekleyebilir. Bu nedenle, metinlerin yüzeysel bir okuması, içerdiği derin anlamları gözden kaçırmamıza neden olabilir. Bunun yerine, metinlerin dilbilimsel bir analizi, yazarın dilsel tercihlerinin ardındaki amacı açığa çıkarabilir. Aynı şekilde, tarihsel bir analiz de metni, yazıldığı dönemin toplumsal ve siyasi bağlamı içinde değerlendirerek eserin daha derin bir şekilde anlaşılmasını sağlar. İşte bu sebeple antik metinlerin doğru yorumlanabilmesi için dilbilimsel ve tarihsel analizlerin yanı sıra, metinlerin arka planındaki kültürel, dini ve ideolojik faktörlerin de dikka-

Thukydides (MÖ 460 – 400 BCE)

(https://en.wikipedia.org/wiki/Thucydides#/media/File:Thucydides_pushkin02.jpg)

cal events. Modern research, on the other hand, can find clues about how objectivity can be achieved in historiography by analyzing Thucydides' methodological approach. However, Thucydides' own prejudices regarding his political and military approach should also be taken into consideration. For example, the sections where he criticizes Athens' military failures may reflect Thucydides' personal views on Athens' form of government. Polybius' History, on the other hand, is a work that examines the rise and dominance of Rome in detail. Polybius praises Rome's military and political strategies and takes into account the broad geographical and cultural context under Roman rule when writing his work. Polybius' methodological approach aims to systematically address historical events and understand the reasons for Rome's success. Modern studies can better understand Rome's historical development and administrative approach by examining Polybius' detailed analyses of Rome's military strategies. However, Polybius' admiration for Rome and his emphasis on Rome's achievements are elements that show that the work is not neutral and reflects a specific ideological perspective.

Herodotus, another important ancient historian, takes a different approach in his work. Herodotus includes mythological elements and folk tales in his historical narrative while narrating the Persian Wars. This method reflects the historical understanding and cultural values of ancient societies, while modern studies also offer ideas on how mythological elements can be related to historical reality. Herodotus' work shows how historical narratives are intertwined with folklore and mythology, which can be an important source for understanding the ways of thinking of ancient societies. As can be seen from these examples, the works of historians reflect not only historical events but also the values, ways of thinking and ideological perspective.

te alınması gereklidir. Bu tür bir eleştirel yaklaşım, antik tarihçilerin eserlerinin günümüz için taşıdığı anlamı ve bu eserlerin bize sunduğu tarihsel gerçekliği daha iyi kavramamıza yardımcı olur.

Tarihsel kaynakların modern araştırmalar-daki kullanımı, sadece tarihsel bilgi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda antik toplumların değerleri ve düşünce tarzlarına dair önemli ipuçları da sunar. Ancak bu bilgileri doğru bir şekilde yorumlayabilmek için klasik eserlerin tarihsel gelişimini ve farklı akademik geleneklerin bu alana nasıl yaklaştığını anlamak da önemlidir. Bu bağlamda, Thucydides, Polybios, Herodotos gibi eskiçağ tarihçilerinin eserleri, Eskiçağ tarih yazımının nasıl şekillendiğini ve modern araştırmalara nasıl ışık tutabileceğini göstermek bakımından örnek olarak incelenebilir. Thucydides'in "Peloponnesos Savaşları" adını verdiğimiz eseri, sadece Peloponnesos Savaşları'nın kapsamlı bir analizi değildir; Eski Yunan toplumunun düşünce tarzları ve değerleri de eserin bütününde bize yansır. Thucydides eserde mitolojik unsurlardan olabildiğince kaçınarak olayları daha rasyonel bir perspektifle ele almıştır. Bu yaklaşımı, onun nesnellik arayışını ve tarihsel olaylara bilimsel bir bakış açısı getirme çabasını gösterir. Modern araştırmalarsa Thucydides'in bu metodolojik yaklaşımını analiz ederek, tarih yazımında nesnelliğin nasıl sağlanabileceğine dair ipuçları bulabilirler. Ancak Thucydides'in siyasi ve askeri yaklaşımına dair bizatihi önyargılarını da göz önünde bulundurmamak gerekir. Örneğin Atina'nın askeri başarısızlıklarını eleştirdiği bölümler, Thucydides'in Atina'nın yönetim biçimi hakkında sahip olduğu kişisel görüşleri yansıtabilir.

Polybios'un Tarihi ise, Roma'nın yükselişini ve egemenliğini detaylı bir şekilde inceleyen bir eserdir. Polybios, Roma'nın askeri ve politik stratejilerini övgü dolu bir şekilde değerlendirir ve eseri yazarken Roma'nın egemenliği altındaki geniş coğrafı ve kültürel bağlamı da göz önünde bulundurur. Polybios'un metodolojik yaklaşımı, tarihsel olayları sistematik bir şekilde ele almayı ve Roma'nın başarısının nedenlerini anlamayı hedefler. Modern araştırmalar Polybios'un Roma'nın askeri stratejilerine dair sunduğu detaylı analizleri inceleyerek, Roma'nın tarihsel gelişimini ve yönetim anlayışını daha iyi kavrayabilir. Ancak Polybios'un Roma'ya

ves of ancient societies. When the historical contexts of these classical works and the individual characteristics of their authors are taken into account in modern research, we can evaluate the information provided by ancient texts with a more conscious and critical perspective. Thucydides' search for objectivity, Polybius' admiring description of Rome and Herodotus' welcoming of mythological and other elements into historiography demonstrate the diversity and depth of ancient historiography, which provides a rich perspective for today's historical research.

As can be seen, a correct understanding of ancient texts requires taking into account the cultural, historical and linguistic contexts of these works. Reading the texts in their original language allows us to understand the messages conveyed by the author through word choices, grammatical structures and rhetorical strategies. The language used by Polybius in his work reveals the influence of the Romans on the Greeks. Polybius strengthens his historical narrative with carefully selected words and structured sentences to emphasize the superiority of the Romans. Linguistic analysis helps us understand the author's intentions and the subtle nuances in the text. Similarly, while Tacitus' *Annales* and *Historiae* deal with the turbulent periods of the Roman Empire, it is necessary to evaluate the deeper meanings behind the author's use of language. While describing the cruelty of the emperors and the corruption of the administration, Tacitus uses all the possibilities of Latin to create a critical and ironic language. Tacitus' linguistic strategies force the reader to think, and imply that events have deeper meanings beyond what is visible on the surface. This type of linguistic analysis allows us to deeply understand what messages the author wanted to convey with his work and how he conveyed these messages.

duyduğu hayranlık ve Roma'nın başarılarını vurgulaması, eserin tarafsız olmadığını ve belirli bir ideolojik bakış açısını yansıttığını gösteren bir unsurdur.

Bir diğer önemli antik tarihçi olan Herodotos, eserinde farklı bir yaklaşım sergiler. Herodotos, Pers Savaşları'nı anlatırken, mitolojik unsurları ve halk hikâyelerini tarihsel anlatısına dahil eder. Bu yöntem, antik toplumların tarih anlayışını ve kültürel değerlerini yansıtırken, modern araştırmaların da mitolojik unsurların tarihsel gerçeklikle nasıl ilişkilendirilebileceğine dair fikirler sunar. Herodotos'un eseri, tarihsel anlatımların folklor ve mitolojiyle nasıl iç içe geçmiş olduğunu gösterir, bu da antik toplumların düşünce tarzlarını anlamada önemli bir kaynak olabilir. Bu örneklerden görüleceği üzere tarihçilerin eserleri, yalnızca tarihsel olayları değil, aynı zamanda antik toplumların değerlerini, düşünce tarzlarını ve ideolojik bakış açılarını da yansıtır. Modern araştırmalarda bu klasik eserlerin tarihsel bağlamları ve yazarlarının bireysel özellikleri dikkate alındığında, antik metinlerin sunduğu bilgileri daha bilinçli ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebiliriz. Thucydides'in nesnellik arayışı, Polybios'un Roma'yı hayranlıkla anlatışı ve Herodotos'un mitolojik ve sair unsurları tarihyazımına buyur edişi, antik tarihçiliğin çeşitliliğini ve derinliğini gösterir, bu da günümüz tarih araştırmalarına zengin bir perspektif kazandırır.

Görüldüğü üzere antik metinlerin doğru bir şekilde anlaşılması, bu eserlerin kültürel, tarihsel ve dilsel bağlamlarını dikkate almayı gerektirir. Metinlerin orijinal dilinde okunması, yazarın kelime seçimleri, gramer yapıları ve retorik stratejileri aracılığıyla verdiği mesajları anlamamızı sağlar. Polybios'un eserinde kullandığı dil, Romalıların Yunanlar üzerindeki etkisini ortaya koyar. Polybios Romalıların üstünlüğünü vurgulamak için dikkatle seçilmiş kelimeler ve yapılandırılmış cümlelerle tarihsel anlatısını güçlendirir. Dilbilimsel analiz, yazarın niyetlerini ve metindeki ince nüansları anlamamıza yardımcı olur. Benzer şekilde Tacitus'un *Annales* ve *Historiae* adlı eserleri, Roma İmparatorluğu'nun çalkantılı dönemlerini ele alırken, yazarın dil kullanımının ardındaki derin anlamları da değerlendirmek gerekir. Tacitus impara-

Examining the linguistic context also allows us to understand how authors reflect, and sometimes even criticize, their political, social and cultural environments. Both Polybius and Tacitus were masters in articulating the power relations and political maneuvers of the period, and they also took historiography to a literary level by using the power of language. Therefore, we see that linguistic analysis plays a central role in reading ancient texts in revealing the intentions of the authors and the deeper meanings of the text.

Historical context plays a critical role in understanding a text because it takes into account the social, political and ideological dynamics of the period in which the text was written, it allows us to comprehend the content more deeply. I have emphasized that Thucydides, one of the earliest and most striking examples of the search for objectivity in historiography, deliberately excluded mythological elements and based his narrative on a rational basis while recording events meticulously and in chronological order. This approach shows his effort to approach history with a scientific method. Thucydides' aim is to emphasize that human nature is unchangeable and to offer lessons for statesmen who will face similar situations in the future. This methodological attitude is considered a turning point in historiography and forms the basis for considering historical events from an analytical perspective. On the other hand, the Roman History of Dionysius Halicarnassus, who lived approximately four hundred years after Thucydides, takes a very different approach and includes the foundation myths and legends of ancient Rome into the historical narrative. Dionysius gives extensive space to mythological elements in order to construct the cultural identity of the Romans and legitimize the greatness of Rome. This approach emphasizes that history is not just a series of events, but also a tool

torların zalimliğini ve yönetimin yozlaşmasını anlatırken, Latince'nin tüm imkânlarını kullanarak eleştirel ve ironik bir dil oluşturur. Tacitus'un dilbilimsel stratejileri, okuyucuyu düşündürmeye zorlar ve olayların yüzeyde görünenin ötesinde derin anlamlar taşıdığını ima eder. Bu tür bir dilbilimsel analiz, yazarın eseriyle hangi mesajları vermek istediğini ve bu mesajları nasıl ilettiğini derinlemesine anlamamızı sağlar.

Dilsel bağlamın incelenmesi, yazarların siyasi, toplumsal ve kültürel ortamlarını nasıl yansıttığını, hatta bazen eleştirdiğini anlamamıza da imkân tanır. Hem Polybios hem de Tacitus dönemin güç ilişkilerini ve siyasi manevralarını dillendirmede usta oldukları gibi, dilin gücünü kullanarak tarihyazımını edebi bir düzeye de taşımışlardır. Bu nedenle antik metinlerin okunmasında dilbilimsel analizin, yazarların niyetlerini ve metnin derin anlamlarını açığa çıkarmada merkezi bir rol oynadığını görüyoruz.

Tarihsel bağlam, bir metnin anlamada kritik bir rol oynar çünkü metnin yazıldığı dönemin toplumsal, siyasi ve ideolojik dinamiklerini dikkate alarak içeriği daha derinlemesine kavramamıza olanak tanır. Tarihyazımında nesnellik arayışının en erken ve en dikkat çekici örneklerinden Thukydides'in, olayları titizlikle ve kronolojik sırayla kaydederken, mitolojik unsurları bilinçli olarak dışladığını ve anlatısını rasyonel bir zemine oturttuğunu vurgulamıştım. İşte bu yaklaşımı, onun tarihe bilimsel bir yöntemle yaklaşma çabasını gösterir. Thukydides'in amacı, insan doğasının değişmez olduğunu vurgulamak ve gelecekte benzer durumlarla karşılaşacak olan devlet adamları için dersler sunmaktır. Bu metodolojik tutum, tarihyazımında bir dönüm noktası olarak kabul edilir ve tarihsel olayların analitik bir bakış açısıyla ele alınmasının temelini oluşturur. Öte yandan Thukydides'ten yaklaşık dört yüz yıl sonra yaşamış Dionysius Halicarnassus'un Roma Tarihi ise, çok daha farklı bir yaklaşımla antik Roma'nın kuruluş mitleri ve efsanelerini tarihsel anlatıya dâhil eder. Dionysius Romalıların kültürel kimliğini inşa etmek ve Roma'nın büyüklüğünü meşrulaştırmak amacıyla mitolojik unsurlara geniş yer verir. Bu yaklaşım, tarihin sadece bir olaylar dizisi değil, aynı zamanda bir ulusun

that shapes the spirit and values of a nation. This mythological and literary approach in Dionysius' style creates a powerful national narrative about the origins of Rome. In modern terms, Dionysius (and especially his contemporary Roman historian Titus Livius, whom I will not discuss in detail here) uses history to construct identity.

The contrast between Thucydides and Dionysius that should draw our attention reveals the methodological diversity in historiography and how individual perspectives shape historical narratives. Thucydides' scientific objectivity and Dionysius' cultural and ideological narratives show how historiography evolved for different purposes in the ancient world. This contrast reveals that historians not only recorded the past, but also served the ideological and cultural needs of their times. While Thucydides' objective narrative forms the basis of the scientific approach in modern historiography, Dionysius' mythological narrative (as well as Livius' effort to emphasize the superior and moral Roman character) emphasizes the role of history in the construction of societies' identities.

It is also important to examine how texts have been interpreted over time. The works of many ancient historians have acquired different meanings and been interpreted in different ways according to changing political contexts in different periods. The information provided by ancient historians about Rome and other Mediterranean societies has been subject to re-evaluation as perspectives changed with the generations following the ancient world and conditions such as political order evolved, and the dynamism in this regard still continues. Such analyses allow us to understand not only the meaning of a text in its own time, but also how it was perceived by subsequent generations, and this reveals the new meanings the work has acquired in the temporal dimension.

ruhunu ve değerlerini şekillendiren bir araç olduğunu vurgular. Dionysius'un tarzındaki bu mitolojik ve edebi yaklaşımı, Roma'nın kökenlerine dair güçlü bir ulusal anlatı oluşturur. Modern bir ifadeyle Dionysius (ve özellikle de burada kendisinden ayrıntılı olarak bahsetmediğim çağdaşı Romalı tarihçi Titus Livius) kimlik inşası için tarihi kullanmaktadır.

Thukydides ve Dionysius arasında dikkatimizi çekmesi gereken karşıtlık, tarihyazımındaki metodolojik çeşitliliği ve bireysel perspektiflerin tarihsel anlatıyı nasıl şekillendirdiğini gözler önüne serer. Thukydides'in bilimsel nesnelliği ile Dionysius'un kültürel ve ideolojik anlatıları, antik dünyada tarihyazımının farklı amaçlar doğrultusunda nasıl evrildiğini gösterir. Bu karşıtlık, tarihçilerin sadece geçmişi kaydetmekle kalmayıp aynı zamanda çağlarının ideolojik ve kültürel ihtiyaçlarına hizmet ettiğini de ortaya koyar. Thukydides'in objektif anlatımı modern tarihyazımında bilimsel yaklaşımın temelini oluştururken, Dionysius'un mitolojik anlatısı (bunun yanında Livius'un üstün ve ahlaklı Romalı karakterini vurgulama çabası) tarihin toplumların kimlik inşasındaki rolünü vurgular.

Metinlerin zaman içinde nasıl yorumlandığını incelemek de önemlidir. Pek çok antik tarihçinin eseri, farklı dönemlerde değişen politik bağlamlara göre farklı anlamlar kazanmış ve farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Roma ve diğer Akdeniz toplumları hakkında antik tarihçilerin verdikleri bilgiler, antik dünya sonrasında nesillerle beraber bakış açıları da değiştiğçe, siyasi düzen gibi şartlar evrildikçe yeniden değerlendirilmeye tabi tutulmuştur ve bu konudaki dinamizm halen devam etmektedir. Bu tür analizler; bir metnin sadece kendi dönemindeki anlamını değil, sonraki nesiller tarafından nasıl algılandığını da anlamamızı sağlar ve bu da eserin zamansal boyutta kazandığı yeni anlamları ortaya çıkarır.

Dilsel bağlamın incelenmesi, antik yazarların eserlerini kaleme alırken nasıl bir siyasi, toplumsal ve kültürel ortamda bulunduklarını ve bu ortamı metinlerinde nasıl yansıttıklarını anlamamıza olanak tanır. Cassius Dio Roma Tarihi adlı eserinde, dilin ince detayları aracılığıyla dönemin kar-

Examining the linguistic context allows us to understand what kind of political, social and cultural environment ancient writers were in when they wrote their works and how they reflected this environment in their texts. In his work, *History of Rome*, Cassius Dio skillfully handles the complex political structure and power struggles of the period through the fine details of language. While describing the complexity of the imperial period and the collapse of the bureaucracy, Dio uses his language to emphasize the cruelty of the emperors and the weakness of the senate. The gloom and pessimism felt in his language reveal not only the political chaos of the period, but also the moral decline of Rome. The words Dio chooses and the sentence structures he uses create a strong feeling in the reader about the inevitable collapse of Rome, and this reinforces the author's critical perspective on the period. Of course, it should not be forgotten that in order not to be subject to political pressures and perhaps to escape the death penalty, Dio takes care to make all these criticisms of his period not on the issues present therein, but on figures and events that are, by then, historical. After all, in the Roman world of the 3rd century AD, there is no trace of the free environment of Herodotus and Thucydides in the 5th century BC.

The language used by Herodotus reflects his own Greek identity and his political stance in the context of the Greco-Persian Wars. While Herodotus admires the greatness and power of the Persian Empire, he also highlights the freedom and courage of the Greeks. This dual tone in his language shows his efforts to unite and glorify his own society while also glorifying the "other." The dramatic narrative and mythological references that Herodotus frequently uses in his historiography also strengthen the political and cultural messages of the work. The language he uses to emphasize the

maşık politik yapısını ve iktidar mücadelelerini us-taca işler. Dio, imparatorluk döneminin karmaşıklığını ve bürokrasinin çöküşünü anlatırken, dilini özellikle imparatorların zalimliklerini ve senatonun zayıflığını vurgulamak için kullanır. Onun dilinde hissedilen kasvet ve karamsarlık, yalnızca dönemin politik kaosunu değil, aynı zamanda Roma'nın ahlaki çöküşünü de gözler önüne serer. Dio'nun seçtiği kelimeler ve kullandığı cümle yapıları, okuyucuda Roma'nın kaçınılmaz çöküşüne dair güçlü bir his uyandırır ve bu, yazarın döneme dair eleştirel bakış açısını pekiştirir. Tabii unutmamak gerekir ki, Dio siyasi baskılara maruz kalmamak, belki de ölüm cezasından kurtulmak için dönemine dair tüm bu eleştirileri kendi döneminde yaşanan meseleler üzerinden değil de, artık tarihe mâl olmuş karakterler ve geçmiş olaylar üzerinden yapmaya özen gösterir. Ne de olsa MS 3. yüzyıl Roma dünyasında, Herodotos'un ve Thukydides'in MÖ 5. yüzyılının özgür ortamından artık eser yoktur.

Herodotos'un kullandığı dil, onun kendi Yunan kimliğini ve Yunan-Pers Savaşları bağlamındaki siyasi duruşunu yansıtır. Herodotos, Pers İmparatorluğu'nun büyüklüğüne ve kudretine hayranlık duyarken, aynı zamanda Yunanların özgürlüğünü ve cesaretini öne çıkarır. Dilindeki bu ikili ton, bir yandan "öteki"yi yüceltirken diğer yandan kendi toplumunu da birleştirme ve yüceltme çabasını gösterir. Herodotos'un tarihyazımında sıkça başvurduğu dramatik anlatım ve mitolojik referanslar, eserin siyasi ve kültürel mesajlarını da güçlendirir. Yunanların özgürlüğünü ve Perslerin despotizmini vurgulamak için kullandığı dil, metni sıradan bir tarih anlatısından çok, bir ulusun kimliğini ve değerlerini savunan bir manifesto haline de getirir. Bu anlamda Herodotos'un da tarihi bir araç olarak kullandığını ve kendi aralarında bir sürü sorun yaşayan, birlik olmayı asla başaramamış Eski Yunan toplumunu "öteki"yi bir araç olarak kullanıp Eski Yunanlıları birbirine yaklaştırmaya ve bir toplum oluşturmaya çalıştığını da iddia edebiliriz.

Dilbilimsel analiz, bu şekilde yazarların metinlerinde kullandıkları dilin ardındaki amaçları da açığa çıkarır. Cassius Dio, dönemin politik çalkantılarını ve Roma'nın çöküş sürecini anlatırken dilini eleştirel bir araç olarak kullanır. Herodotos ise, ta-

freedom of the Greeks and the despotism of the Persians turns the text into a manifesto defending the identity and values of a nation rather than an ordinary historical narrative. In this sense, we can also claim that Herodotus used history as a tool and tried to bring the Ancient Greeks –who had many problems amongst themselves and never managed to unite– and form a society by using the Notion of the “other” as a tool.

In this way, linguistic analysis also reveals the purposes behind the language used by the authors in their texts. Cassius Dio uses his language as a critical tool while describing the political turmoil of the period and the process of the collapse of Rome. Herodotus, on the other hand, sees his historical narrative as a platform to emphasize Greek identity and values. Both authors convey their own ideologies and criticisms of their period by using the power of language in their works. Therefore, it is clear that linguistic analysis plays a central role in reading ancient texts and in developing an in-depth understanding beyond the surface meanings thereof. This analysis allows us to consider the authors' intentions, criticisms and the social structure of their period from a broader perspective.

Conclusion: Looking at Ancient Historiography from a Broad Perspective

The works of ancient historians reveal not only the historical events of the period, but also the social, cultural and ideological dynamics behind these events. As I have tried to show, Thucydides, Polybius, Herodotus and all the ancient historians mentioned and not mentioned, have exhibited various approaches to history and historiography, and in order to understand the ancient world, it is essential to gain a multi-faceted perspective even in historiography. While Thucydides' rational and objec-

rihsel anlatısını Yunan kimliğini ve değerlerini vurgulamak için bir platform olarak görür. Her iki yazar da, eserlerinde dilin gücünü kullanarak kendi ideolojilerini ve dönemlerine dair eleştirilerini aktarır. Bu nedenle antik metinlerin okunmasında dilbilimsel analizin, metinlerin yüzeydeki anlamlarının ötesine geçerek derinlemesine bir anlayış geliştirmede merkezi bir rol oynadığı açıktır. Bu analiz, yazarların niyetlerini, eleştirilerini ve dönemin sosyal yapısını daha geniş bir perspektifle ele almamıza olanak tanır.

Sonuç: Eskiçağ Tarihyazımına Geniş Bir Perspektiften Bakmak

Antik tarihçilerin eserleri, yalnızca dönemin tarihsel olaylarını değil, aynı zamanda bu olayların arkasındaki sosyal, kültürel ve ideolojik dinamikleri de açığa çıkarır. Göstermeye çalıştığım üzere Thukydides, Polybios, Herodotos ve adı geçen ve geçmeyen tüm antik tarihçiler, tarihe ve tarihyazımına dair çeşitli yaklaşımlar sergilemişlerdir, antik dünyayı anlamak için sadece tarihyazımında dahi çok yönlü bir perspektif kazanmak elzemdir. Thukydides'in rasyonel ve nesnel yaklaşımı tarihyazımında bilimsel bir temel oluştururken; Polybios'un Roma'yı hayranlıkla değerlendirmesi, Roma'nın askeri ve siyasi stratejilerini derinlemesine anlamamıza olanak tanır. Herodotos'un mitolojik unsurları içeren anlatımıysa, antik toplumların dünya görüşünü ve kültürel değerlerini yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda tarihsel gerçeklikle mitolojiyi nasıl ilişkilendirdiğini de gösterir.

Bu tarihçilerin eserleri, eskiçağ bilimlerine dair çalışmaların geniş kapsamını ve tarihyazımındaki metodolojik çeşitliliği gözler önüne serer. Modern araştırmalar, bu eserlerin dilbilimsel ve tarihsel bağlamlarını dikkatlice inceleyerek, antik toplumların değerlerini, düşünce tarzlarını ve ideolojik bakış açılarını daha iyi anlayabilir. Antik tarihçilerin metinleri, yalnızca tarihsel bilgi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda dönemin sosyal ve kültürel yapılarının bir yansıması olarak değerlendirilmelidir. Dilbilimsel analiz ve tarihsel bağlam, bu metinlerin derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olur ve yazarların niyetlerini, eleştirilerini ve dönemin top-

tive approach provides a scientific basis in historiography; Polybius' admiring evaluation of Rome allows us to deeply understand Rome's military and political strategies. Herodotus' narrative, which includes mythological elements, not only reflects the worldview and cultural values of ancient societies, but also shows how he relates mythology to historical reality.

The works of these historians reveal the wide scope of studies on ancient sciences and the methodological diversity in historiography. By carefully examining the linguistic and historical contexts of these works, modern researchers can better understand the values, ways of thinking, and ideological perspectives of ancient societies. The texts of ancient historians not only provide historical information, but should also be evaluated as a reflection of the social and cultural structures of the period. Linguistic analysis and historical context help us to understand these texts in depth and allow us to consider the authors' intentions, criticisms, and the social structures of the period from a broader perspective. Adopting an interdisciplinary approach is necessary to move beyond a superficial reading of ancient texts and develop a more comprehensive understanding. The examples I have given here, such as Thucydides' objectivity, Polybius' systematic analysis, and Herodotus' mythological narratives, were intended to show the importance and richness of different methodological approaches in historical analysis. The modern academic world should correctly evaluate the works of ancient historians and their cultural, historical, and ideological contexts, and these evaluations should include deep historical knowledge and understanding, a broad perspective, and an interdisciplinary vision. For the modern historian who manages to operate within this framework, ancient texts are an important source for understanding the rich heritage of antiquity and contributing to today's historical research.

lumsal yapılarını daha geniş bir perspektifle ele almamıza olanak tanır.

Disiplinlerarası bir yaklaşım benimsemek, antik metinlerin sadece yüzeysel bir okumasından öteye geçmek ve daha kapsamlı bir anlayış geliştirmek için gereklidir. Burada Thukydides'in nesnelliği, Polybios'un sistematik analizi ve Herodotos'un mitolojik anlatımları gibi belirli tarihçiler ve yaklaşımları üzerinden verdiğim örnekler, tarihsel analizde farklı metodolojik yaklaşımların önemini ve zenginliğini göstermeyi amaçlıyordu. Modern akademik dünya, antik tarihçilerin eserlerini, kültürel, tarihsel ve ideolojik bağlamları doğru bir şekilde değerlendirmeli, bu değerlendirmeler derin bir tarihsel bilgi ve anlayış, geniş bir perspektif ve disiplinlerarası bir bakış içermelidir. Bu çerçevede hareket etmeyi başaran modern tarihçi için antik metinler, antik çağın zengin mirasını anlamak ve günümüz tarih araştırmalarına katkıda bulunmak için önemli bir kaynaktır.

Reading Suggestions

- Fornara, C. W. (1983). *The Nature of History in Ancient Greece and Rome*. University of California Press.
- Hornblower, S., Spawforth, A., & Eidinow, E. (Eds.). (2012). *The Oxford Classical Dictionary* (4th ed.). Oxford University Press.
- Kaçar, T. (2017). “Priscus’u nasıl okumalıyız?” *Toplumsal Tarih*, 286, 50-57.
- Kaçar, T. (2018). “Iordanes’i nasıl okumalıyız?” *XVII. Türk Tarih Kongresi, Cilt 1*, 545-556.
- Marincola, J. (1997). *Authority and Tradition in Ancient Historiography*. Cambridge University Press.
- Momigliano, A. (1990). *The Classical Foundations of Modern Historiography*. University of California Press. (Türkçesi: *Modern Tarihçiliğin Klasik Temelleri*, İthaki Yayınları, İstanbul 2020).
- Schaps, D. M. (2011). *Handbook for Classical Research*. Routledge.

Internet Resources

- The Historical Association. (n.d.). Using historical sources. <https://www.history.org.uk/student/resource/3211/using-historical-sources>
- Carleton College. (n.d.). Reading, writing, and discussing at Carleton. <https://www.carleton.edu/history/resources/history-study-guides/read/discuss/>
- Discentes. (2022, June 12). Can we trust ancient historical accounts? <https://web.sas.upenn.edu/discentes/2022/06/12/can-we-trust-ancient-historical-accounts/>
- Bishop's University Library. (n.d.). How to Read Primary Sources. <https://ubishops.libguides.com/c.php?g=603679&p=5158519>

Translating the Difficulties of Not Knowing Sumerian Orthography and Grammar into Turkish

Cansu Gözüylmaz

Orthography is the standardization of the most common writing habits of a language and the transformation of these habits into certain normative rules. In the case of a modern language, one can often think of an official body such as the Turkish Language Association as guiding this standardization. However, when it comes to an ancient and dead language, a flexibility of the type "the English never draw a line without blurring it" can be considered, that is, a kind of flexible standardization that can undergo synchronic and diachronic changes depending on the preferences of the local rulers or clergy of the period and therefore cannot naturally be very normative. This does not necessarily mean that ancient languages lacked an orthography or a standard. What they lacked was an understanding of strict orthography, which was a modern phenomenon until two or three centuries ago, and dictionaries advertised under the slogan of the farmer's family friend.¹ Different languages using the same script/writing system may have different orthographies, just as the same language may have different orthographies depending on time, place and social conditions. Although under some colonialist ideas, the production of writing systems for unwritten languages is called orthographic development, the distinction between the two should be well known.²

Ortografi bir dilin en çok kullanılan yazma alışkanlıklarının standartlaşması ve bu alışkanlıkların belirli kurallar haline gelmesidir. Modern bir dil söz konusu olduğunda, çoğu zaman Türk Dil Kurumu gibi resmi bir oluşumun bu standartlaşmaya yön verdiği düşünülebilir. Antik ve ölü bir dil içinse, "The English never draw a line without blurring it" esnekliğinden, yani o zamanın yönetici veya ruhban sınıfının tercihlerine bağlı olarak eşzamanlı ve artzamansal değişikliklere maruz kalan ve dolayısıyla pek de normatif olamayan bir tür standartlaşmadan söz edilebilir. Bu demek değildir ki antik diller bir ortografi anlayışından veya bir standarttan yoksundur. Yoksun oldukları şey iki veya üç yüzyıl öncesine kadar modern bir fenomen olan katı bir imla anlayışı ve çiftçinin aile dostu sloganıyla reklamı yapılan sözlüklerdir.¹ Aynı yazı sistemi (*script/writing system*) kullanan farklı dillerin farklı ortografileri olduğu gibi aynı dilin de zamana, mekana ve sosyal koşullara bağlı olarak farklı ortografileri olabilir. Her ne kadar bazı kolonyalist fikirler altında, yazılı olmayan diller için yazı sistemi üretimi, ortografik gelişme olarak adlandırılabilir, bu ikisi arasındaki ayrımı iyi bilmek gerekir.² "One sound, one sign" anlayışıyla okuma beceresini kolaylaştırma adı altında yapılan bu sözde ortografik gelişmelerin aslında *deep orthography theory*³

¹ M. Lynne Murphy, "Contrasts in American and British Dictionary Cultures: The View from Marketing." *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America*, no. 39.2 (2018): 9.

² Just as the Sumerian language can be written in cuneiform within the framework of its own orthography, the Akkadian language can also be written in cuneiform.

³ Mark Sebba, *Spelling and Society: The Culture and Politics of Orthography around the World* (Cambridge University Press, 2007), 19. The existence of words that are pronounced the same way, even though they are written differently in a language, such as "soul" and "sole" in English, is called deep orthography.

Just as the deep orthography theory³ showed that these so-called orthographic developments made under the name of facilitating reading skills with the understanding of “one sound, one sign” actually had the opposite effect in the long run, the idea that Sumerian cannot have a very sophisticated grammar is still influential in academia. It seems that in order to create logical meta-narratives, we cannot easily abandon the linear understanding of development, even at the cost of characterizing things as simple and difficult, that is, indirectly as developed and undeveloped. Therefore, this article aims to emphasize the importance of orthography, rather than to classify anything as simple or difficult, and to show from a learner's point of view how difficult the process of learning Sumerian can become without knowing the orthography. In a world where everything is trying to be made similar to each other, we can now examine the orthographic differences that once existed and how being aware of them can benefit us in terms of our current morphological analysis. In this way, for once, we can translate into Turkish not the Sumerian itself, but the difficulties of not knowing its orthography and thus its grammar.

The use of the word orthography is also somewhat controversial in the field of Sumerology, as the scope of the word actually involves more than spelling. However, it would not be wrong to claim that experts often use the word orthography as an equivalent term to spelling. Sumerian is considered a language that has no connection with any known language due to some methodological problems. It was spoken in Southern Mesopotamia, corresponding to modern-day Iraq, and continued in use until the 1st century AD, but was not spoken consistently during this time. It is an agglutinative language like

ile uzun vadede tam tersi bir etki yarattığının ortaya konması gibi, bu sefer de Sümerce'nin çok sofistike bir grammere sahip olamayacağı fikri akademide etkisini hâlâ göstermektedir. Öyle görünüyor ki, mantıklı metaöyküler yaratmak için bazı şeyleri basit ve zor; yani dolaylı yoldan gelişmiş ve gelişmemiş olarak nitelemek pahasına da olsa doğrusal gelişim anlayışından kolay kolay vazgeçemeyeceğiz. Dolayısıyla, bu yazı bir şeye basit veya zor anlamı yüklemekten öte, ortografinin önemini vurgulamak için ortografi bilmeden Sümerce dil öğrenim sürecinin ne kadar zorlaşabileceğini bir öğrenci gözüyle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bir zamanlar her şeyin birbirine benzer yapılmaya çalışıldığı bir dünyada, bir zamanlar var olan ortografik farklılıkların ve bunların farkında olmanın bize güncel morfolojik analizlerimiz açısından nasıl bir fayda sağlayabileceği konusuna artık göz atabilir, bir kez olsun Sümerce'nin kendisini değil, ortografisini ve grammerini bilmemenin zorluklarını türkçeleştirebiliriz.

Ortografi kelimesinin kullanımı Sümeroloji alanında da biraz tartışmalıdır, çünkü kelimenin kapsamı aslında spellingden fazlasını içerir. Ancak, uzmanların ortografi kelimesini genellikle spellingle eşdeğer bir terim olarak kullandığından bahsetmek yanlış olmaz. Sümerce bazı metodolojik sorunlar nedeniyle bilinen herhangi bir dil ile bağlantısı bulunmayan bir dil olarak kabul edilir. Güney Mezopotamya, yani günümüzde Irak topraklarına karşılık gelen bölgede konuşulmuş ve MS 1. yüzyıla kadar istikrarlı bir şekilde konuşulmasa da, kullanılmaya devam etmiştir. Türkçe gibi *agglutinatıve*, yani sondan eklemeli bir dildir. Çivi yazısı ile yazılır. Tamamen logografik bir yazı sistemi versiyonundan (MÖ 3200),⁴ MÖ 2500'lerden itibaren, logografik ve fonografik karışımı, logofonetik olarak

³Bram Jagersma, “A Descriptive Grammar of Sumerian” (PhD diss., Leiden University, 2010), 17.

This system consists of the associations made by representative drawings; sag “head” is a depiction of the head, nita₂ “man” and munus “woman” are represented by the corresponding genital drawings.

Turkish. It is written in cuneiform. From a version with a purely logographic writing system (3200 BC)⁴, it evolved from around 2500 BC into a language with a hybrid writing system, a mixture of logographic and phonographic, called logophonic. Abstract concepts that are not suitable for description or that are needed to establish a more detailed communication may have triggered this change. However, probably due to practical reasons such as remembering, the existence of separate signs symbolizing a single thing in the Sumerian writing system cannot be generally mentioned.

How Does the Sumerian Language Function?

How, then, can a single sign be employed to represent multiple meanings or words? There are two main approaches to analyzing this phenomenon as semantic and phonemic. For instance, KA⁵ sign for “mouth,” can also be read as zu “tooth”, inim “word” and even dug₁₁ “to speak”, depending on the context of the sentence in which it is used, since all these words have semantic connections with mouth.⁶ The phonemic approach is concerned with signs having phonetically similar pronunciations. The fact that there are multiple readings of a sign and even that these readings having homophonous, allows us to speculate on detecting potential puns or hermeneutic environments containing witty contradictions.⁷ Although death and life

adlandırılan, hibrit yazı sistemine sahip bir dile evrilmiştir. Tasvir edilmeye müsait olmayan veya daha detaylı bir iletişim kurabilmek için ihtiyaç duyulan soyut kavramlar bu değişimi tetiklemiş olabilir. Fakat, hatırlamak gibi pratik sebeplerden ötürü olsa gerek, Sümerce yazı sisteminde tek bir şeyi simgeleyen ayrı ayrı işaretlerin varlığından genel olarak bahsedilemez.

Sümerce Dil Nasıl İşler?

Peki nasıl bir işaret birden fazla kelimeyi simgelemek için kullanılır? Bunu incelemenin semantik ve fonemik olarak iki farklı yolundan söz edilebilir. Mesela, ağız için olan işaret KA⁵, kullanıldığı cümlelerin bağlamına göre, aynı zamanda zu “diş”, inim “word” ve hatta dug₁₁ “konuşmak” olarak okunabilir, çünkü sıralanan tüm bu kelimeler ağız ile semantik bağlantılara sahiptir.⁶ Fonemik yol ise işaretlerin ses bakımından birbirine benzer okunuşlarının olmasıyla ilgilidir. Öyle ki, bir işaretin birden fazla okunuşu ve hatta bunların da ses-teşleri olması, bize potansiyel kelime oyunlarının veya nüktedan tezatlıklar içeren hermeneutik ortamların tespiti konusunda spekülasyon yapma hakkı tanır.⁷ Ölüm ve yaşam iç içe geçmiş iki bağ-yağı kavram olmalarına karşın, aralarındaki tezatlığı özel kılan bizzat bu iç içe geçmişlik olacak ki, Sümerce özelinde dahi bu kavramların bağlantılı işaretlerle ifade edildiğinden bahsedebiliriz. O hâlde, Sümerce dilinde de iç içe geçmiş olan bu

⁵John L. Hayes, *A Manual of Sumerian Grammar and Texts*. (Udenu Publications, 1990), 104. The KA sign for “mouth” is itself written by adding a few strokes to the KA sign for “head.” Akkadian scribes described these extra strokes as gunu “coloring.” Even some modern scholars have followed this practice and defined the KA sign as SAG+gunu.

⁶1) Ludwig Wittgenstein, *Felsefi Soruşturmalar*, trans. Haluk Barışcan (Metis Yayınları, 2023).

In Wittgenstein’s example of “my broom is in the corner,” it can be interpreted that the broom actually symbolizes the handle and the brush hanging there, attached to each other, but no one says or thinks “can you bring my brush attached to the handle?” The broom has become a representation of a conjunction in its own essence, transcending them.

2) Jagersma, “A Descriptive Grammar of Sumerian,” 18. By the same logic, let us consider the Sumerian verb nag₄ “to drink”: the signs KA “mouth” and A “water” come together to represent this verb. In this process, the individual phonetic values of the signs (the way they are pronounced) do not play a role, they simply come together and acquire a new and holistic meaning from a semantic perspective. The signs water and mouth have become the representation of the act of drinking.

3)kas[beer] nag₄[to drink] a[water]-gen₇[equative: This suffix can be thought of as the Turkish postposition “gibi” in terms of its function.]: “drinking beer like a water.” Bkz. Matuszak Jana, “Assessing Misogyny in Sumerian Disputations and Diatribes.” *Studying Gender in the Ancient Near East*, (2018): 260.

⁷(ETCSL Proverbs: c. 6.1.02, Segment B: 202)nam-sag₉-ga kaš-am₃nam-ḫul kaskal-am₃. “The good thing is beer, the bad thing is the journey.”

are two intertwined and seemingly banal concepts, it is precisely this very entanglement that renders the contrast between them meaningful. As such, even in Sumerian, we can observe that these concepts are expressed through related signs. Therefore, let us examine these two concepts both to provide a phonemic example and to illustrate what sort of contradiction we are discussing. While the sign BAD means death with its reading *us₂*, a different reading of the same sign that is *til* means “to be complete, to end.” However, the most striking point is that *til₃*, which is a homophone of *til* and one of the readings of the TI sign, means “to live.”⁸ Who could claim that even the mere possibility of such a hermeneutic environment, which almost acts as a bridge from death to life, is not impressive? Indeed, when we consider Sumerian as a language that has had several lifetimes and has continued to exist by defying death for at least 3,000 years, it is perhaps no wonder that these concepts are so closely intertwined.

As can be understood from the examples given above, we number the readings with subscripts in transliteration in order to distinguish the homophones of multivalent signs. As for the superscripts used in transliteration, they semantically classify the respective word to which they are attached.⁹ However, it is important to know that these markers are used in more than one way. For instance, the third person copula marker *am₆*, which functions similar to */-dır/* suffix optionally used to nominalize sentences in Turkish, was written only with the sign AN until 2400 BC, but later it was written as A.AN with *am₃* reading.¹⁰ However, no-

iki kavramı inceleyerek hem fonemik bir örnek verelim, hem de ne tür bir tezatlıktan bahsettiğimizi somutlaştıralım. BAD işareti, *us₂* okunuşuyla ölmek anlamına geliyorken, başka bir okunuşu olan *til* “tam olmak, bitmek” anlamına gelir. Ancak asıl önemli nokta, *til* okunuşunun sesteşi ve TI işaretinin okunuşlarından biri olan *til₃*’ün “yaşamak” anlamına geliyor olmasıdır.⁸ Ölümden yaşama doğru adeta bir köprü görevi gören, böylesine bir hermeneutic ortamın var olma ihtimalinin bile etkileyici olmadığını kim iddia edebilir ki? Gerçi, Sümerce’nin birden fazla hayatı olduğunu ve en az 3000 yıl boyunca ölüme meydan okuyarak bir şekilde var olmuş bir dil olduğunu düşündüğümüzde, belki şaşırmayız bu kavramların iç içe geçişine de.

Yukarıda verilen örneklerden anlaşılabileceği üzere, çok değerlikli (multivalent) işaretlerin sesteşlerini ayırt edebilmek adına, transliterasyonda okunuşları alt simgelerle numaralandırırız. Transliterasyonda üst simgelerle gösterilenler ise ilgili kelimeyi semantik olarak sınıflandıran belirteçlerdir.⁹ Ancak, bu belirteç işaretlerinin de birden fazla şekilde kullanıldığını bilmek gerekir. Mesela, üçüncü şahıs eki olan *am₆* *copula marker*, bizim isim cümlesi yapmak için kullandığımız fakat zorunlu olmayan */-dır/* akıllara gelsin, MÖ 2400’lere kadar sadece AN işaretiyle yazılırken, daha sonraları *am₃* okunuşuyla A.AN¹⁰ şeklinde yazılmıştır. Fakat, farklı dönemlere göre değişen bu ortografik alışkanlıkların varlığından bir haber olan acemi Sümerce öğrencisi; “Şu an noluyor? Tanrı nerede? Acaba gerçekten var mı? Yoksa burada işaretler ayrı olarak A[su] ve AN [cennet] okunuşlarıyla mı kullanılıyor? Zemzem suyu mu ki bu?” diyerek kendini bir karmaşanın

⁸As can be seen from Heraclitus' sentence, the same sense of contrast is present in both Sumerian and Ancient Greek, because TI also means arrow in Sumerian. “τὸ οὖν τόξον ὄνομα ΒΙΟΣ, ἔργον δὲ θάνατος, ‘The name of the bow is life, but its work is death.’” Bkz. Maurizio Viano, “Babylonian Hermeneutics and Heraclitus.” *Journal of Near Eastern Studies*, no. 80.2 (2021): 234.

⁹Tanrısal isimler için AN veya DİDİR, yer adları için KI, odundan yapılmış objeler için GIS, nehirler için ID vb. Dietz O. Edzard, *Sumerian Grammar* (Brill, 2003), 9.

¹⁰Gonzalo Rubio, “Sumerian Morphology,” in *Morphologies of Asia and Africa*, ed. Alan S. Kaye, (Pen State University Press, 2007), 1365. As a relevant example: (CDLI P232288): iv (column 4), 7 (line 7): *lu₂-bi ku-li-mu he₂-am₃*.

vice students of the Sumerian, unaware of the existence of these spelling rules that changed according to different periods, might ask: "What happens now, where is God? Does he really exist? Or are the signs used here written separately as A [water] and AN[heaven]? Is this Zamzam water?" and thus they may find themselves in a state of confusion. Unusual use of the AN sign is not limited to the copula marker. For example, while the expression used to say "middle of heaven" is expected to be written as sag₄ an-na¹¹, it is written backwards as an-sag₄. It is possible to encounter this free order or reverse spelling, which is particularly associated with the Old Sumerian but has not lost its influence in later periods and in different structures.¹² Have you considered that this is the only thing that is expressed backwards? There is more: the upward stroke used to write the DA and SU signs is one of the characteristic features of ancient Sumerian orthography, dating back to the Early Dynastic period (25th – 23rd centuries BC). However, it is observed that this upside down stroke was abandoned in later periods. Although this may seem to be an unimportant detail, it is one that can give experts an immediate idea of the time period in which the manuscript was written.¹³

içinde bulabilir. AN işaretinin beklenilenin dışındaki kullanımı copula markerıyla sınırlı değildir. Mesela, "cennetin ortası" diyebilmek için kullanılan ifadenin, sag₄ an-na¹¹ olarak yazılması beklenirken, karşımıza tersten bir yazılış şekliyle an-sag₄ olarak çıkar. Eski Sümerceyle ilişkilendirilen ama sonraki dönemlerde de etkisini kaybetmemiş bu serbest dizilim (*free order*) ya da tersten yazılış şekliyle farklı yapılarla karşılaşmak mümkündür.¹² Tersten olan tek şey bu mu sandınız? Dahası var: DA ve SU işaretlerini yazarken kullanılan *upward stroke* Erken Hanedanlık (MÖ 25 – 23. yüzyıllar) dönemine tarihlenen, eski Sümerce ortografisinin karakteristik özelliklerinden birisidir. Fakat sonraki dönemlerde bu baş aşağı çizginin terk edildiği gözlemlenir. Önemsiz bir detay gibi görünse de, inceleme yapan uzmanlara ellerindeki manüskriptin yazılma dönemi hakkında anında bir fikir verebilir.¹³ Aksi takdirde, dönemlere özel ortografik ve gramatik özelliklerin yardımı olmadan, mesela UR III döneminde yaşamış olan Shulgi için oluşturulmuş ilahilerin, aslında Old Babylonian (OB) döneminde modernize edilerek yazılmış geç kopyalar olduğunu bilemezdik.¹⁴

Dinamik İkili: Gramer ve Ortografi

OB döneminde normlaşan fonetik

(*unorthographic/syllabic*) yazım şekli,¹⁵ örneğin mu-na-du yapısının mu-na-an-du olarak yazılması; Amar-Suen (MÖ 2045-2037) dönemine kadar

¹¹sag₄an=ak [genitive: corresponds to "cennetin" in Turkish]

¹²(CDLI P213570): The abzu, the cult temple of Enki, is written as ZU.AB,

(CDLI P226510): The most common epithet of the UR III kings is written as anubda limmu-ba rather than ubda an-na limmu-ba, (CDLI P227461): amThe Name of Amar-suen is written as [EN.ZU].

¹³Piotr Michalowski, "The Lives of the Sumerian Language," ed. Seth L. Sanders, *Margins of Writing, Origins of Cultures* (The Oriental Institute of the University of Chicago, 2006), 170. Michalowski considers the abandonment of the upward stroke as part of Naram-Sin's reforms and the bureaucratic imposition of the Old Akkadian dialect, rather than a literal sense of esprit de corps.

¹⁴Jacob Klein, "The Royal Hymns of Shulgi King of Ur: Man's Quest for Immortal Fame." *Transactions of the American Philological Society*, no. 71.7 (1981): 8.

¹⁵ 1) Jeremy Black and Gábor Zólyomi, "Introduction to the Study of Sumerian", *Analyzing Literary Sumerian: Corpus-based Approaches*. (2007): 4.

The same applies to the Emesal dialect; "syllabic du5-mu vs. logographic dumu."

2) Jerrold S. Cooper "Right writing: Talking about Sumerian Orthography and Texts." *Acta Sumerologica*, no. 22 (2000): 46. "If orthography is a set of normative rules for using graphs to render written language, then Sumerian orthography uses graphs encoded for meaning (logograms) to render lexemes and graphs encoded on the phonetic level (phonograms; see below) to represent bound morpheme. When these rules are broken and lexemes are written with graphs encoded at the phonetic level, whether occasionally or throughout an entire text, Sumerologists over the last half century have most often referred to the results as syllabic writing (/orthography/spelling) or syllabically written texts."

Dynamic Duo: Grammar and Orthography

Orthographic features that vary depending on the period and even the place where the manuscript was written, such as the phonetic (unorthographic/syllabic) orthography¹⁵ that became the standard during the OB period, e.g. mu-na-du written as mu-na-an-du, or the widespread use of CVC¹⁶ (consonant-vowel-consonant) characters until the reign of Amar-Suen (2045 - 2037 BCE), but an increase in the use of VC characters thereafter, e.g. the Early Dynastic dab₆ later written as da-ab(VC), are highly significant for morphological analyses. Therefore, understanding grammar can be quite challenging for someone who is not familiar with the orthography. For example, while the dative suffix /ra/ is expected to be dropped when preceded by a vowel and is in final position, since /CVr/ signs were not used until the end of 3000 BC,¹⁷ we see that it retains its full form in example (A1). In this case, an experienced Sumerian learner would immediately suspect that there is a hidden genitive (GEN) between e-ninnu and /ra/ that is not orthographically visible, because /ra/ must be preceded by a closed syllable in order to retain its full form. This situation can be likened to the sound drop in the Turkish word “alnım.” Even if the dropping or absence of /ı/ in Al(ı)n+ım is not specifically indicated in spelling or pronunciation, we know that it actually drops as a result of phonetic rules, like the GEN suffix in (A1).

CVC¹⁶ (Consonant-vowel-consonant) işaretlerinin kullanılması ama daha sonra VC işaretlerinin kullanımında artış görülmesi, mesela Erken Hanedanlık dönemine özel dab₆ işaretinin sonradan da-ab(VC) olarak yazılması gibi döneme ve hatta manuskriptin yazıldığı yere göre değişiklik gösteren ortografik özellikler morfolojik analizler açısından da oldukça önemlidir. Ortografi bilmeyen birinin grammeri anlaması bu yüzden oldukça zordur. Mesela, *dative* (DAT) eki /ra/’nın bir sesli harf tarafından öncelendiğinde ve final pozisyonunda olduğunda düşmesi beklenirken, çünkü /CVr/ işaretleri MÖ 3000’lerin sonuna kadar kullanılmaz,¹⁷ (A1) örneğinde tam formunu koruduğunu görürüz. Deneyimli bir Sümerce öğrencisi, e-ninnu ve /ra/ arasında ortografik olarak görünür olmayan gizli bir *genitive* (GEN) olduğundan hemen şüphelenir, çünkü /ra/’nın tam formunu koruyabilmesi için kapalı bir hece tarafından önceleniyor olması gerekir. Bu durum, Türkçe’deki alnım kelimesinin uğradığı ses düşmesine benzetilebilir; al(ı)n+ım, yapısında düşen /ı/ harfi yazılı olarak belirtilmemiş ya da telafuz edilirken söylenmiyor bile olsa, (A1) örneğindeki GEN eki gibi, biz onun aslında ses olayı sonucunda düştüğünü biliriz.

(A1)En-ana-tum I 19 1–2 (CDLI P222490)¹⁸

dnin-nir₂-su₂, e₂-ninnu-ra
ningirsuk [eninnu=ak]=ra
“for Ningirsu in the temple E-ninnu”

¹⁶Sessiz-sesli-sessiz harften oluşan kapalı heceler.

¹⁷Gábor Zólyomi, *An Introduction to the Grammar of Sumerian*, (Eötvös University Press, 2016), 43.

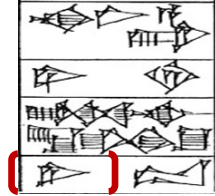
Although signs were used in the Early Dynastic period (CVC), they were limited in number and /CVr/ was not one of them.

¹⁸The numbers P (manuscripts) and Q (composite texts reconstructed from different manuscripts) are corresponding with the catalogue numbers at CDLI site (<https://cdli.mpiwg-berlin.mpg.de/>) .

In the previous paragraphs, it is stated that a sign can have more than one representation, both logographic and phonographic, then a question naturally arises: So how do these Sumerologists decide on the "correct" reading of these signs belonging to a dead language when translating? At this stage, it is necessary to highlight vowel harmony, which is similar to the major vowel harmony in Turkish and is an important feature of ED period Sumerian orthography.¹⁹ Most of the verbs and even words in Sumerian are monosyllabic, even if they have more than one syllable, the verb root usually contains one type of vowel, probably due to its repetitive structure. Depending on the vowel in the verb root, the vowel of the suffixes in the verb chain also changes. If the verb root contains /a/, the suffixes are formed with /e/; If the root contains /u/, the suffixes are colored with /i/.²⁰ We shall now examine how the vowel harmony is utilized to determine the correct reading of a sign through a very con-

(A2) En-metena 1 1:18-21 (Q001103)

na-ru₂-a-be₂ i₃-burx(PAD) eden lagas{ki}-se i₃-DU

roversial En-metena passage:

One of the suggestions put forward as a

Önceki paragrafta, bir işaretin gerek logografik gerekse fonografik olarak birden fazla temsili olabileceğinden bahsetmiştik, akabinde doğal olarak şöyle bir soru doğuyor: Peki bu Sümerologlar çeviri yaparken ölü bir dile ait olan bu işaretlerin “doğru” okunuşuna nasıl karar veriyor? İşte bu aşamada, Türkçe’deki büyük ünlü uyumuna benzer olan ve ED dönem Sümerce ortografisinin önemli bir özelliği olan vowel harmonyden bahsetmek gerekir.¹⁹ Sümercede fiillerin ve hatta kelimelerin çoğu tek hecelidir, ki birden fazla heceli bile olsa, tekrarlayıcı yapısından olsa gerek fiil kökü genellikle bir tip ünlü harfi içerir. Bu harfe bağlı olarak fiil zincirindeki eklerin ünlü harfi de değişir. Fiil kökü /a/ içeriyorsa ekler /e/ ile eklendirilir; kök /u/ içeriyorsa, ekler /i/ ile renklendirilir.²⁰ Çeviri konusunda çok tartışmalı olan bir En-metena pasajı üzerinden vowel harmony sayesinde nasıl bir okunuşun uygunluğuna karar verildiğine bakalım:

Burada DU işaretiyle yazılmış olan fiile, potansiyel okunuş olarak ileri süren önerilerden birisi “gitmek” fiilinin geçmiş zaman hali olan *nen*’dir.²¹ Fakat, fiil zincirinin bir parçası olan finite

¹⁹Zólyomi, *An Introduction to the Grammar of Sumerian*, 27. Vowel harmony is considered one of the distinguishing features of the southern Mesopotamian (Lagash, Umma, Ur, Uruk) orthography, which is considered to be more prestigious than the northern version. It disappears in the following centuries.

²⁰J. H. Krispijn, "Writing Semitic with Cuneiform Script," in *The Idea of Writing. Writing Across Borders*, eds. Alex de Voogt and Joachim Friedrich Quack, (Brill, 2012), 196.

²¹Walther Sallaberger, "Sumerian Language Use at Garšana," içinde *Garšana Studies* (Cornell University Studies in Assyriology and Sumerology, 6), ed. D. Owen (CDL Press, 2011), 339.

Sallaberger points out that, unlike other UR III archives, the Garšana documents are written in an unorthographic (syllabic, overly hyphenated) manner, following the CV-VC model we mentioned earlier: "In the Garšana documents one encounters a number of so-called unorthographic writings. Words written regularly with simple or compound logograms in the large state or provincial archives are represented by basic phonograms usually of the CV and VC pattern. A few examples of words that are usually written differently in other Ur III archives may suffice here: *ne26-en* = *nen* 'to go'"

potential reading of the verb written with the sign DU here is *nen*, which is the past tense of the verb "to go".²¹ However, the finite marker, which is part of the verb chain, is written with the /i/ graphoneme of the NI sign, instead of being written with the /e/ graphoneme of the E sign. Therefore, the verb *gen* with /e/ in the root is not taken into consideration as it does not fit the vowel harmony in this formation, while other pronunciations with /u/ in the root continue to be evaluated depending on the syntactic structure of the sentence and the transitivity of the verb.²²

Another reading of the NI sign is *ne₂*, which is used in the spelling of the third person possessive suffix *ane*. While we are on the subject of /ane/, let's look at another feature of Sumerian grammar, the modifying genitive structures and the differences reflected in orthography, which

marker, E işaretinin /e/ *graphoneme*'i ile yazılmak yerine NI işaretinin /i/ *graphoneme*'i ile yazılır. Dolayısıyla, kökünde /e/ olan *gen* fiili bu oluşumdaki vowel harmonyye uymadığından değerlendirmeye alınmaz, kökünde /u/ bulunan diğer okunuşlar ise cümlelerin syntactic yapısına ve fiil geçişliliğine bağlı olarak değerlendirilmeye devam eder.²²

NI işaretinin bir diğer okunuşu ise *ne₂* şeklindedir ve üçüncü şahıs iyelik eki olan *ane* nin yazılışında kullanılır. Hazır /ane/'den bahsederken, aşağıdaki ilgili örnekler üzerinden Türkçe'de karşılığını bulabileceğimize, Sümerce gramerinin bir diğer özelliği olan *modifying genitive* yapılarına ve ortografiye yansıyan farklılıklara da bakalım o zaman:

(A3.1) Gudea Cyl. B 10:1 (ETCSL 2.1.7)²³

sipad	anse-ka- <i>ne₂</i>
sipad	anse=ak=ane
[shepherd]	[donkey]=GEN=POSS=ABS

- a) sipad [anse=ak]: Eşek çobanı, "donkey herder"
- b) + ane =onun eşek çobanı, "his donkey herder"

(A3.2)*sipad	anse-na:
sipad	anse=ane=ak

"Eşeginin çobanı"
 "Herder of his donkey"

(A4.1) Gudea 018 1:8 (CDLI P232471)

E ₂	gir ₂ -su {ki} -ka- <i>ne₂</i>
E ₂	girsu ^{ki} =ak=ane
[House]	[Girsu]=GEN=POSS

- a) E₂ [girsu^{ki}=ak]: Girsu Tapınağı "Girsu temple"
- b) + ane: "Onun Girsu('daki) tapınağı," "Her temple in Girsu"

(A4.2) Gudea Cyl. A 24:8 (ETCSL 2.1.7)²⁴

E ₂	lugal-na
E	lugal=ane=ak
House	king=3. SG.H.POSS=GEN

"His master's temple" "Kralının tapınağı"

²²Gábor Zólyomi, "The Borderline Between Lagas and Umma. A New Interpretation of En- metena 1 1:18-21 and 2:6-10." (forthcoming), 2.

²³Zólyomi, *An Introduction to the Grammar of Sumerian*, 52.

²⁴Zólyomi, *An Introduction to the Grammar of Sumerian*, 68.

In stage (a) of the structures (A3.1) and (A4.1), GEN morpheme corresponds to the indefinite noun phrase in Turkish and actually defines the word "shepherd" as "donkey shepherd".²⁵ In the next stage (b), /ane/ treats this indefinite phrase as a single word²⁶, that is, it defines the two together as "his [donkey herder]." On the contrary, in a hypothetical example such as (A3.2), it can be claimed that the GEN suffix highlights the ownership relationship between his donkey [anse=ane] and the shepherd as "the shepherd of his donkey" within the framework of its main function, and therefore this corresponds to the definite noun phrase in Turkish.²⁷ Probing the orthographical features, we see that /na/ in lugal-na (A4.2) corresponds to ane=ak. The reason for this is that GEN /ak/ merges with the short vowel /e/ at the end of the preceding possessive suffix /ane/. As a result, /e/ cannot be retained in this context.²⁸ When it comes to GEN, since it is in final position in this example, /k/ is likely dropped while /a/ remains. Vowel lengths were later indicated by *scriptio plena*, probably due to the influence of Sargonic period Akkadianism.²⁹ When GEN /ak/, written with the sign NE, comes after the human plural suffix enē and combines with its long vowel, it cannot preserve its vowel and loses its consonant if it is in the final position, so it is transliterated only as /ne/. In a similar construction, where GEN is not the final syllable but is followed by the ergative (ERG) marker, which is a bound morpheme, as in example

(A3.1) ve (A4.1) örneklerinde gördüğümüz yapıların (a) aşamasında GEN morpheme'i Türkçe'deki belirtisiz isim tamlamasına karşılık gelir ve aslında "çoban" kelimesini "eşek çobanı" olarak niteler.²⁵ Sonraki (b) aşamasında ise /ane/'nin bu belirtisiz tamlamaya tek bir kelime²⁶ gibi davrandığını yani ikisini birlikte "onun [eşek çobanı]" olarak tanımladığını görürüz. Tam tersine, (A3.2) gibi varsayamsımsal bir örnekte, GEN ekinin ana görevi çerçevesinde onun eşeği [anse=ane] ve çoban arasındaki sahiplik ilişkisini öne çıkardığını ve dolayısıyla bunun Türkçe'deki belirtili tamlamaya karşılık geldiğini söyleyebiliriz.²⁷ Ortografik olarak yazım şeklini (spelling) incelediğimizde, (A4.2) lugal-na'daki /na/'nın ane=ak'a karşılık geldiğini görürüz. Bunun sebebi, GEN /ak/'ın onu önceleyen, /ane/ aidiyet ekinin sonundaki kısa ünlü olan /e/ ile birleşmesidir ve /e/ böyle bir durumda varlığını koruyamaz.²⁸ GEN bu örnekte final pozisyonunda olduğu için, /a/ harfi varlığını korurken /k/ harfi muhtemelen düşer. Ünlü uzunlukları, daha sonraları Sargonic dönem Akadçılık'ın (*Akkadianism*) etkisinden olsa gerek, *scriptio plena* olarak belirtilmeye başlanır.²⁹ GEN /ak/, NE işaretiyle yazılan enē insan çoğul ekinden sonra gelip onun uzun ünlüsüyle birleştiğinde ise, kendi ünlü harfini koruyamaz ve final pozisyonundaysa sessiz harfini de kaybeder, dolayısıyla sadece /ne/ olarak translitere edilir. Benzer bir yapıda GEN'in son syllable olmadığı fakat bağlı morphem olan ergative (ERG) işaretleyicisi ile takip edildiği durumlarda, örnek (A5)'de olduğu gibi, /k/ sessiz harfini kaybetmez ve geçişli fiil cümlelerinde

²⁵For instance, in the case of "kapı kolu" (door handle), when we ask "what kind of handle?", and receive "door" as the answer, we can say that it is actually the door being described as a kind of handle.

²⁶Gábor Zólyomi, "Genitive Constructions in Sumerian." *Journal of Cuneiform Studies*, no. 48.1 (1996): 31-47. "A word-level category"

²⁷Zólyomi, "Genitive Constructions in Sumerian," 46. "Regarding the function, indefinite genetives are used to express a sort of attribution, while definite genetives mark possession in both languages (Sumerian and Turkish)."

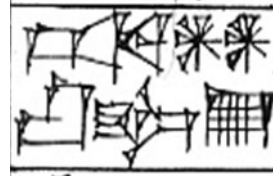
²⁸John Huenhegard, *A Grammar of Akkadian*. (Brill, 2018), 1.

For instance, while mutum means "husband" in Akkadian, the word "mütum", which is written with a long vowel, means "death".

²⁹Krispijn, "Writing Semitic with Cuneiform Script," 216. "Long vowels were not systematically indicated in PreSargSum, but forms of scriptio plena were developed in SargAkk In Akkadian as well as in Sumerian in the Syllabary and lexical texts of Ebla scriptio plena indicates phonemic vowel length."e.g /ī/ with I: KID = gi-i-dum = kīt-um "reed mat."

(A5) En-metena 1 1:3(CDLI P222533)

Ab-ba diñir~diñir-re₂-ne-ke₄
[father] diñir.diñir=enē=ak=e
 gods= PL=GEN=ERG“
(Enlil ...) father of all the gods”

(A5), /k/ does not lose its consonant and is transliterated as ke₄ with the ERG /e/ marker used to mark the subject of transitive verbs. In the case of (A5) the subject in question is Enlil, whose name is mentioned in the previous lines, but the ergative marker is added to the last phrase qualifying him instead of his name.

Conclusion

I have tried to cover the most important orthographical differences as thoroughly as possible. However, it is important to keep in mind that the variants are highly diverse and not limited to spelling, and that there can be significant differences in word choice, sentence structure, and even variations depending on the genre of texts written in the same period. To wrap up, I would like to end my words by being aware of the Sumerian proverb as follows: “No tall person is able to reach heavens,” but also saying that a prophet resides within every human being. After all, just as it is difficult to write a single descriptive grammar book for Sumerian, which has existed in some form for over 3,000 years, it is equally difficult to touch upon all the periodic and regional differences in this short article. Nevertheless, what is more difficult is trying to understand grammar without knowing orthography. Thus, it is my hope that this study has contributed to a more nuanced understanding of the Sumerian language through the lens of orthography for those interested.³⁰

Sonuç

Yukarıda spelling nazarındaki ortografik farklılıklara elimden geldiğince değinmeye çalıştım. Fakat, varyantların çok çeşitli olduğunu ve ortografiyle sınırlı kalmadığını, kelime seçimlerinde, cümle yapılarında ve hatta aynı dönemde yazılan metinlerin türüne göre bile önemli farkların olabileceğini unutmamak gerekir. “Hiçbir uzun insan cennete ulaşamaz” Sümerce sözünün farkında olarak, fakat her insanın içinde de bir peygamber uyuklar diyerek sözlerimi bitirmek istiyorum. Zira, 3000 yıldan fazla bir süre boyunca bir şekilde var olmuş Sümerce için tek bir tanımlayıcı gramer kitabı yazmak ne kadar zorsa, bu kısa yazıda tüm dönemsel ve bölgesel farklılıklara değinmek bir o kadar zordur. Daha zor olansa ortografi bilmeden grammari anlamaya çalışmaktır. Umuyorum ki, bu çalışma ilgilileri için Sümerceyi ortografi yoluyla biraz daha anlaşılır kıla-

³⁰I would like to express my deepest gratitude to the esteemed Professor Zólyomi, who may well be regarded as the unseen architect of this paper, having devoted himself to ensuring that I genuinely learned. Thus, all the credit and glory go to him. Needless to say, any remaining errors are entirely my own.

I would also like to extend my heartfelt thanks to Professor Gerçek, whose insightful feedback on this paper has been invaluable.

Bibliography

- Black, Jeremy, and Gábor Zólyomi. "Introduction to the Study of Sumerian." *Analyzing Literary Sumerian: Corpus-based Approaches*. (2007): 1-32.
- Black, Jeremy, Cunningham, G., Ebeling, J., Flückiger-Hawker, E., Robson, E., Taylor, J., and Zólyomi, G., *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature*, Oxford 1998–2006. <https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/>
- CDLI contributors. 2024. "Home." *Cuneiform Digital Library Initiative*. November 1, 2024. <https://cdli.mpiwg-berlin.mpg.de/>.
- Cooper, Jerrold S. "Right writing: Talking about Sumerian Orthography and Texts." *Acta Sumerologica*, no. 22 (2000): 43-52.
- Edzard, Dietz O. *Sumerian Grammar*. Brill, 2003.
- Hayes, John L. *A Manual of Sumerian Grammar and Texts*. Urdena Publications, 1990.
- Huehnergard, John. *A Grammar of Akkadian*. Brill, 2018.
- Jagersma, Bram. "A Descriptive Grammar of Sumerian." PhD diss., Leiden University, 2010.
- Klein, Jacob. "The Royal Hymns of Shulgi King of Ur: Man's Quest for Immortal Fame." *Transactions of the American Philosophical Society*, no. 71.7 (1981): 1-48.
- Krispijn, T. J. "Writing Semitic with Cuneiform Script. The Interaction of Sumerian and Akkadian Orthography in the Second Half of the Third Millennium BC". In *The Idea of Writing*, edited by de Voogt, Alex, and Joachim Friedrich. Brill, 2012. https://doi.org/10.1163/9789004217003_010
- Matuszak, Jana. "Assessing Misogyny in Sumerian Disputations and Diatribes." *Studying Gender in the Ancient Near East*, no. 10 (2018): 259-72.
- Michalowski, P. "The Lives of the Sumerian Language." In *Margins of Writing, Origins of Cultures*, edited by Seth L. Sanders, The Oriental Institute of the University of Chicago, 2006.
- Murphy, M. Lynne. "Contrasts in American and British Dictionary Cultures: The View from Marketing." *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America*, no. 39.2 (2018): 1-30.
- Rubio, Gonzalo. "Sumerian Morphology." In *Morphologies of Asia and Africa*, edited by Alan S. Kaye, Pen State University Press, 2007.
- Sallaberger, Walther. "Sumerian Language Use at Garšana on Orthography, Grammar, and Akkado-Sumerian Bilingualisms." In *Garšana Studies*, edited by David I. Owen, Cornell University Studies in Assyriology and Sumerology CUSAS 6, CDL Press, 2011.
- Sebba, Mark. *Spelling and Society: The Culture and Politics of Orthography around the World*. Cambridge University Press, 2007.
- Viano, Maurizio. "Babylonian Hermeneutics and Heraclitus." *Journal of Near Eastern Studies*, no. 80.2 (2021): 231-244.
- Zólyomi, Gábor. "Genitive Constructions in Sumerian." *Journal of Cuneiform Studies*, no. 48.1 (1996): 31-47.
- Zólyomi, Gábor. *An Introduction to the Grammar of Sumerian*. Eötvös University Press, 2016.
- Zólyomi, Gábor. "The Borderline Between Lagas and Umma. A New Interpretation of En-metena 1 1:18-21 and 2:6-10." (forthcoming)
- Zólyomi, Gábor. "Genitive Constructions in Sumerian." *Journal of cuneiform studies*, no. 48.1 (1996): 31-47.
- Wittgenstein, Ludwig. *Felsefi Soruşturmalar*. Translated by Haluk Barışcan. Metis Yayınları, 2023.

From Late Ottoman to Early Republican Period

Museology in Türkiye

Pelin Gürol Öngören

From the 19th century onward, museums have been shaped by the development of disciplines such as history, art history, archaeology, and ethnography, as well as by powerful ideologies such as nationalism and imperialism. Museums have played a critical role in the construction of collective identities and the establishment of shared bonds that hold communities together. Through archaeological and ethnographic artifacts, museums have become spaces where cultural heritage is visualized. In this context, the scientific knowledge obtained through archaeological excavations has, in some societies, been used as a tool to serve ideological purposes, with perceptions of heritage being adapted to fit ideological interpretations. Ethnography and ethnology, particularly in the late 19th and early 20th centuries, identified objects that represented national traditions, contributing to the identity-building processes of countries that had declared or were about to declare independence.

While Late Ottoman and Early Republican museums shared a common concern for the representation of history and cultural heritage, they were founded on differing approaches. Narratives created in museums during this period were shaped by the relationship between material culture, memory, and identity and were subjected to new arrangements under the control of political power. Within this framework, the understanding of cultural heritage evolved from the collective identity of a multicultural

19. yüzyıldan itibaren müzeler tarih, sanat tarihi, arkeoloji ve etnografya gibi disiplinlerin gelişimiyle birlikte, milliyetçilik ve emperyalizm gibi güçlü ideolojilerin etkisi altında şekillenmişlerdir. Müzeler, kolektif kimliklerin oluşturulmasında ve toplulukları bir arada tutan müşterek bağların kurulmasında kritik rol oynamıştır. Arkeolojik ve etnografik eserler aracılığıyla müzeler kültürel mirasın görselleştirildiği mekanlar haline gelmiştir. Bu bağlamda, arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen bilimsel bilgi bazı toplumlarda ideolojik amaçlara hizmet etmek için bir araç olarak kullanılmış, miras algısı ideolojik yorumlara göre uyarlanmıştır. Etnografya ve etnoloji de 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında bağımsızlıklarını ilan etmiş ya da edecek olan ülkelerin kimlik inşasında milli gelenekleri temsil edecek nesneleri belirlemiştir.

Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi müzeleri, tarihin ve kültürel mirasın temsiliyeti üzerine ortak bir düşünceye sahip olsa da farklı yaklaşımlar üzerine temellenmiştir. Bu süreçte müzelerde oluşturulan anlatılar, maddi kültür, bellek ve kimlik arasındaki ilişkiye dayalı olarak biçimlenmiş ve siyasal gücün denetimi altında yeni düzenlenmelere tabi olmuştur. Bu bağlamda, Geç Osmanlı Döneminden Erken Cumhuriyet dönemine kültür mirası anlayışı, çok kültürlü bir imparatorluğun kolektif kimlik tanımından milli kimlik tanımına doğru evrilmiştir. Bu süreçte arkeoloji ve etnografya disiplinleri, kolektif kimlik inşasında ve kültürel mirasın tanımlanmasında önemli bir yer tutmuştur.

Osmanlı İmparatorluğunda müzeciliğe yönelik ilk adımlar 19. yüzyılın ilk yarısında atılmıştır. 1846 yılı, Osmanlı müzeciliğinin yasal hüküm-

empire to the definition of a national identity from the Late Ottoman to the Early Republican period. During this transformation, the disciplines of archaeology and ethnography played a significant role in the construction of collective identities and the definition of cultural heritage.

The first steps toward museology in the Ottoman Empire were taken in the first half of the 19th century. The year 1846 marks the formal beginning of Ottoman museology, established through legal provisions. During this time, collections of historical artifacts and antique weapons began to be gathered and preserved under the roof of the Hagia Irene Church. This development represented a turning point, demonstrating the Ottoman Empire's attention to history, archaeology, and the exhibition of historical artifacts through museums. In 1876,

lerle belirlenen başlangıcını temsil eder. O dönemlerde, antik silahlarla birlikte tarihi eser koleksiyonları Aya İrini Kilisesi'nin çatısı altında toplanmaya ve korunmaya başlanmıştır. Bu gelişme, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihe, arkeolojiye ve müzeler aracılığıyla tarihi eserlerin sergilenmesine kayıtsız kalmadığını gösteren bir dönüm noktasıdır. Koleksiyon 1876'da Aya İrini Kilisesi'nden Çinili Köşk'e nakledilmiş, beş yıllık restorasyon süresinden sonra müze 1880 yılında açılmıştır. Osmanlı döneminin en önemli müze projesi ise 1891 yılında müze amacıyla inşa edilen ve halka açılan **Müze-i Hümayûn** (1887-1891) olmuştur (Fig.1). Bu arkeoloji müzesi, aynı zamanda dünyadaki ilk müze örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun en buhranlı döneminde anıtsal bir müze binasının inşası Türkiye müzecilik tarihinde yeni bir sayfa açmaktadır. Bu girişim bir Osmanlı aydını, ressam ve arkeolog olan müze müdürü Osman Hamdi Bey ile oldukça ilişkilidir.

Fig. 1. Müze-i Hümayun;

the collection was moved from Hagia Irene to the Tiled Pavilion (Çinili Köşk), and following a five-year restoration process, the museum was reopened in 1880. The most significant museum project of the Ottoman era was the **Müze-i Hümâyûn** (Imperial Museum), constructed and opened to the public between 1887 and 1891 (Fig. 1). This archaeological museum can also be regarded as one of the first museum examples worldwide. The construction of a monumental museum building during one of the most turbulent periods of the Ottoman Empire marked a new chapter in the

Müzenin sahip olduğu Yunan ve Roma dönemlerine ait arkeolojik koleksiyonlar Alexandre Vallaury tarafından neo-klasik üslupta tasarlanmış olan müzede sergilenmiştir. Bu müze Osmanlı toplumunun çok-kültürlü yapısını Osmanlı kimliği altında bir arada tutmayı ve bağımsızlığına kavuşmayı hedefleyen topluluklara birlik mesajı vermeyi amaçlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu topraklarından çıkarılan arkeolojik eserler (özellikle Greko-Roma mirası) Osmanlı'nın ilk müzesinin yapı taşlarını oluşturmuştur. Klasik döneme yapılan bu vurgu, 18. yüzyıldan beri Avrupa ülkelerinde başlayan arkeolojik çalışmalar ile örtüşmekteydi.

Fig. 2. Türk İslam Eserleri Müzesi

history of Turkish museology. This endeavor is closely associated with Osman Hamdi Bey, an Ottoman intellectual, painter, and archaeologist who served as the museum's director. The museum housed archaeological collections from the Greek and Roman periods, displayed in a neo-classical building designed by Alexandre Vallaury. This museum aimed to preserve the multicultural structure of Ottoman society under the umbrella of Ottoman

Osmanlı döneminin bir diğer müzesi ise, Türk-İslam sanatlarının yanı sıra etnografya müzesi oluşturmaya yönelik ilk girişim olan **Evkaf-ı İslamiye Müzesi**'dir (bugünkü adıyla Türk-İslam Eserleri Müzesi) (1914) (Fig.2). Müze, Mimar Sinan'ın inşa ettiği en önemli yapılardan olan Süleymaniye Külliyesi'nin imaret binasında açılmıştır. Müzenin açılmasını bu dönemde Batı Avrupa'daki ve Amerika'daki müzelerde İslam bölümlerinin açılmaya başlaması, oryantalist imgelerin dünya fuarları yoluyla bu ülkelerde sergilenmesi, bunun yanında Os-

identity and to convey a message of unity to communities aspiring for independence. Archaeological artifacts unearthed from Ottoman territories (especially Greco-Roman heritage) formed the cornerstone of the first Ottoman museum. This emphasis on the Classical period paralleled archaeological activities initiated in European countries since the 18th century.

Another museum of the Ottoman period was the **Evkaf-ı İslamiye Müzesi** (Museum of Islamic Foundations), later renamed the Museum of Turkish and Islamic Arts, which was the first attempt to establish an ethnographic museum alongside a museum of Turkish-Islamic arts (1914) (Fig. 2). The museum was opened in the imaret building of the Süleymaniye Complex, one of the most significant works of Mimar Sinan. Its establishment can be understood within the context of the opening of Islamic sections in Western European and American museums, the display of Orientalist images in world fairs, and the growing interest in ethnographic artifacts during the late years of the Ottoman Empire, reflecting increasing Pan-Islamic and Pan-Turanian policies. By preserving objects related to the Turkish-Islamic past in an architectural structure reflecting this glorious history, the museum showcased the Ottoman Empire's perspective on cultural heritage during this period. The revolutionary political and cultural policies of the Early Republican period left their mark on the institutionalization of museology and the rapid increase in the number of museums. Museums were established to preserve, classify, and exhibit collected artifacts, and structures previously used as museum depots were rehabilitated. This process reflects the development of a new perspective on museology and cultural heritage shaped by the political and cultural approaches of the period. The first museum of the Republican era

manlı İmparatorluğu'nun son yıllarında artan İslamcılık ve Turancılık politikaları ve bu gelişmelerin etnografik eserlere olan ilgisinin yansıması ile anlam kazanmaktadır. Müze Türk-İslam geçmişine dair nesnelere sahip çıkarak, bu geçmişin şanlı dönemini ifade eden bir mimari yapıda hizmet vermeye başlayarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu dönemde kültürel mirasa bakış açısını da sergilemiştir.²

Erken Cumhuriyet Döneminde devrimsel siyasal ve kültür politikalarının izleri müzeciliğin kurumsallaşmasında ve müze sayısının hızlı artışında görülebilir. Toplanan eserlerin korunması, sınıflandırılması ve sergilenmesi için müzeler kurulmuş, müze deposu olarak kullanılan yapılar iyileştirilmiştir. Bu süreç, dönemin siyasal ve kültürel yaklaşımlarının müzecilik ve kültürel mirasa yönelik yeni bir bakış açısı geliştirdiğini göstermektedir. Cumhuriyet döneminin ilk müzesi etnografik çalışmalara dair sistematik bir araştırmanın başlaması ile 1925-27 yıllarında inşa edilen ve 1930'da halka açılan **Ankara Etnografya Müzesi** olmuştur (Fig.3). Erken Cumhuriyet döneminde kültür mirası anlayışı Anadolu topraklarındaki Türk ve İslam geçmişini açığa çıkarmak, özellikle Türk kültürüne ait toplanan etnografik malzemeler vasıtasıyla Türk milletinin tarihi geçmişini sergilemeye dayanan etnik bir anlatı üzerine kurulmuştur. Müze binası, milli mimari anlayışına uygun olarak Selçuklu ve Osmanlı mimarisinden esinlenerek Türk mimar Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanmıştır. Müze yapısı Osmanlı döneminde Müslüman mezarlığı olarak bilinen, Kurtuluş Savaşı yıllarında önemli milli ve dini toplantılara ve törenlere ev sahipliği yapmış, Namazgah adı verilen tepede inşa edilmiştir. Cumhuriyet döneminin reformları ve kazanılan şanlı zafer, Ankara'nın yeni kent planına göre önemli iki güzergahı olan Talat Paşa ve Atatürk Bulvarlarının birleştiği ve kente oldukça hakim bir noktada yer alan Etnografya Müzesi'nin ön bahçesine yerleştirilen Mustafa Kemal Atatürk'ün at üstünde batıya dönük biçimde tasvir edilen bronz heykeli (1927) ile de vurgulanmıştır. Müzenin koleksiyonu etnografik eserler ve Türk-İslam sanatı eserlerinden oluşmaktadır. 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde etnografya kültür oluşumunu araştıran bir bilim olarak yeni kurulan ulus-devletlerin kimlik inşasında

was the Ankara Ethnography Museum, constructed between 1925 and 1927 and opened to the public in 1930 (Fig. 3). The understanding of cultural heritage during the Early Republican period focused on uncovering the Turkish and Islamic past of

önemli rol oynamıştır. Etnografik bölümde geleneksel halk giysileri, takılar ve günlük yaşama dair nesneler yer alırken, Türk-İslam sanatı bölümünde dini bakımdan önemli mekânlardan getirilen eşyalar sergilenmiş, Türk kimliğinin inşa sürecine katkıda bulunmuştur.

Fig. 3. Ankara Etnografya Müzesi

Anatolia. It relied on an ethnic narrative that emphasized the historical past of the Turkish nation through ethnographic materials collected specifically for this purpose. Designed by Turkish architect Arif Hikmet Koyunoğlu in line with the principles of national architecture, the museum building was inspired by Seljuk and Ottoman architecture. The museum was constructed on Namazgah Hill, known as a Muslim cemetery during the Ottoman period and a site for important national and religious gatherings during the War of Independence. The museum's courtyard prominently features a bronze equestrian statue of Mustafa Kemal Atatürk, facing westward and symbolizing the Republic's achievements and glorious victory.

Cumhuriyet döneminde açılan ikinci müze ise bir arkeoloji müzesi olan ve Ankara'da kurulan **Anadolu Medeniyetleri Müzesi**'dir (1938-1968) (Fig.4). Başlangıçta Hitit ya da Eti Müzesi olarak adlandırılan bu müze, Ankara Kalesi çevresinde yer alan 15. yüzyıl Osmanlı dönemi ticari yapısı olan Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han'ın restore edilmesiyle oluşturulmuştur. Bu dönemde yeni müze binaları inşa etmek maddi olarak mümkün olmadığından, çoğunlukla tarihi yapılar müzelere dönüştürülmüştür. Bu yapıların müze olarak tahsis edilmesine kadar Akkale'de, Augustus Tapınağının ve Roma Hamamının çevresinde ve Etnografya Müzesinin bahçesinde arkeolojik eserler muhafaza edilmiştir. **Anadolu Medeniyetleri Müzesi**, bedesten yapısının planı itibarıyla müze işlevine uygun bir mekânsal düzen sunmuştur. Müzenin sergilediği Hitit eserleriyle Türk milleti arasındaki güçlü bağlantı, Hititlerin Anadolu'nun ilk sahipleri ve dolay-

The second museum established during the Republican era was the Museum of Anatolian Civilizations in Ankara (1938–1968) (Fig. 4). Initially named the Hittite Museum, it was created by restoring the Mahmut Pasha Bedesten and Kurşunlu Han, two 15th-century Ottoman commercial buildings near Ankara Castle. Given the financial challenges of constructing new museum buildings at the time, historical structures were often converted into museums. Before their conversion, archaeological artifacts were stored in Akkale, around the Temple of Augustus and the Roman Baths, and in the courtyard of the Ethnography Museum. The spatial design of the bedesten provided an appropriate arrangement for its function as a museum. The museum's display of Hittite artifacts emphasized the strong connection between the Turkish nation and the Hittites, who were regarded as the original inhabitants of Anatolia and, consequently, as the ancestors of the Turks. This notion shaped the perception of archaeological heritage during the Early Republican period. Archaeology was closely linked to nationalism, serving as a tool for constructing a rooted Turkish history based on new symbols. During this period, scientific research and excavations were undertaken to illuminate Turkish history and discover the origins of the Turks. The museum played a crucial role in constructing national identity by exhibiting large reliefs from recent excavations at Alacahöyük, Karkamış, Arslantepe, and Sakçagözü in its central hall and showcasing artifacts from various Anatolian cultures (e.g., Phrygian, Lydian, Urartian) in surrounding galleries.

In the Early Republican Period, another significant project predating the Museum of Anatolian Civilizations was the National or Hittite Museum (Fig. 5). Conceived as part of a broader initiative that included a National Library, an Aca-

Fig. 4. Anadolu Medeniyetleri Müzesi

sıyla Türklerin ataları olarak değerlendirilmesi esasına dayanmaktaydı, bu düşünce erken Cumhuriyet dönemindeki arkeolojik miras algısını şekillendirmiştir. Erken Cumhuriyet Döneminde de arkeoloji ve milliyetçilik arasındaki yakın ilişki yeni simgelere dayanan köklü bir Türk tarihi inşa etmek üzere kurulmuştu. Bu dönemde Türklerin kökenini keşfetmek amacıyla Türk tarihine ışık tutacak bilimsel araştırmalar ve kazılar yürütülmesine karar verilmiştir. Bu dönemde arkeoloji, ulusal kimliğin inşasında önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Müze, Alacahöyük, Karkamış, Arslantepe ve Sakçagözü gibi yeni kazılarda bulunan büyük kabartmaları merkez salonda, etrafındaki galerilerde de Anadolu'nun farklı kültürlerine (Frig, Lidya, Urartu vb.) ait eserleri sergileyerek milli kimlik inşasında önemli bir rol oynamıştır.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde bir diğer önemli projesi ise Anadolu Medeniyetleri Müzesinden önceye tarihlenen **Milli ya da Hitit Müzesi**dir (Fig. 5). Bilimsel bir merkez olması düşünülen Milli Kütüphane, Akademi ve Müze projesinin bir parçası olarak 1933 yılında Eckhard Unger ve Ernst Egli'nin önerisiyle Ankara Kalesi'nde planlanmış ancak hayata geçirilememiştir. Egli'nin tasarımı, Batı Avrupa müzeleri ile yerel unsurları bütünleştiren bir yaklaşım benimsenmiştir. Klasik sütunlu cephenin, Hitit kültüründe de kullanılmış olduğu bilinen *Bit-Hilani* -iki köşesinde kulelerin olduğu sütunlu giriş- formuyla melezlenmesi, müzenin ortasındaki avlunun *Halk için İstirahat Havuzlu Türk Bahçesi* adıyla tanımlanması, projenin taslak aşamasında ünlü Türk büyüklerinin büstlerinin müze mekanlarını birbirine bağlayan mekanlarda teşhir

demy, and a Museum intended to serve as a scientific center, the project was proposed in 1933 by Eckhard Unger and Ernst Egli to be located in Ankara Castle but was never realized. Egli's design adopted an approach integrating Western European museum elements with local features. This synthesis was evident in several aspects, such as combining a classical columned façade with the Bit-Hilani form—known from Hittite culture as a porticoed entrance flanked by two towers. Additionally, the central courtyard was envisioned as a Turkish Garden for Public Rest with a pool, emphasizing the connection between past and present. Other features of the proposal included displaying busts of renowned Turkish figures in spaces linking different museum areas and exhibiting Turkish tiles alongside ancient ceramics, illustrating an effort to establish a dialogue and synthesis between the old and the new.

Another museum project worth mentioning from the Early Republican Period was the Revolution Museum, intended to communicate the reforms and victories of the Republic to the public. However, this museum was never realized. The primary reason for its failure, as noted by contemporary intellectuals, was the lack of an available building. The collected artifacts were transferred in 1942 to the Turkish Revolution History Institute at Ankara University. On the other hand, efforts in Istanbul yielded partial success; Atatürk's residence in Şişli was opened as the Revolution Museum in 1942.

edilmesi, Türk çinilerinin antik seramiklerin yanında sergilenme düşüncesi gibi özellikler eskiyle yeni arasında kurulmaya çalışılan bağın ve sentezin göstergesidir. 5

Erken cumhuriyet döneminde bahsedilmesi gereken bir diğer müze olan **İnkılap Müzesi** ise Cumhuriyet reformlarını ve zaferlerini halka anlatmayı hedeflemiş bir müze projesidir, ancak hayata geçirilememiştir. Müzenin kurulamamasının temel nedeninin hazır bir binanın bulunmaması olduğu dönemin aydınları tarafından belirtilmiştir. Toplanan eserler 1942 yılında Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'ne aktarılmıştır. Öte yandan, İstanbul'daki çalışmalar kısmen olumlu sonuç vermiş, Atatürk'ün Şişli'deki evi 1942 yılında İnkılap Müzesi olarak ziyarete açılmıştır.

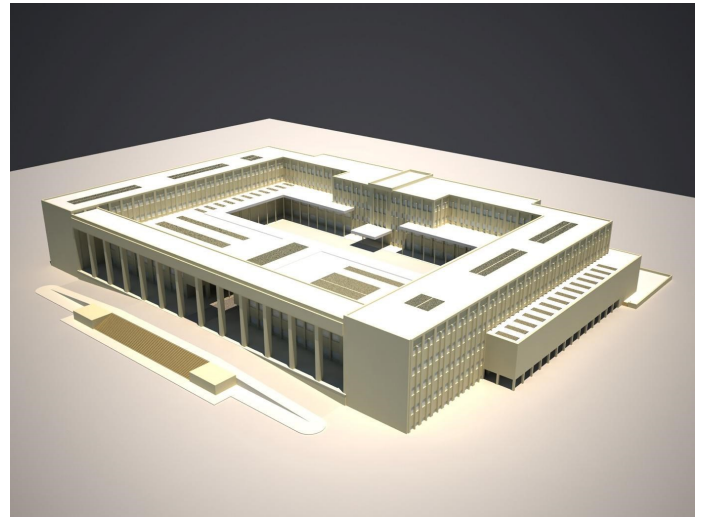

Fig. 5. Milli/Hitit Müzesi

SELECTED BIBLIOGRAPHY

- Bayburtluoğlu, İ. (1991). Müze belgelerine göre kuruluşundan günümüze kadar Anadolu Medeniyetleri Müzesi. *Ankara Dergisi*, 1(2), 96-124.
- Behnan, E. (1934). Müzeciliğin tarihi. *Ülkü*, 3(18), 428-431.
- Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (1935). *Kültür Bakanlığı Antikiteler ve Müzeler Dairesi Anıtları Koruma Komisyonunun 1933-1935 yıllarındaki çalışmaları*. Devlet Basımevi.
- Eyice, S. (1989-1990). Müzeciliğimizin başlangıcı ve Türk-İslam eserleri müzeleri. *Müze/Museum*, 2-3, 5-8.
- Gerçek, F. (1999). *Türk müzeciliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gürol-Öngören, P. (2012). *Displaying cultural heritage, defining collective identity: Museums from the late Ottoman Empire to the early Turkish Republic (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. ODTÜ, Ankara.
- Gürol-Öngören, P. (2016, Ocak-Şubat). Ernst A. Egli'nin Ankara'da inşa edilecek milli kütüphane, akademi ve müze projesi. *Mimarlık Dergisi*, (387), 32-38.
- Gürol Öngören, P. (2008). Conflicting visualities on display: National museums from the Ottoman Empire to the Turkish Republic. In P. Aronsson & A. Nyblom (Eds.), *Making National Museums (NaMu) on National Museums, Territories, Nation-Building and Change* (121-127). E-publication. ecp/030/ecp08030c.pdf
- Gürol-Öngören, P. (2019). Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Müzeleri. T. E. Altan & S. Enginsoy Ekinci (Der.), *İnci Aslanoğlu için bir mimarlık dizimi*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Güterbock, H. D. (1946). Ankara Eti Bedesteninde bulunan Eti Müzesi Büyük Salonunun kılavuzu. *Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Anıtları Koruma Kurulu*, 1(10). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Hisar, A. Ş. (2010). *Türk müzeciliği (N. Turinay, Yayına hazırlayan)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Koşay, H. Z. (1979). Ankara Arkeoloji Müzesi'nin (yeni adıyla Anadolu Medeniyetleri Müzesi) ilk kuruluş safhası ile ilgili anılar. *Belleten*, 73(170), 309-312.
- Şapolyo, E. B. (1936). *Müzeler tarihi*. İstanbul: Bürhaneddin Matbaası.
- Tansuğ, S. (1990). Ankara Etnografya Müzesi. *A tatürk Araştırma Merkez3 Derg33*, (18), 659-663.
- Shaw, W. (2004). *Osmanlı müzeciliği: Müzeler, arkeoloji ve tarihin görselleştirilmesi = Possessors and possessed: Museums, archaeology, and the visualization of history in the late Ottoman Empire (E. Soğancılar, Çev.)*. İstanbul: İletişim.
- Şinasi, A. (1933). Bir inkılap müzesi için. *Ülkü*, 260-265.

Lend Support to Arkeopolitics

Erdem Denk

We are in a period when interest in archaeology has increased more than ever. Of course, there are many reasons for this favor. For instance, the fact that developing technological possibilities have improved in leaps and bounds the information the information obtained in archaeological studies in terms of quality and quantity corresponds to a kind of “silent revolution” in the discipline. As long as their technical contributions are seen, archaeometric methods that are increasingly included in excavation studies bring us a little closer to understanding the original conditions of the findings and thus, their functions and meanings in their own contexts.

There is no doubt that technological innovations that have diversified and deepened the tools and methods used for a long time in some basic areas, from the detection of the first findings to their dating, come to mind here. However, it can readily be said that especially the contributions of relatively new fields such as archaeozoology and archaeobotany, which are used in the analysis of animal and plant remains, are becoming increasingly evident. Thus, important steps can be taken in determining the natural and environmental conditions and bio-social structures of excavated living and settlement areas. All of these can enable us to analyze many areas, from livelihood strategies to male-female relations, more closely and realistically. Shortly, it can be easily said that studies conducted with positive/natural science methods have made significant contributions to making sense of the findings obtained as to past life, production and organization forms. Since all kinds of data and information will bring us closer to understanding what lies behind today, it is very pleasing that archaeometry has become an indispensable part of archaeological studies.

Arkeolojiye ilginin hiç olmadığı kadar arttığı zamanlardayız. Bu teveccühün pek çok nedeni var elbette. Örneğin gelişen teknolojik imkânların arkeolojik çalışmalarda elde edilen bilgileri niteliksel ve niceliksel anlamda adeta sıçratması disiplinde bir tür “sessiz devrim”e tekabül ediyor. Teknik katkıları görüldükçe kazı çalışmalarına daha fazla dâhil edilen arkeometrik yöntemler, bizi bulguların orijinal koşullarını ve dolayısıyla kendi bağlamlarındaki işlev ve anlamlarını kavramaya biraz daha yaklaştırıyor.

Kuşkusuz burada akla ilk bulguların saptanmasından tarihlendirilmesine kadar kimi temel alanlarda epeydir kullanılan araç ve yöntemleri daha da çeşitlendirip derinleştiren teknolojik yenilikler geliyor. Ancak özellikle hayvan ve bitki kalıntılarının analizinde kullanılan arkeozooloji ve arkeobotanik çalışmaları gibi görece yeni alanların katkılarının gittikçe daha fazla belirginleştiği de rahatlıkla söylenebilir. Böylece kazılan yaşam ve yerleşim alanlarının doğal ve çevresel koşulları ile biyo-sosyal yapılarının belirlenmesinde önemli adımlar atılabilmekte. Tüm bunlar ise geçim stratejilerinden kadın-erkek ilişkilerine pek çok alanı daha yakından ve gerçekçi analiz edebilmeye yardımcı olabilmekte. Kısacası, pozitif/doğa bilimleri yöntemleriyle yapılan incelemelerin geçmiş yaşam, üretim ve örgütlenme biçimleri hakkında elde edilen bulguları anlamlandırmaya çok önemli katkılarının olduğu rahatlıkla söylenebilir. Böylesi her türlü veri ve bilgi bizi günümüzün arka planında yatanları anlamaya daha fazla yaklaştıracığı için, arkeometrinin arkeolojik çalışmaların ayrılmaz bir parçasına dönüşmesi çok sevindirici.

Ne var ki, herhangi bir zaman-mekandaki yaşam, üretim ve örgütlenme biçimlerinin sadece “teknik” veri ve yöntemlerle analiz edilip anlaşılamayacağı da açık. Bulguların nasıl bir sosyal, ekonomik, kültürel, politik ve hatta hukuksal bağlama

Yet, it is also evident that analysis of life, production, and organization forms in any time-space cannot be made understandable by only means of the “technical” data and methods. It is certainly necessary to incorporate into the analysis what kind of social, economic, cultural, political, and even legal context the findings may correspond to or indicate. From a small figurine to the general characteristics of the subject and even many data concerning its environment must be analyzed by and through the eyes of many specializations from sociology to law; broadly speaking, fields that can be gathered under political science.

Undoubtedly, it can be articulated that these specializations that confine themselves to the modern(ist) period owing to their valid paradigms, and that remain indifferent to the past, have insufficient means and abilities to interpret archaeological data. Indeed, it is observed that political science claiming to examine the causes-effects and fundamental dynamics of political organization, by limiting its scientific interest to the systems established in the “West” in the modern period and their reflections, leaves the examination of time and space outside of this to “other” social science areas. This Western-centric paradigm, which took shape within the cause-effect relationship with the positivist approaches that marked the 19th century, pays its scientific attention to the present with the assumption that the present is categorically different from a past that has been completely broken off and even consciously refuses to take into account past examples that are claimed to have nothing to do with the modern period in their relevant analyses.

On the other hand, it is useful to remember that archaeology is a modern(ist) discipline, which was born almost at the same time just like political science, and thus has very similar reflexes. Therefore, it is needed to see that there is a two-sided situation here, if one talks about said indifference. In spite of some current trends, the dominance of the “descriptive” approach particularly in understanding the unwritten past can outweigh others, and the search for an explanation based on the understanding that they must have produced their

tekabül ya da delalet ediyor olabileceğinin de analizlere mutlaka dâhil edilmesi gerekmekte. Ufak bir figürinden alanın genel özelliklerine ve hatta çevresiyle ilişkisine dair pek çok veri, mutlaka sosyolojiden hukuka genel anlamıyla siyaset bilimi üst başlığı altında toplanabilecek pek çok uzmanlık alanı tarafından onların gözüyle de analiz edilmeli.

Kuşkusuz geçerli paradigmaları nedeniyle kendilerini modern(ist) dönemle sınırlayan ve geçmiş döneme en iyi tabirle kayıtsız kalan bu uzmanlıkların arkeolojik verileri yorumlama imkân ve kabiliyetlerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Gerçekten de, siyasal örgütlenmenin neden-sonuçlarıyla temel dinamiklerini inceleme iddiasında olan siyaset biliminin (b)ilgi alanını modern dönemde “Batı”da kurulan sistemler ve yansımalarıyla sınırlayarak bunun dışında kalan zaman-mekanların incelenmesini “diğer” sosyal bilim alanlarına bıraktığı görülmekte. 19. yüzyıla damga vuran pozitivist yaklaşımlarla neden-sonuç ilişkisi içinde şekillenen bu Batı-merkezci paradigma, bilimsel dikkatini tümüyle kopulan geçmişten kategorik olarak farklı olduğu varsayımıyla günümüze odaklamakta ve hatta modern dönemle uzaktan yakından alakası olmadığı iddia edilen geçmiş örnekleri ilgili analizlerinde dahi hesaba katmayıp adeta bilinçli olarak reddetmekte.

Öte yandan, arkeolojinin de tıpkı hemen hemen aynı anda doğduğu siyaset bilimi gibi modern (ist) bir disiplin olduğunu ve dolayısıyla da aslında çok benzer reflekslere sahip olduğunu hatırlamakta yarar var. Bu nedenle, eğer bir kayıtsızlıktan bahsedilecekse burada iki taraflı bir durum olduğunu görmek gerek. Kimi güncel akımlara rağmen özellikle de yazısız geçmiş anlamada “betimleyici” yaklaşımın egemenliği ağır basabilmekte ve temel ihtiyaçlarına ve sorunlarına kendi çözümlerini üretmiş olmaları gerektiği anlayışından hareket eden açıklama arayışları fiiliyatta pek taraftar bulamayabilmekte. Onun yerine, nedeni tam olarak tespit edilemeyen hemen her şeyin “kutsal” olarak tanımlanması örneğinde açıkça görüldüğü üzere, arkeolojinin günümüzden kategorik olarak “farklı”, “mistik”, ve hatta “ilkel” insanları incelediği paradigması sessiz ve örtük egemenliğini sürdürmekte.

own solutions to their basic needs and problems may not find many supporters in practice. Instead, as is clearly seen in the example of almost everything the cause of which can not be exactly determined being defined as "sacred," the paradigm that archaeology studies categorically "different", "mystical," and even "primitive" people from today persists in its silent and veiled dominance.

In short, one can say that there is a typical academic division of labor between the two modern social sciences that were institutionalized in the transition from the 19th to the 20th century. As it also becomes clear in the fact that each of them is closely attached to its own methods, terminology, conceptual and theoretical frameworks, it is seen that these two branches of science are defined by having separate pursuits. Thus, the distance between political science and archaeology studies from each other's subjects, problems, and findings is indeed a result of the "everyone should mind their own business" approach rather than a scientific neglect or deficiency of one of the parties.

In the meantime, it should be emphasized that what is in question is not a "technical/mandatory" specialization that is preferred since it will provide a better understanding of the subjects of study. In fact, there are isolated specializations that are compartmentalized by remaining unaware of each other's studies and findings, and thus are distanced from the possibility of holistic analysis.

Nevertheless, it can easily be said that in the distant roots of modern norms valid in almost every social area, from the problematic socio-economic redistribution to male-female relations, lie primitive practices. Even in subjects that have transformed and shifted in meaning over tens of thousands of years, there are very serious scientific benefits that can be acquired through comparative analysis. Because approaches that also take into account the current living and production conditions, and the comparative examination of solutions produced in response to similar problems in different periods, have the potential in a holistic way to make a serious contribution to understanding the flow of history operating with (dis)continuities.

Kısacası, 19 – 20. yüzyıl geçişinde kurumsallaşan iki modern sosyal bilim arasında tipik bir akademik işbölümünün söz konusu olduğu söylenebilir. Herkesin kendine has yöntem, terminoloji, kavramsal ve kuramsal çerçevelere sıkı sıkıya bağlanmalarıyla da belirginleştiği üzere, bu iki bilim dalının ayrı uğraşlara sahip olmalarıyla tanımlandığı görülmekte. Dolayısıyla, siyaset bilimi ve arkeoloji çalışmalarının birbirlerinin konu, sorun ve bulgularına uzaklığı, taraflardan birinin bir bilimsel ihmalden ya da eksikliğinden kaynaklanmaktan ziyade "herkes kendi işine baksın" anlayışının bir sonucu aslında.

Bu arada, söz konusu olanın çalışma konularını daha iyi anlamayı sağlayacağı için tercih edilen "teknik/zorunlu" bir uzmanlaşma olmadığı da vurgulanmalı. Öyle ki, birbirlerinin çalışma ve bulgularından habersiz kalarak ve hatta koparak kompartmanlaşmış ve kompartmanlaştığı için ölçüde de bütüncül analiz imkânından uzaklaşmış izole uzmanlaşmalar söz konusu.

ARKEO POLITICS

Oysa sosyo-ekonomik yeniden dağıtım sorunlarından kadın-erkek ilişkilerine kadar hemen her toplumsal alanda geçerli modern kodların uzak kökeninde ilksel uygulamaların yattığı rahatlıkla söylenebilir. Hatta on binlerce yıl içinde dönüşerek ve anlam kaymasına uğrayarak gelen konularda bile karşılaştırmalı analizden elde edilebilecek çok ciddi bilimsel yararlar var. Zira geçerli yaşam ve üretim koşullarını da dikkate alan yaklaşımlar, benzer sorunlara farklı dönemlerde üretilen yanıtların karşılaştırmalı olarak incelenmesinin kopuşlar kadar sürekliliklerle de işleyen tarihin akışını bütüncül bir şekilde görmeye ve anlamaya ciddi katkı sunma potansiyeline sahip.

Tüm bunlar bize, yer altında kalan toplumsal örgütlenmeleri açığa çıkararak çözümlemeyi hedefleyen arkeoloji ile yer üstünde yaşayan toplumlara odaklanan siyaset biliminin birbirleri ol-

All of these demonstrate that an archaeology aiming to uncover and analyze social organizations that are underground, and a political science focusing on societies living on the ground cannot reach a holistic analysis even in their own fields of expertise without each other.

Hence, political science needs to reconsider its approach of limiting the focus to the modern period, and archaeology also needs to rethink its attitude of withholding the flexibility shown to archaeometry in archaeological studies from political science. Just as one who does not know the past cannot interpret the present, it is not possible to interpret the past without taking the present into consideration.

There is even the possibility that questions and hypotheses that benefit from two-sided information and specializations of these two parties will be directed toward archaeological findings, and especially the interpretations provided and/or confirmed by the findings might even affect the course of the excavations. It is clear that archaeological studies enriched in any case by correcting or falsifying new questions, hypotheses, and suggestions will have important gains.

Arkeopolitics resulting from this understanding has been operating within Ankara University Faculty of Political Science (Mülkiye) since 2022. In addition to monthly conferences, it seeks to integrate the fields of archaeology and political science with a new perspective by using methods such as social media content and documentaries. After all, human history that each of us interpret in some way is the shared story of us all.

maksızın aslında kendi uzmanlık alanlarında dahi bütüncül bir analize ulaşamayacaklarını göstermekte.

Dolayısıyla, siyaset biliminin dikkatini modern dönemle sınırlama yaklaşımını, arkeolojinin de arkeometriyi çalışmalarına katmada gösterdiği esnekliği siyaset biliminden esirgeme tutumunu gözden geçirmesi gerekiyor. Geçmiş bilmeyen günümüzü yorumlayamayacağı gibi, günümüzü dikkate almadan geçmiş yorumlamak da mümkün değil aslında.

İki tarafın bilgi ve uzmanlıklarından yararlanan soru ve hipotezlerinin arkeolojik bulgularla birlikte yöneltilmesi, özellikle de bulgularla sağlanması yapılabilen ve/veya teyit edilebilen yorumların kazıların gidişatını etkileme olasılığı bile bulunmakta. Her durumda zenginleşecek arkeolojik çalışmaların yeni kazılara altlık niteliğinde olacak yeni soru, hipotez ve önermeleri doğrulama ya da yanlışlama yoluyla önemli kazanımlar elde edeceği açık.

Bu anlayıştan yola çıkan Arkeopolitics Girişimi, 2022'den bu yana Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mülkiye) bünyesinde faaliyet gösteriyor. Aylık konferansların yanı sıra sosyal medya içerikleri ve belgeseller gibi yöntemleri de kullanarak arkeoloji ve siyaset biliminin çalışma alanlarını yeni bir bakışla bütünleştirmeye çalışıyor. Nihayetinde her birimizin bir ucundan ele aldığı insanlık tarihi hepimizin ortak hikâyesi...

www.arkeopolitics.ankara.edu.tr	
www.youtube.com/@arkeopolitics	
	arkeopolitics
	erdem.denk

MODERNIZATION, ARCHAEOLOGY, AND THE OTTOMAN EMPIRE...

Archaeology and History

In the Eyes of Ahmed Rasim (1864/5 – 1932)

Canberk Soylu

The interest shown in archaeology (and of course in museology) in the late Ottoman Empire emerged as one of the ways of showing modernity. In 1868 Hekimbaşı İsmail Paşa, the governor of Aydın, sent a letter to the Council of State to inform officials as to inspect archaeological finds found by the English in the area for which he was responsible. The letter was read before the Public Works Commission and in the report produced by the commission agreeing with the governor there was attention paid to the relationship between civilized states and museology, and that the same relationship should flourish in the Empire as well:

“...the civilized states have been gradually correcting their shortcomings by opening museums, it is clear that it should not be acceptable that we should still not have a museum, and that if this [i.e., current practice] is allowed to continue any longer, it is evident that those places where it is hoped that antiquities will be found that have not yet been searched will also be excavated and all the valuable, important, and rare objects that they contain will gradually be extracted and transported away.”¹

It would not be wrong to say that that the interest in said fields gained momentum corresponding to the directorship of Osman Hamdi Bey in the Imperial Museum starting in 1881. Under his directorship, the Museum started to follow a systematic path. As emphasized by Edhem Eldem in one of his conversations, Osman Hamdi Bey’s

Geç Osmanlı İmparatorluğu’nda arkeoloji (ve elbette müzeciliğe) gösterilen ilgi moderniteyi göstermenin araçlarından biri olarak tezahür etmiştir. 1868 yılında Aydın valisi Hekimbaşı İsmail Paşa sorumlu olduğu bölge içerisinde İngilizler tarafından çıkarılan eserlerin denetlenmesi için Şura-yı Devlet’e bir mektup göndermişti. Bu mektup Nafia Dairesi’nin huzurunda okunmuş ve valinin eleştirilerine de uygun olarak hazırlanan raporda medeni devletler ve müzecilik arasındaki ilişkiye değinilip aynı ilişkinin Osmanlı’da da yeşermesi gerektiğine dikkat çekilmişti:

“...düvel-i mütemeddine [medeni devletler] tarafından birçok vakitlerden berü müze-haneler küşadiyla [açılmasıyla] refte refte [azar azar] noksanlarının ikmaline itina kılınageldiği halde bizde henüz bir müze-hane bulunmaması layık olamayacağına ve bir müddet daha müsaade gösterildiği suretde antika zuhur memul olub henüz taharri olunamayan mahaller dahi hafr olunarak [kazılarak] ne kadar kıymetli ve muteber asar-ı nadire var ise tedricen ihrac ve nakl olunacağı derkâr olduğuna binaen...”¹

Sözü edilen bu iki alana gösterilen ilginin ivme kazanmasının Osman Hamdi Bey’in 1881 yılında Müze-i Hümayun’da başlayan müdürlüğüne denk geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Onun müdürlüğünde müze sistematik bir yol izlemiştir. Edhem Eldem’in de bir konuşmasında vurguladığı üzere Osman Hamdi Bey’in bir arkeologdan çok bir yönetici vasfıyla yaptıkları dikkate değerdir. Konu-

¹ Edhem Eldem, “From Blissful Indifference to Anguished Concern: Ottoman Perceptions of Antiquities, 1799-1869,” içinde *Scramble for the Past: A Story of Archaeology in the Ottoman Empire, 1753-1914*, düzenleyen edited by Zainab Bahrani, Zeynep Çelik, Edhem Eldem (İstanbul: SALT Galata, 2011), 316-317. Türkçesi için bkz. “Huzurlu Bir İlgisizlikten Sıkıntılı Bir Kaygıya: Osmanlıların Gözünde Eski Eserler, 1799 – 1869”, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Arkeolojinin Öyküsü 1753 – 1914*, (İstanbul: Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Enstitüsü Yayınları, 2022), 273.

work and his skills as an administrator rather than as an archaeologist, has significant importance. The main point that should be stressed here for our purposes is that Ottoman archaeological interest was in pre-Islamic periods (to put it crudely, the classical world). Ussama Makdisi interprets this situation as “one more step in the self-incorporation of the Ottoman Empire into a European-dominated modernity.”² This should not be taken for granted. That Ottomans intended to preserve and display antiquities in museums is strongly related to reflecting one of the necessities of modernity, and the existence of the Imperial Museum can be and should be taken into consideration in this regard.³

To put it in a nutshell, the relationship between archaeology and modernization in the Ottoman Empire stands out as intriguing a subject as other fields affected by modernization. It can be said that much attention has not yet been given to this subject, hence it remains to be studied. Those who want to get more information on the subject can take a look at the “Selected Bibliography” which we assembled.

Ahmed Rasim

Ahmed Rasim (1864/65 – 1932) was one of the most productive authors of the late Ottoman and early Republican periods. Through his writings, compositions, and lyrics, his life’s work and his influence can still be felt in the intellectual traditions of Türkiye. Having graduated from Darüşşafaka with the highest degree in 1883, he started to pursue his life in literature and newspapers by translating and writing literary and history works. It seemed appropriate to share his article “Bir Mülâhaza-i Tarihiye”⁴ since he articulated his thoughts on archaeology. For the transcription of the text, we used *Ömr-i Edebi 1: Hakikat ve Hayal* published by VakıfBank Kültür Yayınları under the title of “Ahmet Rasim Külliyyatı”.⁵ Here it is a glimpse to an Ottoman and his thoughts on archaeology/history.

muz açısından burada vurgulanması gereken asıl nokta ise Osmanlının arkeolojiye ilgisinin İslamiyet öncesi dönemler üzerine olmasıdır. Ussama Makdisi bu durumu İmparatorluğun kendini Avrupa merkezci bir modernleşmeyle bütünleştirme noktasındaki adımlarından biri olarak görmektedir.² Bu görmezden gelinmemesi bir noktadır. Osmanlıların eski eserleri (*asar-ı atika*) koruma ve sergileme niyetinde olmaları da moderniteyi yansıtmayla yakından bağlantılıdır ve başkentteki Müze-i Hümayun’un varlığı da bu bağlamda düşünülebilir ve düşünülmelidir.³

Müze-i Hümayun’un 1891 yılında inşa edilen ana binası

The main building of Imperial Museum built in 1891

(https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_Arkeoloji_M%C3%BCzeleri#/media/Dosya:Istanbularcheology.jpg)

Uzun lafın kısıası, Osmanlı İmparatorluğu’nda arkeoloji ve modernleşme arasındaki bağlantı modernleşmenin etkilediği diğer alanlar kadar ilgi çekici bir konu olarak öne çıkmaktadır. Bu konunun üzerine çok gidilmediği söylenebilir, dolayısıyla bakir bir araştırma sahası olarak araştırmacıları beklemektedir. Konu hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen okuyucular onlar için hazırladığımız “Seçilmiş Kaynakça”ya müracaat edebilirler.

Ahmed Rasim

Ahmed Rasim (1864/65 – 1932) geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemlerinin en üretken yazarlarından biridir. Rasim yazıları, beste ve güfteleriyle halen Türkiye entelektüel geleneğinde

² Ussama Makdisi, “Ottoman Orientalism.” *The American Historical Review*, 107(3), 2002, 783.

³ Makdisi, “Ottoman Orientalism”, 784.

⁴ Ahmed Rasim, “Bir Mülâhaza-i Tarihiye”, *Hazine-i Fünun*, 4 Kanun-ı Sani 1311, S. 30, 340 – 341.

⁵ Ahmed Rasim, *Ömr-i Edebi 1: Hakikat ve Hayal*, Hazırlayanlar B. Bulut, L. Keleş, M. Kılıç, (İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları, 2023), 151 – 154.

A Remark on History

[These are my personal feelings resulting from a wonderful historical essay I read.]

History (whether general or particular) is distinguished by the great and serious benefits it confers on humanity. This privilege, this distinction, is a source of pride due to its being the mirror of the nation's actions; and it consists of the reflections of forms of all the traces that humanity has produced over thousands of years.

Just as a sequence of sorrow warns of a feeling of sadness in memory, so too does each page of history by reviving an important incident in the view of wisdom and awakening corrects the mind with its true mirrors of guidance and constant allusions being the interpreter of the past and the guide to the future. As if that vast field of lessons was a constant source, the masses of the past and the present were gathered there, and they passed one by one before the eye seeking the truth of an examiner and prepared to listen to the judgment and decision he would make. That examiner is the historian.

But can the desired result be achieved by referring that source of events to the investigation of an examiner? It is our duty to deal with this issue. Therefore, let us continue our investigation. We should keep in mind that history, in terms of seniority, predates the creation of the universe. The human mind becomes tired as soon as one thinks about the history of creation. This affliction cannot prevent it from looking carefully at that dark place. It strives constantly. But what's the point? That eye seeing far cannot understand anything from the wavy shapes that move in the deep, terrifying darkness. Since this obscurity, this constant sight constitutes the first page of history, the story suddenly begins with a narration and a theory about which there are not many disputes. How is it appropriate to regard the first lines, those definite uncertainties, that complex problem with which has not yet been dealt, as the result of doubt? No matter how dominant or enlightened the thought is, it is subject to be transferred because it essentially is not enlightening; in this case, it cannot be the source of truth; only its essential origin can be reasonable. You can

yaşamaya devam etmektedir. 1883 yılında Darüşşafaka'dan birinci mezun olduktan sonra birçok edebî ve tarihî tercümeler yapmaya ve telif eserler yazmaya başlayarak yürümek istediği yola, yani edebiyat ve basın hayatına girmiştir. Burada aynen aktaracağımız “Bir Mülâhaza-i Tarihiye” makalesini⁴ ise arkeoloji ile ilgili birkaç düşüncesini dile getirdiği için paylaşmayı uygun bulduk. Metnin transkripsiyonu için geçtiğimiz yıl VakıfBank Kültür Yayınları tarafından basılan ve “Ahmet Rasim Külliyyatı” dizisinde yer alan *Ömr-i Edebi 1: Hakkat ve Hayal* adlı eser kullandık.⁵ İşte bir Osmanlı ve arkeoloji/tarih üzerine düşüncelerine bir bakış...

Bir Mülâhaza-i Tarihiye

[Okuduğum bir fıkra-i mükemmele-i tarihiyeden mütevellit hissiyat-ı hususiyeden ibarettir.]

Tarih (gerek umumi olsun gerek hususi olsun), natık olduğu fevaid-i ciddiye ve celile [büyük ve ciddi faydaları] ile asar-ı beşeriyenin mümtazıdır. Bu imtiyaz, bu temayüz ayine-i efal-i milel [ulusların işlerinin aynası] olmasından mütevellit bir sıfat-ı fahire [övünç kaynağı] olmakla beşeriyetin binlerce seneden beri husule getirdiği bilcümle measir [izler] onun birer birer gösterdiği suver-i münakiseden [yansıyan görüntülerinden] ibarettir.

Bir destan-ı gam hatırda nasıl bir hiss-i tellüm ikaz ederse tarihin her sayfası da nazar-ı hikmet ve intibahta bir vaka-i mühimmeyi ihya ederek tercüman-ı mazi ve rehnüma-yı müstakbel [geleceğe rehber] olduğuna bir ayine-i sahiha olan irşadat ve telmihat-ı sabitesi [değişmez imaları] ile fikri ıslah eyler. O iberistan-ı fesih [geniş ibret sahası] bir maraz-ı daimî imiş gibi akvam-ı maziye ve hâliyenin [geçmiş ve yaşayan milletleri] kâffesi oraya cem olmuş ve bir mümeyyizin çeşm-i istiknâhı [hakikati arayan gözü] önünden birer birer geçerek onun vereceği hüküm ve kararı dinlemeye hazırlanmıştır. İşte o mümeyyiz de müverrihtir [tarihçidir].

Fakat o maraz-ı vukuatı [olayların kaynağını] bir mümeyyizin tetkikâtına havale etmekle matlup [istenilen] hasıl olur mu? Bu meseleyi hal-

accept it; you cannot be convinced. Since conjectures, hypotheses, proofs of the universe, and proofs of astronomy cannot be found as sound and positive evidence for us, the summary of the holy books is a very useful and excellent introduction to the unknown of history.

Ahmed Rasim (<https://birartibir.org/salah-i-nefis-icin/>)

Who can determine the awakening of the mind of humanity? Doesn't a rumor, or rather yet, not a rumor but, the last true discoveries recount that some of the past centuries were characterized by permanent fights of people alongside animals in the struggle of life? Since the caves found in France, Switzerland constitute thousands of years of gaps between the past and the present, the excitement felt in the first place still remains.

Is it because human beings are greedy, curious, and strangeness-loving? Since that time, saying "let me go back" he insists on looking around in all directions, and from there he is also subjected to an intolerable fatigue; yet, in his retreat, he sometimes comes across bone remains and feels that he should not advance any further. He advances and comes to a place where another distance of thousands of years has formed between his previous point of move-

letmek bizim vazifemizdir. Bunun için tetkikâtımızda devam edelim. İyice düşünmeliyiz ki, tarih kıdem cihetiyle hudus-ı kâinattan [evrenin var oluşundan] evveldir. Fikr-i beşer tarih-i hilkatî düşünür düşünmez yorulur. Bu tab o zalâm-âbada [karanlıklar ülkesine] doğru medd-i enzar etmekten onu men edemez. O muttasıl uğraşır. Fakat çi-sud? O nazar-ı dürbün [uzağı gören göz] koyu, müthiş karanlıklar içinde hareket eden, dalgalı görünen eşkâlden bir şey anlayamaz. Bu meçhuliyet, bu temaşa-yı daimî tarihin ilk sayfasını teşkil ettiğinden hikâye birdenbire bir rivayet ve hakkında ihtilâfat-ı adide [birçok ihtilaflar] mevcut olmayan bir nazarî ile başlar. İlk satırlar, o müphemât-ı katiye [kesin belirsizlikler], henüz halledilemeyen o muadelât-ı mudileyi [karmaşık meseleyi] meşkûkiyet-i nazar [şüpheyile yaklaşma] neticesi olmak üzere telakki etmek nasıl caiz olur? Fikir ne derece hakim, ne derece münevver olursa olsun haddizatında münir olmadığından iktibasa [aktarmaya] tabidir; bu hâlde masdar-ı hakaik [hakikatlerin kaynağı] olamaz; fakat ısdarat-ı zatiyesi [hususî çıkışı] makul olabilir. Kabul edebilirsiniz, kani olamazsınız. Zanniyat, faraziyat, delâil-i felekiye, berahin-i heyiye [astronomiye ait deliller] bizim için birer hüccet-i salime ve müsbite [sağlıklı delil] olmadığından kütüb-i mukaddesenin mevcudat-ı muhtasarası gavamız-ı tarihiye [kutsal kitaplardaki bilgiler tarihin bilinmezleri] için pek müfit, pek âli bir mukaddeme yerine geçer.

Efkâr ve ezhan-ı insaniyenin [insan zihninin] sabah-ı inşirahını kim tayin edebilir? Bir rivayet, rivayet değil, âdetâ hakikat olan keşfiyat-ı ahirenin bize insanların hemen hemen behayim [hayvanlar] ile mücadelât-ı maişete [hayat mücadelesine] dalarak a'sâr-ı sabıkadan [geçen asırlardan] bir kısmının muharebat-ı daime ile geçtiğini anlatmıyor mu? Fransa'da, İsviçre'de bulunan mağaralar nazar-ı tetkik önünde mazi ile hâl arasında binlerce senelik mesafe bıraktığından ilk temaşada hissedilen hayret henüz izale edilememiştir.

Çeşm-i beşer, haris, mail-i cüst u cu [meraklı], garabet-perest olduğundan mı nedir? Ta o zamandan itibaren geriye avdet edeyim diyerek dört tarafına ihale-i nazar etmekte ısrar ettiğinden oradan da bir taab-ı tahammül-fersaya [dayanılmaz

ment and his present position. What should be done? Should he go further, no matter what would happen? Let's assume that there is a limitation, the end of this road again leads to that darkness; this blindness is again under the confirmation of history.

Let's remember life! According to the issues we have mentioned, what else can an incident that is included in new incidents be based on other than the sensitivity of that blind person? Yet there is disagreement even about its existence. That is also doubtful. This means that it is impossible to discover the source of this mighty river of humanity. That source cannot be discovered; no one can extend their courage there. That darkness, that eternal darkness, that phantom of darkness is destroying the uprising of thought. Can thinking be of any benefit? This situation is the result of narration and perception. Thus, the chain of humanity that will pass before our view in ranks is nothing but the view of an army whose first lines have been hidden among dense smoke. There is only an uproar; incomprehensible words, cries, discordant music, crude, nonsensical verse, broken pots, two or three axes made of flint, a few incomplete skeletons, irregular drawings of deer made on bones, are the remains of the derelicts of the past which time has hidden underground to hide from the glances of future generations or has made to fly among the whims of the environment.

Yes, these are not worthless. They may give us an idea of our ancestors, but that petrified information can enlighten us to the same extent that a lantern pulled to the mast of a ship sailing at night across an endless ocean illuminates the surroundings.

yorgunluğa] uğruyor; hâlbuki ricatinde câbecâ bakaya-yı izama [kemik kalıntılarına] tesadüf ederek bir daha ilerlememek icap ettiğini hissediyor. İlerliyor, bir yere geliyor ki evvelki nokta-i hareketi ile şimdiki mevki arasında yine binlerce senelik bir mesafe daha hasıl olmuş. Ne yapmalı? Ne olursa olsun diye daha ilerilere gitmeli mi? Farz edelim ki mahdudiyet [sınırlama] mevcut olsun, bu yolun sonu yine o zulmet-âbada çıkar; bu nâbinaî [körlük] yine tarihin taht-ı tasdikindedir.

Ömrü hatırlayalım! Bahsettiğimiz mesele [meselelere] göre vakay-i cedideden madut [sayılı] olan bir hadise o âmânın tahassüsâtından başka neye istinat ettirilebilir? Hâlbuki onun bile vücudunda ihtilâf var. O da meşkûk [şüpheli]. Demek ki bu nehr-i azim-i insanînin membaini [insanlık nehrinin kaynağını] keşfetmek muhal. O memba keşfedilemez, oraya hiçbir kimse pay-ı cüretini uzatamaz. O karanlık, o zulmet-i ebediye, o heyula-yı tarihi [karanlık hayali] kıyam-ı fikreti mahvediyor. Düşünmek bir fayda verebilir mi? Bu hassa rivayet ve idrak neticesidir. İşte saf saf nazarımızdan geçecek olan silsile-i beşer ilk hatları kesif duman arasında kalmış bir ordunun manzarasından başka bir şey değildir. Yalnız bir velvele mevcut; anlaşılmasız sözler, feryatlar, ahenksiz bir musiki, kaba saba, saçma sapan bir manzume, kırık dökük evani-i türabiye [toprak kaplar], çakmak taşından mamul iki üç balta, natamam birkaç kadit, kemik üzerine yapılmış gayr-ı muntazam geyik resimleri, zamanın nazar-ı ahlâftan [gelecek nesillerden] saklamak üzere toprak altına gizlediği veyahut hevâ-yı muhiti arasında uçurduğu muhallefat ve metrukat-ı eslaftandır [geçmişlerin terekesindendir].

Evet; bunlar kıymetsiz değildir. Onlar bize ecdad-ı beşer hakkında bir fikir verebilir; fakat bir umman-ı bîpayan [sonsuz deniz] arasında geceleyin giden bir sefinenin [geminin] direğine çektiği fener ne derece etrafı ziyadar ederse o malumat-ı mütehaccire [taşlaşmış bilgiler] de bizi o kadar tenvir edebilir [aydınlatabilir].

Selected Bibliography

Bahrani, Zainab, Zeynep Çelik, and Edhem Eldem, eds. *Scramble for the Past: A Story of Archaeology in the Ottoman Empire, 1753-1914*. İstanbul: SALT Galata, 2011.

Eldem, Edhem, "An Ottoman Archaeologist Caught Between Two Worlds: Osman Hamdi Bey (1842 – 1910)", *Archaeology, Anthropology and Heritage in the Balkans and Anatolia: The Life and Times of F. W.*

Hasluck, 1878 – 1920, ed. David Shankland, 2 vols. (İstanbul: Isis Press, 2004), 121 – 149.

Eldem, Edhem. *Mendel-Sebah: Müze-i Hümayun'u Belgelemek Documenting the Imperial Museum*. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, 2014.

Çağlar, Filiz Tütüncü. "The Historiography of Ottoman Archaeology: A *Terra Incognita* for Turkish Archaeologists." *Cihannüma. Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi* 3, 2017, 109-22.

Çağlar, Filiz Tütüncü. "Changing Perceptions of the Past in the Late Ottoman Empire: An Archaeological Perspective." *Objektzeiten*. Rombach Wissenschaft, 2023, 291 – 315.

Çelik, Zeynep. *About Antiquities: Politics of Archaeology in the Ottoman Empire*. Austin: University of Texas Press, 2016. (*Asar-ı Atika: Osmanlı İmparatorluğu'nda Arkeoloji Siyaseti*, çev. Ayşen Gür. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2016).

Koçak, Alev. *The Ottoman Empire and Archaeological Excavations: Ottoman Policy from 1840- 1906, Foreign Archaeologists, and the Formation of the Ottoman Museum*, İstanbul, ISIS Press, 2011.

Koşay, Hamit Zübeyr, E. Zarif Orgun, Sadi Bayram, and Erdoğan Tan. *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Çağlarında Türk Kazı Tarihi*. Ankara, TTK Yayınları, 2013.

Makdisi, Ussama, "Ottoman Orientalism." *The American Historical Review*, 107(3), 2002, 768 – 796.

What a Piece of Metal Can be Worth?

Aziz Cem Kayaalp

The history of money is an interesting theme that has been subject to the studies of various groups: historians and archaeologists (naturally), anthropologists, sociologists, and even economists. All had good reason to look back at the roots of currencies. Why do men put a price on things? How did the idea of “selling” instead of “giving” come about? On what grounds has the appraisal been done? What about the omnipresent bartering system that worked fine for some millennia before the invention of coinage?

Paranın tarihi bugüne dek çeşitli disiplinlerden insanların çalışmalarına konu olmuş ilginç bir konsepttir. Bunların arasında tarihçiler, (doğal olarak) arkeologlar, antropologlar, sosyologlar ve hatta ekonomistler gösterilebilir. Hepsinin de para birimlerinin kökenlerini araştırmak için geçerli sebepleri vardı. İnsan neden bir şeye fiyat biçer? “Vermek” yerine “satmak” fikri nasıl doğdu? Değer neye göre biçildi? Peki ya sikkenin icadına dek binlerce yıl boyunca sorunsuz bir şekilde işlemiş, her yerde hazır ve nazır bulunan değiş-tokuş sistemine ne demeli?

Çoğu akademisyen, paranın tarihini başlatmanın zorluğuna yönelik başlıca çözüm olarak yukarıdaki sihirli kelimeyi kalın puntoda yazmaya meyillidir. Lydialılar M.Ö. 7. yüzyılda ilk para birimlerini bastıklarında dünyanın her yerine hızla yayılan bir aracı yaratıp modern tarihçilere de ilkel değiş-tokuşu zarif pazarlama yöntemleriyle kıyaslamak için kullandıkları bahaneyi vermiştir. Ne var ki, bunlar genellikle Lydialıların sikke fikrinin yayılım sürecini atlamakla birlikte Lydialılara hükmetmiş olan Perslerin bu etkili icadı kendi aralarında kullanmaya hiç gerek duymadıkları gerçeğini de tamamıyla gözardı ederler. Bardağın dolu tarafından bakılacak olursa, bu meseleler yakın tarihlerde kayda değer bir ilgi kazandı ve artık “sikkenin icadı” ile “paranın icadı” farklı konseptler olarak alınıp aralarında belli bir ayırım yapmak mümkün. Kısaca özetlemek gerekirse, sikke günümüz para birimlerine giden yolu döşemiş, Demir Çağı’nda ivme kazanan ortak bir aracı tanımlanabilecekken öteki mesele (paranın icadı) çok daha derin çalışmalara ihtiyaç duyar ve başlangıcını tarihlemek hepten imkansız olabilir.

Her halükarda, geleneksel düşüncelerin dışına çıkmamak adına, eğer M.Ö. 7. yüzyıl bir başlangıç olarak alınırsa, öncesi “para öncesi dönem” olarak tanımlanabilir. En başa dönecek olursak, söz konusu “para öncesi” yıllar halen antro-

Electrum twelfth-stater from Ephesus, (Courtesy of the Vedat Nedim Tör Museum, Istanbul. Photo: The Archaeological Exploration of Sardis Digital Resource Center, <https://sardisexpedition.org/en/essays/latw-kroll-coins-of-sardis>).

Most scholars tend to write which magic word in bold characters as the first solution to the dilemma of establishing an outset for the history of money. When the Lydians struck the first metal currencies during the 7th century BC, they produced a common item that quickly circulated throughout the world and gave modern historians the means to justify their distinction between primitive bartering and elegant marketing systems -

though they usually tend to jump over the process in which the Lydian idea of coinage spread, or completely ignore the fact that the Persians who ruled over the Lydians were not interested in using this efficient invention among themselves at all. Positively, these phenomena have gained a significant amount of attention lately, and “the invention of coinage” and “the invention of money” can be uttered to describe two distinct phenomena now. In brief, one can see coinage as a common mediator that gained momentum in the Iron Age and paved the way for modern currencies, whereas the latter (the ‘invention of money’) requires much deeper studies and might be impossible to date at all.

Nevertheless, just for the sake of tradition, if one were to take the 7th century BC as the starting point, they could call the time period before it the “pre-monetary” years. Now, going back to the beginning, the “pre-monetary” years are still fascinating in terms of anthropology, sociology, and economics. One significant study that sheds light on these early economic systems is Bronisław Malinowski's "The Argonauts of the Western Pacific." This ethnological study examines the reciprocal gift-giving economies of societies living in an island chain of New Guinea. According to Malinowski, their entire economy depends on reciprocal gifts. In such societies, people do not perceive their exchanges as trade. For instance, they gather on special occasions to give and receive gifts, but if questioned about trading, they vehemently deny it and may even take offense. Back in the Aegean, Homer once described the assessment of all the goods with certain numbers of items or animals. Ultimately, understanding the “primitive currencies” of the past could make it easier to assess the cultural and utilitarian value of monetary economies concerning their practicality for individual enterprises or state policies under certain regimes. The focus of the questions should move from "why money" to "why this particular metal," taking into account the 'pre-monetary' years, the transition from reciprocal gift-giving systems to formalized monetary economies, and the potential for indigenous currencies.

pologlar, sosyologlar ve ekonomistler için göz alıcı sayılabilir. Bu erken dönem ekonomik sistemlere ışık tutan kayda değer bir çalışma, Bronisław Malinowski'nin "The Argonauts of the Western Pacific" adlı kitabıdır. Bu etnolojik araştırma, Yeni Gine'deki bir takımada yaşayan toplulukların karşılıklı hediye değiş-tokuşuna dayalı sistemlerini inceler. Malinowski'ye göre, bu insanların tüm ekonomileri karşılıklı hediyeleşmelere dayalıdır. Böylesi topluluklarda insanlar, yaptıkları takası ticaret olarak da görmezler. Örnek vermek gerekirse, dini törenler için toplandıklarında hediye değiş-tokuşu yapmalarına rağmen, bunun ticaret olup olmadığı sorulacak olursa hararetle reddeder, hatta gücenebilirler. Ege'ye geri döndüğümüzde, Homeros'un da bir zamanlar malların fiyatını açıklamak için belli sayıda eşya yahut hayvanı kullandığı hatırlanabilir. En nihayetinde, geçmişteki “ilkel para birimlerini” anlamak, paraya dayalı ekonomilerin belirli rejimler altında bireysel işletmeler veya devlet politikaları için pratikliği açısından kültürel ve işlevsel önemini değerlendirmeyi kolaylaştırabilir. “Para öncesi” yılları, karşılıklı hediye vermeye dayalı sistemlerden resmileştirilmiş para ekonomilerine geçişi ve şahsına münhasır para birimi olasılıklarını göz önünde bulundurarak soruların eksenini de “neden para kullanıldı” yerine “neden bu spesifik metalden basıldı” gibi yerlere çekilmelidir.

Gold Croeseid stater, found at Sardis in 1922 (Courtesy of the Vedat Nedim Tör Museum, Istanbul. Photo: The Archaeological Exploration of Sardis Digital Resource Center, <https://sardisexpedition.org/en/essays/latw-kroll-coins-of-sardis>).

Selected Bibliography Seçilmiş Kaynakça

Balmuth, Miriam S., ed. *Hacksilber to coinage: New insights into the monetary history of the near east and Greece: A collection of eight papers presented at the 99th annual meeting of the Archaeological Institute of America*. New York: American Numismatic Society, 2001.

Dué, C., Lupack, S., & R. Lamberton. "Homeric Materiality". In *The Cambridge Guide to Homer*. Ed. C. O. Pache, Cambridge: Cambridge University Press, 2020, 278–286.

Malinowski, B. *Argonauts of the Western Pacific: An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*, London & New York: G. Routledge & Sons, 1922.

Seaford, Richard. *Money and the Early Greek mind: Homer, philosophy, tragedy*. Cambridge, Cambridge University Press, 2004.

Tekin, O. *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

In Pursuit of a Lost Cult City Lawazantiya¹

Ege Cabaroğlu

Introduction

First of all, as an introductory argument, it must be emphasized that the use of the state religion as a political tool was perhaps initially transmitted to Anatolian communities from Mesopotamia, as these two regions were in constant interaction owing to their long-term trade network that prevailed since the Neolithic period. Thus, identical to the Mesopotamian state organization, cult cities, as well as pilgrimage centers, became prevalent among the Anatolian states. Furthermore, specifically during the Bronze Age, the Anatolian communities began to assign patron gods or goddesses to their states, who were regarded as the tutelary deities of those cities. The city of Lawazantiya, which constitutes the subject of this paper, was one of those remarkable cult cities whose exact location is now one of the trending controversial topics of the Hittite and Kizzuwatna archaeology. Besides, the city's patron deity was one of the major divinities of the bronze age Anatolia, who was the Goddess Shaushka. It must be remembered that the Lawazantiya's importance is not only derived from its cultic value but also from its strategic geographical position, which acts as a gateway between Anatolia and Northern Mesopotamia. In this study, accompanied by the historical background of Kizzuwatna, the sites of Sirkeli Höyük, Tatarlı Höyük, and Karahöyük's image as Lawazantiya will be compared.

Giriş

Öncelikle belirtilmelidir ki devlet dininin siyasi bir araç olarak kullanımı Anadolu'ya Mezopotamya'dan aktarılmış olabilir, çünkü bu iki bölge, Neolitik Dönem'den beri süregelen uzun vadeli ticaret ağı sayesinde sürekli etkileşim halindeydi. Bu nedenle, Mezopotamya'daki şehir devletlerinin organizasyonuna benzer şekilde, kült şehirlerinin yanı sıra hac merkezleri Anadolu devletleri arasında yaygın hale geldi. Ayrıca, özellikle Tunç Çağı boyunca, Anadolu toplulukları, şehirlerine koruyucu tanrı ve tanrıçalar atamaya başladılar. Bu makalenin konusunu oluşturan Lawazantiya şehri, şu anda Hittit ve Kizzuwatna arkeolojisinin en tartışmalı konularından biri olan kesin konumu bilinmeyen bu dikkate değer kült şehirlerden biriydi. Ayrıca, şehrin koruyucu tanrısı, Bronz Çağı Anadolu'sunun önemli tanrılarından biri olan Tanrıça Shaushka idi. Lawazantiya'nın önemi, sadece kült değerinden değil, aynı zamanda Anadolu ile Kuzey Mezopotamya arasında bir geçit olarak işlev gören stratejik coğrafi konumundan da kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada Kizzuwatna'nın tarihsel gelişim süreciyle birlikte Sirkeli Höyük, Tatarlı Höyük ve Karahöyük'ün Lawazantiya olarak imgesi karşılaştırılacaktır.

Kizzuwatna Krallığı

Kizzuwatna devletinin ve onun çok kültürlü toplumunun, Anadolu araştırmalarının uzun süredir

¹ I would like to thank to Assoc. Prof. K. Serdar Girginer and Master's student Muaz Koçak of Çukurova University Archaeology Department, for their contributions and assistance to the primary and secondary sources of this paper. Çukurova Üniversitesi Arkeoloji bölümünden Doç Dr. K. Serdar Girginer ve yüksek lisans öğrencisi Muaz Koçak'a yazı için önerdikleri ana ve ikincil kaynaklar için teşekkür etmek isterim

The Kingdom of Kizzuwatna

To begin with, it must be emphasized that the Kingdom of Kizzuwatna and its multi-cultural society are among the abundant Bronze Age communities of Asia Minor that have been neglected by Anatolian studies for a long time. The reason for that is probably due to the fact that the concept of Kizzuwatna was not appealing enough for many as it was among the local Anatolian communities of the 2nd millennium B.C.E, which remained at the periphery of Anatolia's Bronze Age power, the Hittite Empire. This is to say that the studies of the second-millennium Anatolian periphery, including its cult city of Lawazantiya, are left under the shadow of the Hittite's core region, central Anatolia. Nevertheless, owing to the presence of the recovered primary textual sources, the scholars are able to create a potential narrative for the state of Kizzuwatna. Besides, although its precise borders cannot be defined, the Kizzuwatnian territory is believed to be located around the Taurus mountains of south-eastern Anatolia. The land of Kizzuwatna was later referred to as the Cilicia region. However, it appears that the name "Kizzuwatna" was a later Bronze Age term for the area, as this name was formed after the region became free and independent from the Hittite rule. During the Old Kingdom period of the Hittite state, Kizzuwatna was referred to as "Adaniya," which was a region under the authority of the Hittites. In the late old kingdom period, during the second half of 16th-century B.C.E, the land of Adaniya rebelled against the king Ammuna with the leadership of the first prospective Kizzuwatnian king Pariyawatri, who freed Adaniya from the Hittite rule. This new state, known as the kingdom of Kizzuwatna, legitimized its political presence during the reign of Telepinu I, who made an equality treaty with the Kizzuwatnian king Ispatalsu, son of Pariyawatri and acknowledged him as a great king. As aforementioned, the community of Kizzuwatna was composed of several distinct ethnicities. The Hurrians and Luwians were the most dominant ethnic and cultural groups of the kingdom, which might demonstrate the Kizzuwatna as a minor empire due to its multi-cultural environment. Nonetheless, the kingdom's political independence could not last for long since, during the reign of its king

ihmal ettiği Tunç Çağı toplulukları arasında yer aldığını vurgulamak gerekir. Bunun nedeni, Kizzuwatna kavramının, M.Ö. 2. binyılın yerel Anadolu toplulukları arasında yer almasından dolayı, birçok kişi için yeterince çekici olmamasıydı; bu toplumlar, Anadolu'nun Tunç Çağı gücü olan Hitit İmparatorluğu'nun çerperinde kaldılar. Bu, Lawazantiya'nın da dahil olduğu ikinci binyıl Anadolu çerperinin çalışmalarının, İç Anadolu'nun veya Hitit çekirdek bölgesinin gölgesinde kaldığı anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, gün yüzüne çıkarılan birincil kaynakların varlığı sayesinde, Kizzuwatna eyaleti için potansiyel bir anlatı yaratabilmektedirler. Sınırları kesin olarak belirlenemese de Kizzuwatna'nın topraklarının Güneydoğu Anadolu'daki Toros Dağları çevresinde yer aldđı sanılmaktadır. Kizzuwatna toprakları daha sonra Kilikya bölgesi olarak anılmıştır. Ancak "Kizzuwatna" adının bölge için daha sonraki bir Tunç Çağı terimi olduğu, bu adın bölgenin Hitit egemenliğinden kurtulup bağımsız hale gelmesinden sonra olduğu anlaşılıyor. Eski Krallık Dönemi Hitit Krallığı'nın egemenliği altında bulunan Kizzuwatna bölgesi "Adaniya" olarak anılırdı. Geç eski krallık döneminde, MÖ 16. yüzyılın ikinci yarısında, Adaniya bölgesi, ilk müstakbel Kizzuwatna kralı Pariyawatri'nin önderliğinde kral Ammuna'ya isyan etti. Kizzuwatna krallığı olarak bilinen bu yeni devlet, Pariyawatri'nin oğlu kral Ispatalsu ile eşitlik anlaşması yapan ve onu büyük bir kral olarak tanıyan I. Telepinu döneminde siyasi varlığını meşrulaştırdı. Daha önce de belirtildiği gibi, Kizzuwatna topluluğu birkaç farklı etnik gruptan oluşuyordu. Hurriler ve Luwiler krallığın en baskın etnik ve kültürel gruplarıydı ve bu da çok kültürlü ortamı nedeniyle Kizzuwatna'yı küçük bir imparatorluk olarak gösterebilir. Bununla birlikte, kral Pilliya'nın hükümdarlığı sırasında krallık, M.Ö. 15. yüzyıl civarında yükselen Mitanni İmparatorluğu'nun bağlı bir devleti haline geldiğinden, krallığın siyasi bağımsızlığı uzun süre dayanamazdı. Sonunda Kizzuwatna, 14. yüzyılın başlarında Tudhaliya I ile Kizzuwatnalı Sunasura arasında yapılan bir anlaşmayla Hititlerin otoritesine geri döndü ve daha sonra Hitit İmparatorluğunun bir parçası haline geldi.

Pilliya, the kingdom had formed into a vassal state of the rising Mitanni Empire around 15th century B.C.E. Eventually, Kizzuwatna returned under the authority of the Hittites in the early 14th century with a treaty between Tudhaliya I and Sunassura of Kizzuwatna and later became a part of the Hittite Empire.

Lawazantiya

It is undeniable that the city of Lawazantiya was one of the crucial cities of the Kizzuwatnian and Hittite Kingdoms. The earliest known primary sources referring to the city are provided by the cuneiform tablets of the Old Assyrian Trade Colony Period. These sources, generally having commercial subjects, cite the city as "Luhuzatia." The name "Lawazantiya," on the other hand, appears in the Hittite documents. The city's significance in the eyes of the bronze age world can be examined under three categories, represented by its religious, political, and economic positions. Lawazantiya, famed as a cultic south Anatolian center, was considered to be the patron city of the Goddess "Shaushka," who was one of the top deities of the Hurrian Pantheon, which was also worshipped by the Hittite community. It must be remembered that Shaushka is likely to correspond to the Goddess Ishtar of Mesopotamia. To further emphasize the city's cultic importance for the centralized institutions, Lawazantiya was a quite suitable settlement for practicing socio-religious propaganda. The reason for this is that the city's long-term sacred position had prompted numerous Hittite as well as Kizzuwatnian rulers to conduct public rituals and festivals. It can, thus, be assumed that the city was frequently being utilized as a propagandistic tool, which enabled the rulers to legitimize their authority and sociopolitical status under the concept of state religion. The city's political value is specifically marked by its geographical location, as it connected Anatolia with Northern Mesopotamia, like the Kingdom of Kizzuwatna itself. Hence, being strategic for military campaigns, Lawazantiya acted as a component of a land bridge that connected the Hittite kingdom with the Mesopotamian states. Besides, it is known that the Hittites incorporated many Kizzuwatnian brides into their royal dynasty to ensure solid political relations with the

Lawazantiya

Lawazantiya şehrinin Kizzuwatna ve Hitit Krallıklarının önde gelen kült şehirlerinden biri olduğu inkar edilemez. Kentle ilgili bilinen en eski birincil kaynaklar Eski Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'ne ait çivi yazılı tabletlerde bulunmaktadır. Genellikle ticari konuların yer aldığı bu kaynaklarda kentten "Luhuzatia" olarak bahsedilmektedir. Hitit belgelerinde ise "Lawazantiya" ismi geçmektedir. Kentin Tunç Çağı dünyasının gözündeki önemi, dini, politik ve ekonomik açıdan üç ayrı kategoride incelenmelidir. Güney Anadolu'da bir kült merkezi olarak ünlenen Lawazantiya, Hitit toplumunun da tapındığı Hurri Panteonunun en üst tanrılarından biri olan Tanrıça "Şauška"nın koruyucu şehri olarak kabul ediliyordu. Shaushka'nın Mezopotamya'nın Tanrıça İştar'ına karşılık gelme ihtimalinin yüksek olduğunu unutmamak gerekir. Kentin merkezi kurumlar açısından kültürel önemini daha da vurgulamak gerekirse, Lawazantiya sosyo-dinsel propaganda yapmak için oldukça uygun bir yerleşim yeri idi. Bunun nedeni, şehrin uzun vadeli kutsal konumunun, çok sayıda Hitit ve Kizzuwatna hükümdarını halka açık ritüeller ve festivaller düzenlemeye sevk etmesidir. Dolayısıyla şehrin, yöneticilerin otoritelerini ve sosyo-politik statülerini devlet dini kavramı altında meşrulaştırmalarını sağlayan bir propaganda aracı olarak sıklıkla kullanıldığı varsayılabilir. Kentin siyasi değeri, Kizzuwatna Krallığı gibi Anadolu'yu Kuzey Mezopotamya'ya bağladığı için özellikle coğrafi konumuyla öne çıkıyor. Dolayısıyla askeri seferler için stratejik olan Lawazantiya, Hitit Krallığını Mezopotamya devletlerine bağlayan bir kara köprüsünün bileşeni olarak hareket etti. Ayrıca Hititlerin, Kizzuwatna ile sağlam siyasi ilişkiler sağlamak için birçok Kizzuwatnalı gelini kendi kraliyet hanedanına dahil ettiği bilinmektedir. Kizzuwatnian'ın en ünlü gelini şüphesiz III. Hattuşili'nin karısı Lawazantiyalı Kraliçe Puduheba'ydı. Bu kritik kült kentinin tam yeri hala tartışmalı bir konudur. Ancak Tunç Çağı belgelerinden Lawazantiya'nın Türkiye'nin güneydoğusundaki çağdaş konumunu ortaya çıkaracak önemli coğrafi bilgiler elde etmek mümkündür. Örneğin Karum Kaneş'te (Kültepe) bulunan çivi yazılı belgelerde Lawazantiya'nın Kaniş şehrine giden Eski Asur Ticaret yolu üzerinde yer alan önemli bir ticaret

Kizzuwatna. The most famed Kizzuwatnian bride was undeniably Queen Puduheba from Lawazantiya, who was the wife of Hattusili III. The exact location of this critical cultic city is still a debatable subject. Nevertheless, it is possible to derive some substantial geographical information from the bronze age documents that act as a clue to reveal the Lawazantiya's contemporary spot around southeastern Turkey. For instance, cuneiform documents from the Karum Kanesh (Kultepe) refer to Lawazantiya as a prominent commercial location, placed on the Old Assyrian Trade route leading to the city of Kanesh. Based on these types of various distinct geographical or material evidence, the city is generally suggested to be located either in the Sirkeli Höyük, Tatarlı Höyük, or Karahöyük of the Elbistan plain, which are all located around the Ceyhan river and on the Assyrian trade route. One must not neglect the fact that the presence of the water sources suits these Bronze Age cities' cultic identity, as the water was regarded as sacred and associated with deities both by the Kizzuwatnian and Hittite communities.

Sirkeli Höyük and Karahöyük as Lawazantiya

First of all, one must be aware that Sirkeli Höyük is not only linked to the city of Lawazantiya, but that some believe it might also be identified as the prospective location of Kummanni. The main reason for this is that the Hittite sources indicate the

merkezi olduğu belirtiliyor. Bu tür farklı coğrafi veya maddi kanıtlara dayanılarak şehrin genellikle Ceyhan nehri çevresinde ve Asur ticaret yolu üzerinde yer alan Sirkeli Höyük, Tatarlı Höyük veya Elbistan ovasındaki Karahöyük'te yer aldığı ileri sürülmektedir. Suyun ve dağların hem Kizzuwatna hem de Hitit toplulukları tarafından kutsal kabul edilmesi ve tanrılarla ilişkilendirilmesi nedeniyle, su kaynaklarının ve dağların varlığının bu Tunç Çağı kentlerinin kült kimliğini yansıttığı gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir.

Lawazantiya olarak Sirkeli Höyük ve Karahöyük

Sirkeli Höyük'ün sadece Lawazantiya kentiyile bağlantılı olmadığını, Kummanni'nin muhtemel yeri olarak da tanımlanabileceğini düşünenlerin olduğunu bilmek gerekir. Bunun temel nedeni Hitit kaynaklarında Ceyhan Nehri'ne bağlı Puruna Nehri'nin Kummanni yakınlarında aktığını belirtmesidir. Ayrıca Hitit belgelerinden Lawazantiya'nın Kummanni yakınında yer aldığı da bilinmektedir. Kummanni şehri de Kizzuwatna krallığının siyasi merkezi olduğuna inanılan bir diğer önemli kült Kizzuwatna şehriydi. Sirkeli Höyük, Adana ilinin Ceyhan ilçesinde, Tatarlı Höyük'ün yaklaşık 35 kilometre batısında yer almaktadır. Sirkeli Höyük, Tatarlı ile birlikte doğu Kilikya ovasındaki iki büyük Tunç Çağı yerleşiminden biridir. Yerleşimin kalesi, Ceyhan Nehri'nin Misis Dağları'ndan geçen kısmının kıyısında yer almaktadır (Fig. 1.). Sirkeli'nin siyasi önemi, kaledeki Kral II. Muwattalli'yi tasvir eden imparatorluk Hitit taş kabartmalarıyla en iyi şekilde kanıtlanmaktadır. Sirkeli Höyük'e yaklaşık 9 kilometre uzaklıktaki Kızıldere Köyü'nde bir yazıt ortaya çıktı. MS 4. yüzyıldan 6. yüzyıla tarihlenen bu yazıt, Kirkoteis ve Loandos adlı iki bölgenin sınırlarına işaret ediyor. Loandos'un ilk harfinin kayıp şehre benzerliği nedeniyle, bazı bilim adamları Yunanca "Loandos" isminin Lawazantiya'dan geldiğini düşünüyor. Ancak mekanın Lawazantiya kimliğine ilişkin en çarpıcı ipucu, Sirkeli'nin aşağı kasabasındaki bir binanın içinde bulunan mühürdür. Bu damga mührü Geç Demir Çağı'na tarihlenmektedir ve üzerinde "Lawazantiya Adamı" yazısı bulunmaktadır

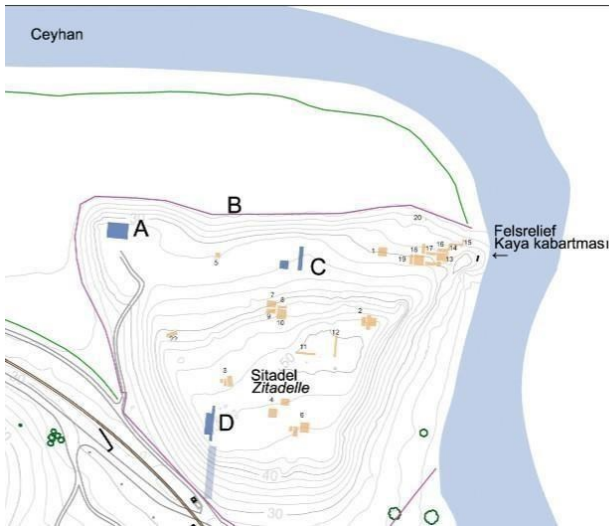

Fig. 1. The citadel of Sirkeli Höyük near the Ceyhan River Ceyhan nehrine kıyısı olan Sirkeli Höyük. (Novák, M., D'Agata, A. L., Caneva, I., Eslick, C., Gates, C., Gates, M. H., ... & Meier, D. Y. (2017). A comparative stratigraphy of Cilicia: Results of the first three Cilician chronology workshops. *Altorientalische Forschungen*, 44(2), 150-186).

Puruna River (associated with the Ceyhan River) as flowing near Kummanni. Besides, from the Hittite documents, it is also known that Lawazantiya was located near Kummanni. The city of Kummanni was another prominent holy Kizzuwatnian city, which is also believed to be the political center of the Kizzuwatnian kingdom. Sirkeli Höyük is situated in the Ceyhan district in the city of Adana, about 35 kilometers west of Tatarlı Höyük. With Tatarlı, Sirkeli Höyük is one of the two large bronze age settlements in the eastern Cilicia plain. The settlement's citadel is located on the coast of the Ceyhan River's part, which breaks through the Misis mountains (Fig 1.). Sirkeli's political significance is best attested by the imperial Hittite stone reliefs at the citadel, which depicts King Muwattalli II. Approximately 9 kilometers away from Sireli Höyük, an inscription was discovered in the Kızıldere village. This inscription from the 4th to 6th centuries CE refers to the borders of two territories named "Kirkoteis" and "Loandos." Due to the Loandos' initial letter's resemblance to the lost city, some scholars speculate that the Greek name "Loandos" might be stemming from Lawazantiya. However, the most striking clue for the site's identity as Lawazantiya is a tabloid amulet recovered from inside a building in Sirkeli's lower town. The tabloid amulet, assumed to function as a stamped seal, is dated to the late Iron Age, and it bears the inscription "man of Lawazantiya" (Fig. 2). In addition, the amulet uses both the Luwian hieroglyphs and cuneiform script, which is an uncommon feature for Iron age seals. Although the amulet seems to be solid evidence, one must bear in mind that a seal was an easily transportable item, indicating the possibility that it might be derived from a distinct location. For instance, if Sirkeli Höyük is to be considered Kummanni, this would imply that the amulet was transported from Lawazantiya to the Sirkeli Höyük. At the northeast of Sirkeli Höyük, in the Elbistan district of Kahramanmaraş, there is the site of Karahöyük, another candidate for Lawazantiya. The Karahöyük settlement is close to the Hurman stream, which is a tributary stream of the Ceyhan river. This site's advantage, compared to Tatarlı Höyük and Sirkeli Höyük, is that its location on the Old Assyrian trade route is closer to Kültepe. It must be remembered that the Old Assyrian sources

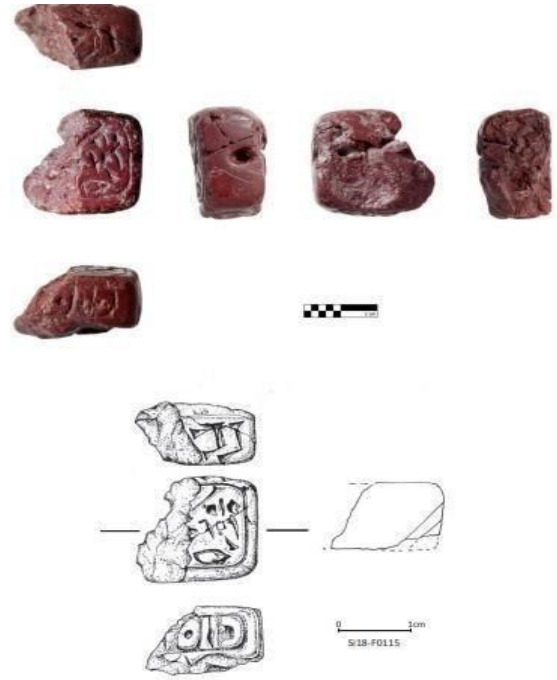

Fig. 2. The fragments of the Inscribed amulet from Sirkeli Höyük Sirkeli Höyük'te bulunan mühür parçaları (Payne, G. E. N. A., & Elsen-Novák, G. (2021). An inscribed amulet or stamp seal from Sirkeli Höyük. *Beyond All Boundaries: Anatolia in the 1st Millennium BC* (OBO)

(Fig.2). Ayrıca bu mühür, Demir Çağı mühürleri için alışılmadık bir özellik olan Luvi hiyerogliflerini ve çivi yazısını birlikte kullanıyor. Mühür sağlam bir delil gibi görünse de mühürlerin kolaylıkla taşınabilen eşyalar olduğunu unutmamak gerekir, bu da onun farklı bir yerden elde edilebileceği ihtimalini gösterir. Örneğin Sirkeli Höyük'ün Kummanni olduğu düşünülürse bu, mührün Lawazantiya'dan Sirkeli Höyük'e nakledildiği anlamına gelir. Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesindeki Sirkeli Höyük'ün kuzeydoğusunda da bir başka Lawazantiya adayı olan Karahöyük yer alıyor. Karahöyük yerleşimi Ceyhan nehrinin bir kolu olan Hurman Çayı'nın yakınındadır. Bu yerin Tatarlı Höyük ve Sirkeli Höyük'e göre avantajı Eski Asur ticaret yolu üzerindeki konumunun Kültepe'ye yakın olmasıdır. Eski Asur kaynaklarının Lawazantiya'yı KarumKanesh'e yakın olarak gösterdiği unutulmamalıdır. Ayrıca bazı bilim adamları, Karahöyük'ün konumunu Eski Asur Ticaret kolonisi döneminin bir başka yerleşim yeri olan Hurama kenti ile ilişkilendirerek özellikle Lawazantiya ile eşleştirmeyi amaçlamaktadır. Hurama'nın kesin yeri hala tartışılabilir, Karum-Kanesh belgelerinin Hurama'yı şehirlerine yakın, Lawazantiya'nın hemen yakınında göstermesi nedeniyle şehrin Elbistan bölgesinde aranması gerektiği genel kabul görüyor. Dolayısıyla bu kanıtlara dayanarak,

demonstrate Lawazantiya as near the Karum Kanesh. Furthermore, some scholars especially intend to match Karahöyük with Lawazantiya by connecting its location with another settlement of the Old Assyrian Trade colony period, which is the city of Hurama. Despite the fact that Hurama's exact location is still argued, it is generally accepted that the city must be looked for in the Elbistan region as the Karum-Kanesh documents place Hurama close to their city, right near Lawazantiya. Thus, based on this evidence, some find it logical to situate Lawazantiya in Karahöyük since it is in the same prospective district of Hurama.

Tatarlı Höyük as Lawazantiya

Tatarlı Höyük is considered to be the most extensive bronze age settlement of its location, at the very eastern plain of Cilicia. The site is currently situated in the eastern part of Ceyhan County in the city of Adana. Moreover, Tatarlı is adjacent to the Amanus mountains, which rest at the east of the site. This settlement is also rich in terms of water sources, as the lands north of its citadel possesses seven water springs (Fig. 3), which was where the lower city was located. The settlement's religious prominence is well justified by a cult building at the citadel from the middle bronze age, known as "Building A" (Fig. 4). Besides, the Kizzuwatnian documents, explaining the ritual of King Palliya, mention that the king was using the pure water from the seven springs of Lawazantiya, which marks that the cult city, indeed, possessed

Lawazantiya'nın da Hurama ile aynı muhtemel ilçede yer alması nedeniyle Karahöyük'e yerleştirilmesini bazıları mantıklı bulmaktadır.

Lawazantiya Olarak Tatarlı Höyük

Tatarlı Höyüğün, Kilikya'nın doğu ovasındaki en büyük Tunç Çağı yerleşimi olduğu kabul edilmektedir. Saha şu anda Adana İli Ceyhan İlçesi'nin doğu kesiminde yer almaktadır. Ayrıca Tatarlı, doğusunda yer alan Amanos dağlarına komşudur. Bu yerleşim, aşağı şehrin bulunduğu kalenin kuzeyinde yedi su kaynağının bulunması nedeniyle (Fig. 3) su kaynakları açısından da zengindir. Yerleşimin dini önemi, kalede bulunan ve "Bina A" (Fig. 4) olarak bilinen orta tunç çağından kalma bir kült binasıyla vurgulanmaktadır. Ayrıca Kral Palliya'nın ritüelini anlatan Kizzuwatna belgelerinde, kralın Lawazantiya'nın yedi pınarından gelen saf suyu kullandığından bahsediliyor, bu da kült şehrinin Tatarlı gibi yedi pınara sahip olduğunu gösteriyor. Bu kaynaklar ayrıca kentte "Tarmana" ve "Alda" adı verilen iki küçük nehrin bulunduğunu da ortaya koymaktadır. Tatarlı kazılarının şimdiki kazı başkanı Çukurova Üniversitesinden Doç. Dr. Serdar Girginer gibi pek çok bilim adamı Mercin nehrinin Tarmana olduğunu öne sürüyor. Yedi kaynaktan beslenen bu nehir yerleşimin içinden çıkarak Ceyhan Nehri'nin kolunu oluşturmaktadır. Bu durumda adı geçen diğer su kaynağı olan Alda, yerleşimin güneyinde yer alan Karasu kaynağı olabilir, değilse de yoğun sulama ve iklim değişikliği

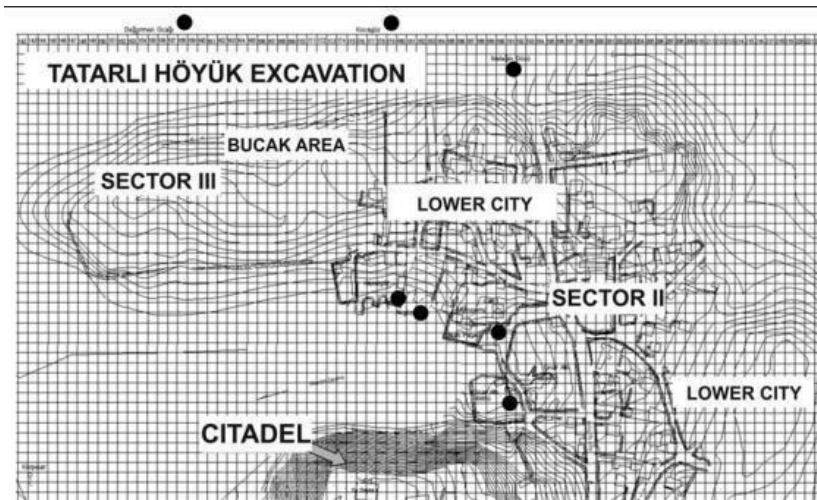

Fig. 3. Aerial view of the Tatarlı Höyük Citadel, demonstrating the seven springs Tatarlı Höyük sitadeli ve siyah noktalar ile belirtilen 7 pınarı (Girginer, K. S., & Collon, D. "Cylinder and stamp seals from Tatarlı Höyük." *Anatolian Studies*, 64, 2014, 59-72).

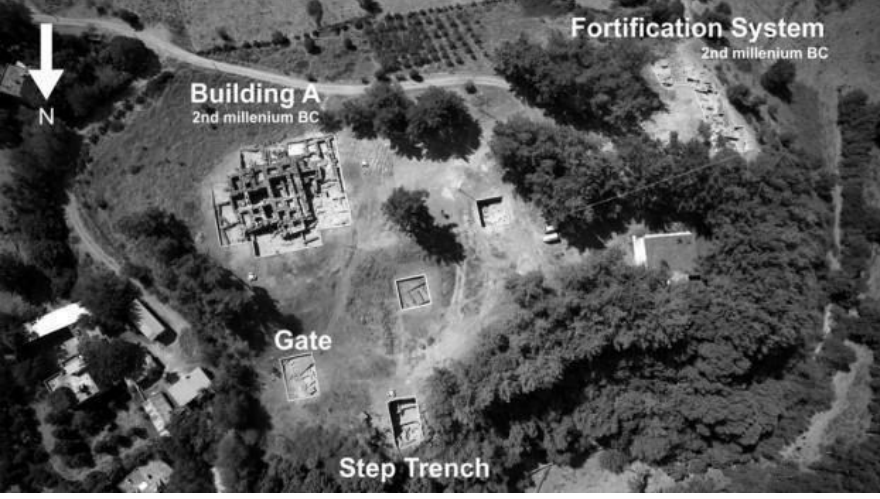

Fig. 4. Aerial view of Tatarlı Höyük citadel and Cult building A Tatarlı Höyük sitadelinin ve Kült yapısı A'nın havadan görünümü (Girginer, K. S., & Collon, D. "Cylinder and stamp seals from Tatarlı Höyük". *Anatolian Studies*, 64, 2014, 59-72).

seven springs like Tatarlı itself. These sources also reveal that there were two minor rivers in the city referred to as the "Tarmana" and "Alda." Many scholars, such as Serdar Girginer, the current director of the Tatarlı excavations, suggest the Mercin river as the Tarmana. This river, fed by the seven springs, flows from inside the settlement and acts as a tributary stream for the Ceyhan River. In this case, the other mentioned water source, "Alda," might be the Karasu spring, located south of the settlement, or if not, it might have dried due to the intense irrigation and climate change. Being close to the Amanos mountains is another imperative clue for regarding Tatarlı as the Lawazantiya, since in the Neo-Assyrian sources, it is stated that King Shalmanesser III had passed the Amanos mountains right before conquering the cities of the late Hittite states, which included Lawazantiya, inscribed as "Lusanda". Moreover, one of the most astonishing material evidence that consolidates Tatarlı's image as Lawazantiya is a cylinder seal found during the 2009 excavations. This seal, dated to the second millennium, depicts a goddess in a frontal pose who stands between two kings (Fig. 5). The nude goddess, wearing a horn-shaped hat, has two wings, which highly correspond to the iconic image of Ishtar. If this goddess is to be identified as Ishtar, the settlement's possibility of being Lawazantiya will increase on a large scale, as one must not neglect the fact that Ishtar/Shauska was the cult goddess of the lost city. Hence, regarding this geographic, material, and epigraphic evidence, Tatarlı Höyük perhaps stands as the most potential candidate to represent Lawazantiya.

Conclusion

To speculate the results of this study, although Sirkeli Höyük is suggested to be Lawazanti-

nedeniyle kurumuş olabilir. Amanos dağlarına yakın olması da Tatarlı'nın Lawazantiya olarak kabul edilmesi için bir başka çarpıcı ipucudur. Çünkü Yeni Asur kaynaklarında Kral III. Şalmanesser'in Geç Hitit şehir devletlerini fethetmeden hemen önce Amanos dağlarını geçtiği belirtilmektedir. "Lusanda" olarak belirtilen Lawazantiya da bu şehirlerin arasında yer almaktadır. Üstelik Tatarlı'nın Lawazantiya imajını pekiştiren en şaşırtıcı delillerden biri de 2009 kazılarında bulunan bir silindirik mühürdür. İkinci binyıla tarihlenen bu mühür, iki kralın arasında duran bir tanrıçayı önden pozda tasvir etmektedir (Fig. 5). Boynuz şeklinde bir şapka takan çıplak tanrıçanın iki kanadı vardır ve bu da İhtar'ın ikonik imajına büyük ölçüde karşılık gelir. Bu tanrıçanın İhtar olduğu tespit edilirse yerleşimin Lawazantiya olma ihtimali büyük ölçüde artacaktır, zira İhtar/Şauşka'nın kayıp şehrin kült tanrıçası olduğu da göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla bu coğrafi, maddi ve epigrafik kanıtlar göz önüne alındığında Tatarlı Höyük belki de Lawazantiya'yı temsil edecek en potansiyel aday olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fig. 5. The cylinder seal found at the Tatarlı Höyük excavations, depicting a goddess between two kings Tatarlı Höyük kazılarında bulunan silindirik mühür ve iki kral arasında duran bir tanrıça (Girginer, K. S., & Collon, D. "Cylinder and stamp seals from Tatarlı Höyük." *Anatolian Studies*, 64, 2014, 59-72).

ya by many, it would be advisable to eliminate it from the list of candidates for the lost city, as this site is more suitable to be associated with Kummanni. Firstly, Sirkeli is situated right near the Ceyhan (Puruna) River, which, according to the Hittite documents, is the same water source that Kummanni possesses. Moreover, Lawazantiya is not documented as residing at the coast of the Puruna River like Sirkeli does. Regarding Sirkeli as Kummanni would also be logical with regard to the presence of the tabloid amulet as it would mean that the amulet was transported from its neighbor city, Lawazantiya, which could be either Tatarlı or Karahöyük. In addition, if one is to compare Tatarlı with Karahöyük, he/she must be aware of the fact that although Karahöyük is closer to Karum-Kanesh, the site requires more material and geographical evidence to compete with Tatarlı Höyük's image as Lawazantiya.

To summarize, at first glance, it is observed that there are three sites in south-eastern Anatolia that can be associated with the city of Lawazantiya. Each of these sites has its own geographic, epigraphic, or material hints that enable them to be nominated for the lost city's current location. However, it must be asserted that among these three candidates, Tatarlı Höyük rises as the location with the most potential to be Lawazantiya. The main reason for this is that Tatarlı not only has solid material evidence such as the cult building or the seal, but it also has the precise amount of water sources mentioned in the texts. In addition, one must not neglect the fact that among these three sites, Tatarlı is the closest settlement to the Amanus mountains, which is another major clue, as the primary sources suggest the city's location to be near these mountains. Nevertheless, although Tatarlı seems to be the prospective location for the time being, one must not overlook the possibility of the emergence of a new rival site, since the study of the Hittite periphery is still in its infancy, indicating that there are still numerous sites waiting to be examined under this topic.

Sonuç

Her ne kadar Sirkeli Höyük'ün birçok kişi tarafından Lawazantiya olduğu öne sürülse de, bu alanın Kummanni ile ilişkilendirilmeye daha uygun olması nedeniyle kayıp şehrin aday listesinden çıkarılması göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle Sirkeli, Hitit belgelerine göre Kummanni şehrinin sahip olduğu su kaynağının aynısı olan Ceyhan (Puruna) Nehri'nin hemen yanında bulunmaktadır. Üstelik Lawazantiya'nın Sirkeli gibi Puruna Nehri kıyısında ikamet ettiği belgelerde rastlanmıyor. Sirkeli'yi burada bulunan mühür açısından tekrar değerlendirecek olursak burayı Kummanni olarak tanımlamak daha mantıklı olacaktır, zira bu mührün komşu şehir olan Lawazantiya'dan, yani Tatarlı ya da Karahöyük'ten nakledildiği ihtimalinde vurgulayacaktır. Ayrıca Tatarlı ve Karahöyük karşılaştırılacak olunursa, Karahöyük'ün Karum-Kanesh'e daha yakın olmasına rağmen buranın Tatarlı Höyük'ün Lawazantiya imajıyla rekabet edebilmek için daha fazla arkeolojik ve coğrafi kanıtı ihtiyacı duyduğunun farkında olmunması gerekir.

Özetle, ilk bakışta Güneydoğu Anadolu'da Lawazantiya kentiyle ilişkilendirilebilecek üç yerin olduğu görülmektedir. Bu alanların her birinin, kayıp şehrin mevcut konumu için aday gösterilmelerini sağlayan kendi coğrafi, epigrafik veya arkeolojik ipuçları vardır. Ancak bu üç aday arasında Tatarlı Höyük'ün Lawazantiya için en potansiyel lokasyon olarak yükseldiğini ifade etmek gerekir. Bunun temel nedeni ise Tatarlı'da sadece bir kült binası ya da mühür gibi somut arkeolojik delillerin bulunması değil, aynı zamanda metinlerde bahsedilen yedi su kaynağının da burada yer almasıdır. Ayrıca bu üç yerleşim yeri arasında Tatarlı'nın Amanos Dağları'na en yakın yerleşim yeri olduğu da göz ardı edilmemelidir ki bu da kayda değer bir ipucudur çünkü birincil kaynaklar kentin konumunun bu dağlara yakın olduğunu öne sürmektedir. Sonuç olarak, Tatarlı şu an için Lawazantiya olmaya en uygun yer olarak gözüksede, Hititlerin Hurriler ve Luviler gibi çevre topluluklarına ilişkin çalışmaların henüz başlangıç aşamasında olması nedeniyle yeni bir rakip yerleşim yerinin ortaya çıkma ihtimali her zaman göz önünde bulundurulmalıdır.

Bibliography Kaynaça

- Beal, R. H. "The history of Kizzuwatna and the date of the Šunaššura treaty," *Orientalia*, 55(4), 1986, 424-445.
- Gilan, A. (2014). The End of God-Napping and the Religious Foundations of the New Hittite Empire. *Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie*, 104(2), 195-205.
- Girginer, K. S., & Collon, D. "Cylinder and stamp seals from Tatarlı Höyük," *Anatolian Studies*, 64, 2014, 59-72.
- Hawkins, J. D., & Weeden, M. (2017). "Kizzuwatna and the Euphrates States: Kummaha, Elbistan, Malatya Philology," In *Hittite Landscape and Geography* (pp. 281-294). Brill.
- Novák, M., & Rutishauser, S. "Kizzuwatna: archaeology," In *Hittite Landscape and Geography Brill*, 2017, 134-145.
- Özdoğan, M. "The Beginning of Neolithic Economies in Southeastern Europe: An Anatolian Perspective," *Journal of European Archaeology*, 5(2), 1997, 1-33.
- Özgüç, T. (1948). Archaeological Journeys in The Plain of Elbistan and The Excavation of Kara Höyük. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3389722>
- Payne, G. E. N. A., & Elsen-Novák, G. "An inscribed amulet or stamp seal from Sirkeli Höyük. In *Beyond All Boundaries: Anatolia in the 1st Millennium BC (OBO)*, A. Payne/Š. Velhartická/J. Wintjes (ed.), Peeters Publishers, 2021.
- Pelvanoglu, T. "La (Hu) Wazantiya: Ticari ve Dini Bir Merkezin Tarihçesi ve Lokalizasyonu," *Archivum Anatolicum-Anadolu Arşivleri*, 13(2), 2019, 145-172.
- Stone, D. (2023). *The Hittites: Lost civilizations. Reaktion Books*, 2023.
- Ünal, A. (2006). Eski Çağlarda Çukurova'nın Tarihi Coğrafyası ve Kizzuwatna (Adana) Krallığı'nın Siyasi Tarihi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(3), 15-44.

Bilkent Archaeology Day in April 2024

A Yearly Event since 2018

Dominique Kassab Tezgör

Inaugurated in 2018, the Bilkent Archaeology Day takes place every year in Spring. The only exception was in 2020 because of the pandemic. Last year, in spite of the tragic earthquake, we took the decision as a department to do a hybrid event and on a modest scale, to encourage the students to return to a normal life - while keeping our deep empathy for the victims in the southeast of Türkiye.

Every year, we choose a new theme, such as *Colors and Pigments in Antiquity* in 2021, *Sustainability* in 2022 and *Archaeological Approaches to Past Identities* last year.

The theme of the 6th Bilkent Archaeology Day which was held on the 26th of April was *Immortalizing the Essence: Portraiture for Private and Public Spaces*.

Portraits were made for the darkness of the tomb, as were the plastered and painted skulls of the Neolithic, or in a different time and place, as the portraits of the deceased on Fayum mummy portraits. Other portraits were for the bright light of public and private spaces, infused with the sober grandeur and dignity of Assyrian and Hittite kings or Roman emperors.

Yet all were intended to immortalize the essence of the person they portrayed and to capture the soul and character, whether idealized or realistic; whether inspired by ritual or political factors.

For the department, successful studies can only be provided if there is a tight collaboration and a harmony between the faculty members and the students. The Archaeology Club works hand in hand with the department, playing an essential role

2018 yılında başlatılan Bilkent Arkeoloji Günü, her yıl bahar mevsiminde düzenlenmektedir. Sadece 2020 yılında pandemi nedeniyle bir istisna yaşanmıştır. Geçtiğimiz yıl, ülkemizin güneydoğusunda yaşanan trajik deprem nedeniyle, bölüm olarak etkinliği hibrit formatta ve mütevazı bir ölçekte düzenleme kararı aldık. Bu karar, Güneydoğu Türkiye’deki mağdurlara olan derin empatiyle birlikte, öğrencilerin normal bir hayata dönmelerini teşvik etme amacı taşımaktaydı.

Her yıl, 2021’de “Antik Dönemde Renkler ve Pigmentler”, 2022’de “Sürdürülebilirlik” ve geçen yıl olan “Geçmiş Kimliklere Arkeolojik Yaklaşımlar” gibi yeni tema seçiyoruz.

26 Nisan’da gerçekleşen 6. Bilkent Arkeoloji Günü’nün teması “Özü Ölümsüzleştirmek: Özel ve Kamusal Alanlar için Portre Sanatı” idi.

Portreler, Neolitik dönemin alçılı ve boyalı kafatasları ya da farklı bir zaman ve mekânda, Fayum mumya portrelerindeki ölümlerin portrelerinde olduğu gibi mezarların karanlığı için yapılmıştır. Diğer portreler ise özel ve kamusal alanların parlak ışıkları için hazırlanmış; Asur ve Hitit kralları ya da Roma imparatorlarının ağırbaşlı ihtişamını ve onurunu yansıtmıştır.

Ancak hepsi, tasvir ettikleri kişilerin özünü ölümsüzleştirmek ve idealize edilmiş ya da gerçekçi,

in our academic life and the organization of the Bilkent Archaeology Day. This year students demonstrated an amazing energy, enthusiasm and creativity and we are grateful for their accomplishments.

Since the first year, the morning session of the Bilkent Archaeology Day is a Student Symposium. Amazing topics were presented —the mutilation of portraits during the “Long Late Antique”; the depiction of the Roman emperors with zodiac signs; the forensic approach to human remains; medical expertise of the anguished facial expressions in sculpture; and spoliation. The students from our department who presented a paper were Fatma Zehra Demirci, Buse Acar and Elif Aze Bol; as well as Selman Oğuzcan Ünal from the History Department. We also had the pleasure to listen to Mert Akkaya from Mimar Sinan Fine Arts University and İsmail Ceylan from Ahi Evran University.

Following the usual frame of the Bilkent Archaeology Day, faculty members and alumni of the department, colleagues from other institutions in Turkey and abroad have participated in the afternoon Symposium. Papers were presented by our colleagues Prof. Bert Smith, director of the excavation of Aphrodisias, who was our keynote speaker, and Prof. Julian Bennett. Our alumna, presently in Temple University in Philadelphia, Dr. Müge Durusu-Tanrıöver, has shared her research, as well as Assoc. Prof. Ali Büyükkarakaya from Hacettepe University, Assoc. Prof. Emma Baysal formerly of Ankara University and presently our colleague in the department since the Fall; Dr. Elif Denel, director of American Research Institute in Turkey at Ankara (ARIT); and Dr. Caroline Thomas, curator in the Egyptian department in Louvre Museum.

The next morning the students embarked for a two-day excursion to the ancient site of Sagalassos together with faculty members, the Dean of the faculty, Prof. Wigley, and the Provost, Prof. Aytür. The fieldtrip was organized by Dr. Peter Talloen, director of the excavation. On Saturday, after more than a six hour drive, we visited the museum of Burdur, where the finds of the region known in antiquity as Pisidia, are exhibited. Sculptures and objects discovered in Sagalassos are on display there

ritüel ya da politik faktörlerden esinlenmiş olsun, ruhunu ve karakterini yakalamak amacıyla yapılmıştır.

Bölüm için, başarılı çalışmalar ancak öğretim üyeleri ile öğrenciler arasında sıkı bir iş birliği ve uyum olduğunda mümkün olabilmektedir. Arkeoloji Kulübü, bölümle el ele çalışarak Bilkent Arkeoloji Günü’nün organizasyonunda ve akademik hayatımızda önemli bir rol oynamaktadır. Bu yıl, öğrenciler olağanüstü bir enerji, heyecan ve yaratıcılık sergiledi ve başarıları için minnettarız.

İlk yıldan itibaren, Bilkent Arkeoloji Günü’nün sabah oturumu Öğrenci Sempozyumu olarak düzenlenmektedir. “Geç Antik Dönem”de portrelerin tahrip edilmesi, Roma imparatorlarının zodyak işaretleriyle tasviri, insan kalıntılarına adli yaklaşım, heykelde acılı yüz ifadelerinin tıbbi uzmanlığı ve mimari devşirme gibi şaşırtıcı konular sunulmuştur. Bölümümüzden Fatma Zehra Demirci, Buse Acar, Elif Aze Bol ve Tarih Bölümü’nden Selman Oğuzcan Ünal birer makale sundular. Ayrıca Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’nden Mert Akkaya ve Ahi Evran Üniversitesi’nden İsmail Ceylan’ı dinleme fırsatımız oldu.

Bilkent Arkeoloji Günü’nün klasik çerçevesini takip ederek, bölümümüzün öğretim üyeleri ve mezunları, Türkiye’den ve yurtdışından diğer kurumlarda görev yapan meslektaşlarımız öğleden sonraki Sempozyuma katıldılar. Aphrodisias kazı başkanı olan ve etkinliğin açılış konuşmasını yapan Prof. Bert Smith ve Prof. Julian Bennett, makalelerini sundular. Mezunumuz Philadelphia Temple Üniversitesi’nden Dr. Müge Durusu-Tanrıöver, Hacettepe Üniversitesi’nden Doç. Dr. Ali Büyükkarakaya, Ankara Üniversitesi’nden eski meslektaşımız ve şu anda bölümümüzün bir üyesi olan Doç. Dr. Emma Baysal, Ankara’daki

and the tour of the museum by Peter Hoca was a perfect introduction before exploring the site. On Sunday, he led with enthusiasm a long and detailed visit of the ancient city of Sagalassos. He has been working there since 1995 and knows every stone of the site. He provided us with the chance to view places beyond the access of the general public.

This Bilkent Archaeology Day and the trip to Sagalassos will stay in our memory and we are already looking forward to the next one in Spring 2025 with a new theme and new discoveries and adventures.

Amerikan Araştırma Enstitüsü'nün (ARIT) direktörü Dr. Elif Denel ve Louvre Müzesi'nin Mısır bölümü küratörü Dr. Caroline Thomas araştırmalarını paylaştılar.

Ertesi sabah, öğrenciler, öğretim üyeleri, fakülte dekanı Prof. Wigley ve Rektör Yardımcısı Prof. Aytür ile birlikte Sagalassos antik kentine iki günlük bir geziye çıktılar. Alan gezisi, kazı direktörü Dr. Peter Talloen tarafından organize edildi. Cumartesi günü altı saatten fazla süren bir yolculuğun ardından, antik zamanlarda Pisidya olarak bilinen bölgenin buluntularının sergilendiğı Burdur Müzesi'ni ziyaret ettik. Sagalassos'ta keşfedilen heykeller ve objeler burada sergilenmekte ve Peter Hoca'nın müze turu, alanı keşfetmeden önce mükemmel bir giriş oldu. Pazar günü ise kendisi, Sagalassos antik kentinin uzun ve ayrıntılı bir turunu büyük bir heyecanla gerçekeştirdi. 1995 yılından beri burada çalışan Dr. Talloen, alanın her taşını bilmekte ve bize genel halkın erişiminin olmadığı yerleri görme şansı sundu.

Bu Bilkent Arkeoloji Günü ve Sagalassos gezisi, hafızamızda yer edecek ve 2025 Baharındaki Bilkent Arkeoloji Günü'nü, yeni tema, yeni keşifler ve yeni maceralarıyla şimdiden sabırsızlıkla bekliyoruz.

